

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ, ΠΜΣ, ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ
ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ**

Η ΡΩΣΙΚΗ ΕΠΕΜΒΑΣΗ ΣΤΗ ΓΕΩΡΓΙΑ

**(Οι λόγοι που οδήγησαν στην πολεμική
αντιπαράθεση το 2008)**

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

**ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: ΗΛΙΑΣ ΚΟΥΣΚΟΥΒΕΛΗΣ (Καθηγητής
Κοσμήτορας της Σχολής Κοινωνικών, Ανθρωπιστικών
Επιστημών και Τεχνών)**

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2018

«Δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία σε αυτήν την εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάστηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου»

Ανδρέας Κωνσταντίνου

Η ΡΩΣΙΚΗ ΕΠΕΜΒΑΣΗ ΣΤΗ ΓΕΩΡΓΙΑ

(Οι λόγοι που οδήγησαν στην πολεμική αντιπαράθεση το 2008)

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, στις αρχές της δεκαετίας του '90, σηματοδότησε τεράστιες αλλαγές στη δομή του διεθνούς συστήματος. Το διπολικό σύστημα έδωσε τη θέση του σε ένα σύστημα το οποίο δεν μπορεί εύκολα να κατηγοριοποιηθεί. Το σίγουρο είναι ότι βρίσκεται σε διαρκή εξέλιξη και κανείς δεν μπορεί να προσδιορίσει με ακρίβεια πότε και με ποια δομή θα διαμορφωθεί. Το κενό ισχύος, απότοκο της διάλυσης του ανατολικού συνασπισμού και του τέλους του ψυχρού πολέμου, δημιούργησε μια πληθώρα νεοσύστατων κρατών και ένα περιβάλλον ευκαιριών για τους κύριους και όχι μόνο δρώντες του διεθνούς συστήματος. Η Γεωργία, ένα από τα νεοσύστατα κράτη με δύο αμφισβητούμενες περιοχές στην επικράτειά του, στην προσπάθεια να βρει τον προσανατολισμό της και να ανταποκριθεί στις προκλήσεις, κυρίως οικονομικής και πολιτικής φύσεως, επιχείρησε να προσεγγίσει τη Δύση. Αυτή θα παρείχε τα εχέγγυα για την οικονομική ανάπτυξη, τη σταθερότητα, τον εκδημοκρατισμό και τελικά την αποκατάσταση της εδαφικής ακεραιότητας και την απεξάρτηση από τη Ρωσία.

Η Δύση έσπευσε να εκμεταλλευτεί την ευκαιρία, ανταποκρινόμενη θετικά στο κάλεσμα της Τιφλίδας. Η ΕΕ θεώρησε τη Γεωργία ως αναπόσπαστο κομμάτι της ευρωπαϊκής ασφάλειας και άμυνας, αλλά κυρίως ως καταλύτη της επιζητούμενης ενεργειακής διαφοροποίησής της. Οι αγωγοί φυσικού αερίου και πετρελαίου της Κασπίας, θα περνούσαν από το έδαφος της πρώην σοβιετικής δημοκρατίας του Καυκάσου, παρακάμπτοντας τη Ρωσία. Έτσι, ενεργοποίησε προγράμματα συνεργασίας, οικονομικής βοήθειας, αλλά και τον ΟΑΣΕ από το 1993 σε ρόλο παρατηρητού. Στη πράξη όμως, όπως διαπιστώθηκε, ο οργανισμός δεν ανταποκρίθηκε επιτυχώς στις προκλήσεις με αποτέλεσμα τον τερματισμό της αποστολής, μετά τις συγκρούσεις του 2008.

Το ΝΑΤΟ, με τις ΗΠΑ να πρωτοστατούν, δεν εστίασε στα ενεργειακά. Στρατηγικός στόχος ήταν η περαιτέρω αποδυνάμωση της Ρωσίας. Η διεύρυνση της σφαίρας επιρροής σε περιοχές οι οποίες ήταν υπό τον πλήρη έλεγχο της Μόσχας, εξυπηρετούσε αυτόν τον σκοπό. Η ανταπόκριση ήταν άμεση

και έλαβε τη μορφή της οικονομικής και στρατιωτικής, μέσω παροχής εκπαίδευσης και εξοπλισμού, βοήθειας. Άλλωστε, εκτός των παραπάνω, το έδαφος της Γεωργίας θα εξασφάλιζε, όπως και έγινε, τον απαραίτητο βατήρα υποστήριξης των επιχειρήσεων στην κεντρική Ασία.

Η Τουρκία, πάντα κάτω από την ομπρέλα του NATO, προσπάθησε να προσεγγίσει τις πρώην σοβιετικές δημοκρατίες του Καυκάσου και της κεντρικής Ασίας, ιδιαίτερα βέβαια με τα κράτη με τα οποία διατηρούσε γλωσσικούς και θρησκευτικούς δεσμούς. Η προσπάθεια αναβάθμισης του ρόλου της στην περιοχή, μετά την κατάρρευση του Σοβιετικής Ένωσης, ήτοι του αντίπαλου πόλου, ήταν αναμενόμενη. Το άνοιγμα σε περιοχές, όπου πριν αποτελούσαν απαγορευμένη ζώνη, συμπεριέλαβε και τη Γεωργία. Έσπευσε να συνάψει εμπορικές κυρίως σχέσεις με την Τιφλίδα και να αναγνωρίσει την εδαφική ακεραιότητα του κράτους. Δεν ήταν όμως μόνο η αναβάθμιση του ρόλου της, ο λόγος χάραξης της νέας στρατηγικής. Η κρίση και αποσταθεροποίηση στη γειτονική Γεωργία, έθετε ζητήματα ασφάλειας στο ίδιο το κράτος της Τουρκίας. Επιπλέον, οι αποσχιστικές τάσεις των δύο αμφισβητούμενων περιοχών, της Αμπχαζίας και Ν. Οσετίας, μπορούσαν εύκολα να βρουν μιμητές στο εσωτερικό της Τουρκίας.

Η Ελλάδα, με ευαισθησίες και εθνικά συμφέροντα σε Βαλκάνια, Θράκη και Κύπρο, κράτησε μία ήπια στάση απέναντι στη Ρωσία. Καταδίκασε τις ενέργειες της Μόσχας κυρίως για δύο λόγους. Πρώτον, έπρεπε να συνταχθεί με τις αποφάσεις συμμάχων και εταίρων, ως μέλος της βορειοατλαντικής συμμαχίας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Δεύτερον και ίσως πιο σημαντικό, οι κινήσεις της Ρωσίας έρχονταν σε πλήρη αντίθεση με τις θεμελιώδεις αρχές της Ελληνικής Εξωτερικής Πολιτικής, ήτοι τη διατήρηση του status quo στο σύστημα, τη μη αλλαγή των συνόρων με τη χρήση σκληρής ισχύος και την αποκατάσταση της άδικης στρατιωτικής επέμβασης και κατοχής μέρους της Κύπρου από την Τουρκία. Τυχόν παραλληλισμός με την τουρκική επέμβαση στη Κύπρο θα είχε ολέθριες συνέπειες επί των ελληνικών εθνικών συμφερόντων. Από την άλλη, οι συνεργασίες με τη Μόσχα, ιδιαίτερα στον εμπορικό και τουριστικό τομέα, αλλά και η ενεργειακή εξάρτηση, δεν άφηνε περιθώρια στην ελληνική πλευρά για τήρηση πιο σκληρής στάσης. Έτσι δεν διέκοψε τους διαύλους επικοινωνίας με τη Ρωσία. Άλλωστε, καταδίκη μιας ενέργειας δεν σημαίνει απαραίτητα ρήξη, αλλά επικοινωνία για αποφυγή κλιμάκωσης και εξεύρεση κοινά αποδεκτής λύσης.

Η Γεωργία, έθεσε ορθολογικά τους στόχους της, ήτοι την αποκατάσταση της εδαφικής της ακεραιότητας και την πορεία προς την ανάπτυξη. Υπέπεσε όμως σε καθοριστικά λάθη σε επίπεδο υψηλής στρατηγικής. Δεν ανάγνωσε ορθά το διεθνές περιβάλλον και τη θέση της Ρωσίας σε αυτόν και

δεν έλαβε υπόψη τα διατιθέμενα μέσα για την υποστήριξη των τεθέντων στόχων. Η χρήση σκληρής ισχύος για την επιβολή της θελήσεως της επί των δύο αμφισβητούμενων περιοχών, προκάλεσε την άμεση και δυναμική αντίδραση της Μόσχας. Παράλληλα, οι κυβερνώντες δεν εξασφάλισαν την πλήρη υποστήριξη των διεθνών δρώντων στην αντιμετώπιση ενδεχόμενων απειλών. Οι κάκιστες επιλογές ήταν αποτέλεσμα παρανόησης, τόσο για τις προθέσεις της Δύσης, όσο και τις προθέσεις της Μόσχας. Το μοντέλο **μικρό κράτος – έξυπνη** ηγεσία δεν εφαρμόστηκε.

Ο στόχος της Ρωσίας ήταν να επανακάμψει από τις ραγδαίες εξελίξεις. Έχοντας ήδη απολέσει σημαντικούς συντελεστές ισχύος, στοχοθέτησε τη διεύρυνση της δικής της σφαίρας επιρροής, σε περιοχές όπου μέχρι πρότινος ασκούσε πλήρη έλεγχο, ως ύψιστης στρατηγικής σημασίας. Στόχοι ήταν η ανάληψη νέου ρόλου, η διεκδίκηση μεριδίου ισχύος από το κενό που η διάλυση του συνασπισμού της ανέδειξε και παράλληλα η αποτροπή των υπολοίπων κύριων δρώντων του συστήματος, κυρίως των ΗΠΑ, από τις όποιες προσπάθειες διεύρυνσης των δικών τους σφαιρών επιρροής σε βάρος της. Οι βλέψεις της Γεωργίας και οι κινήσεις προσέγγισης του NATO και της ΕΕ, έθιγαν ζωτικά συμφέροντα της Μόσχας. Η αντίδραση ήταν άμεση και αναμενόμενη. Το ιδεολογικό πλαίσιο, για τη δικαιολόγηση σε εσωτερικό και εξωτερικό της επέμβασης, κτίστηκε επάνω στην προστασία των κατοίκων των αμφισβητούμενων περιοχών και των ρωσικών ενόπλων δυνάμεων της ειρηνευτικής δύναμης και διευκολύνθηκε με τις μη συνετές ενέργειες της Τιφλίδας. Κάνοντας χρήση σκληρής ισχύος, διέλυσε τις γεωργιανές ένοπλες δυνάμεις σε σύντομο χρόνο, προέλασε μέχρι τις παρυφές της πρωτεύουσας αλλά δεν κατάργησε το ίδιο το κράτος. Άλλωστε ο στόχος δεν ήταν η κατάληψη της Γεωργίας, αλλά η παραγωγή φόβου και η αποστολή μηνύματος αποτροπής, με αποδέκτη κατά κύριο λόγο τη Δύση. Πολιτική στόχευση επομένως, η αποτροπή τρίτων μέσω του πολεμικού φαινομένου.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

α/α		Σελίδα
1	1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
2	1.1 Γενικά στοιχεία	1
3	1.2 Σκοπός	2
4	2. ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ	2
5	2.1 Γενικά - Το Διεθνές Περιβάλλον	2
6	2.2 Η Ρωσία στην μεταψυχροπολεμική εποχή	4
7	2.2.1 Στρατηγική των ομόκεντρων κύκλων	5
8	2.2.2 Ρωσία και ΝΑΤΟ	6
9	2.2.3 Ρωσία και ΟΑΣΕ	7
10	2.2.4 Ρωσία και η κρίση στη Γεωργία	8
11	2.3 Η Γεωργία ως ανεξάρτητο κράτος	11
12	2.3.1 Η κρίση στην Αμπχαζία	13
13	2.3.2 Η κρίση στην Ν. Οσετία	15
14	2.3.3 Γεωργία και Δύση (ΝΑΤΟ – ΕΕ)	17
15	2.3.4 Η θέση της Τουρκίας	20
16	2.3.5 Η θέση της Ελλάδος	23
17	3. ΑΙΤΙΑ ΑΝΤΙΠΑΡΑΘΕΣΗΣ (θεωρήσεις διεθνών σχέσεων)	26
18	3.1 Ρωσία	26
19	3.1.1 Το ιδεολογικό αφήγημα	26
20	3.1.2 Πολιτικός ρεαλισμός	28
21	3.1.3 Θεωρίες Πολέμου (η αποτροπή τρίτων μέσω πολέμου)	32
22	3.1.3.1 Υπό το βλέμμα τρίτων	33
23	3.1.3.2 Πρόκληση φόβου	33
24	3.1.3.3 Η αποτροπή	35
25	3.2 Γεωργία	36
26	3.2.1 Μικρό κράτος – Έξυπνη Ηγεσία;	36
27	3.2.2 Ψυχολογικές Θεωρίες – Παρανόηση (Θεωρίες Απόφασης - πλουραλισμός)	38

28	4. Η ΕΠΟΜΕΝΗ ΗΜΕΡΑ - ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ	40
29	5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	44
30	ΠΗΓΕΣ	54

Η ΡΩΣΙΚΗ ΕΠΕΜΒΑΣΗ ΣΤΗ ΓΕΩΡΓΙΑ

(Οι λόγοι που οδήγησαν στην πολεμική αντιπαράθεση το 2008)

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 Γενικά στοιχεία

Σχεδόν 9 χρόνια συμπληρώθηκαν από το ξέσπασμα του πολέμου ανάμεσα στη Ρωσία και την Γεωργία. Με τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης το 1991, η Γεωργία ήταν μία από τις χώρες που αποσχίσθηκαν από την Ένωση. Αμέσως ενεπλάκη σε πολέμους με τις περιοχές της Νότιας Οσετίας και της Αμπχαζίας, οι οποίες, αν και διοικητικά εντός τους γεωργιανού κράτους, δεν επιθυμούσαν να παραμείνουν σε αυτό. Οι πόλεμοι αυτοί πάγωσαν, με τις περιοχές να ανακηρύσσονται αυτόνομες και χιλιάδες προσφύγων να εγκαταλείπουν τις εστίες τους. Από τις πρώτες ημέρες της ανεξαρτησίας της, η Γεωργία έβλεπε τη Δύση ως εγγυητή της ασφάλειάς της, ενώ το 2003 η χώρα μπαίνει και επίσημα σε φιλοδυτική τροχιά, με την εκλογή του προέδρου Μιχαήλ Σαακασβίλι, με τη Μόσχα να αμφισβητεί ανοικτά το αποτέλεσμα των εκλογών. Ακολουθεί περίοδος οικονομικής άνθησης. Το επόμενο έτος, με πραξικόπημα οργανωμένο από τον Γεωργιανό πρόεδρο, η Αζαρία επαναπροσαρτάται στη Γεωργία με τη μορφή αυτόνομης περιοχής. Το 2007 ξεσπά κρίση στη Νότια Οσετία, η οποία οδηγεί στην επανάκτηση από τους Γεωργιανούς αρκετών οσετικών χωριών. Ο Μιχαήλ Σαακασβίλι κέρδισε τις προεδρικές εκλογές του 2008 και τις βουλευτικές εκλογές του ίδιου χρόνου. Ένας από τους στόχους του, ίσως και ο πιο σημαντικός, ήταν η επανένωση της Νότιας Οσετίας και της Αμπχαζίας¹. Το ενιαίο του κράτους και η εδαφική ακεραιότητα ήταν τα ζητούμενα. Σε αυτή την κατεύθυνση, την 8η Αυγούστου του 2008 γεωργιανά στρατεύματα εισβάλουν στη Νότια Οσετία, με σκοπό την ανατροπή της *de facto* κυβέρνησης και επανένταξη της περιοχής στη Γεωργία. Ο αποκλεισμός της πρωτεύουσας με τη χρήση αρμάτων μάχης και οι σφοδροί βομβαρδισμοί, είχαν σαν αποτέλεσμα τις μεγάλες απώλειες άμαχου πληθυσμού. Όσο υπερβολική σε όγκο πυρών ήταν η ενέργεια της Γεωργίας, τόσο ισχυρή και άμεση ήταν η απάντηση της Ρωσίας. Με πρόφαση τη δολοφονία στρατιωτών της ρωσικής ειρηνευτικής δύναμης που στάθμευε στην περιοχή, η Μόσχα κατηγορεί τη Γεωργία για

---

¹ Gustav Gressel, « Seven Years on from the Russian – Georgian War», European Union on Foreign Relations, article, 6 Aug 2015, http://www.ecfr.eu/article/commentary_in_the_shadow_of_ukraine_seven_years_on_from_russian_3086

γενοκτονία, στη συνέχεια εισβάλλει στη Νότια Οσετία και κατόπιν σε τμήμα των εδαφών της υπόλοιπης Γεωργίας. Η κεραυνοβόλος αντίδραση, οι συγκρούσεις που ακολούθησαν και οι βομβαρδισμοί από πλευράς Ρώσων, οδήγησαν στην καταστροφή του γεωργιανού στρατού και τον εξαναγκασμό της κυβέρνησης σε παράδοση. Μέσα σε λίγες ημέρες, οι ρωσικές ένοπλες δυνάμεις είχαν πετύχει τον αντικειμενικό τους σκοπό. Πλήρης εξουδετέρωση των αντιπάλων ενόπλων δυνάμεων, προώθηση μέχρι τα περίχωρα της Τιφλίδας και συνθηκολόγηση της κυβέρνησης. Οι όροι της αποφασίστηκαν σε διάσκεψη μεταξύ της Ρωσίας και της ΕΕ, εν απουσία του ηττημένου. Ακολούθησε ανασύνταξη των Ρώσων στις θέσεις που κατείχαν πριν το 1999. Η επέμβαση είχε αποτέλεσμα αφενός την αναγνώριση της απόσχισης της Νότιας Οσετίας και της Αμπχαζίας και τη σταδιακή αύξηση της παρουσίας ρωσικών ενόπλων δυνάμεων σε όλη την επικράτεια, αφετέρου την καταστροφή συντελεστών ισχύος της Γεωργίας. Μια κυβέρνηση ενεργή και στη θέση της, αποδυναμωμένη όμως και έρμαιο στις αποφάσεις άλλων. Επιπλέον η κρίση έγινε αφορμή για κλιμάκωση στις σχέσεις μεταξύ Ρωσίας και ΗΠΑ και διχασμό στους κόλπους του ΝΑΤΟ.

1.2 Σκοπός

Η διερεύνηση εκείνων των παραγόντων που οδήγησαν στην απόφαση της Μόσχας για επέμβαση στο έδαφος της Γεωργίας. Ήταν άραγε η επιθυμία για προστασία του ρωσόφρονου - ρωσόφιλου στοιχείου σε περιοχές της Γεωργίας (Ν. Οσετία, Αμπχαζία), η προστασία των δικών της ενόπλων δυνάμεων που ήταν εγκατεστημένες στο γεωργιανό έδαφος ή ένα σύνολο ενεργειών επίδειξης δύναμης και αποτροπής προς άλλους (ΝΑΤΟ, ΗΠΑ, ΕΕ) στην μεταψυχροπολεμική εποχή; Επιπλέον, ποιοι παράγοντες οδήγησαν την πρώην σοβιετική δημοκρατία του Καυκάσου σε αντιπαράθεση με τη Ρωσία και ποια λάθη της στρατηγικής μικρού κράτους επέφεραν την ήττα και την απώλεια ουσιαστικά «εθνικού εδάφους»;

2. ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ

2.1 Γενικά - Το Διεθνές Περιβάλλον

Η χρονική περίοδος την οποία εξετάζουμε, έχει ήδη σηματοδοτηθεί από γεγονότα που αλλάζουν δραματικά την κατανομή ισχύος στον παγκόσμιο χάρτη. Βρισκόμαστε στην επαύριον της διάλυσης της Σοβιετικής Ένωσης και του τέλους της διπολικής τάξης. Η μεταδιπολική δομή του διεθνούς συστήματος θέλει έναν κύριο παίκτη, τις ΗΠΑ, που προσπαθούν κατέχοντας την πρωτοκαθεδρία, να ρυθμίσουν τις τύχες του κόσμου και έως ένα σημείο το καταφέρνουν. Η διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης, δημιουργεί πληθώρα νέων κρατών, όπως στην περίπτωση που εξετάζουμε,

που επιθυμούν διακαώς να εξαλείψουν κάθε τι που τις συνδέει με το πρόσφατο παρελθόν. Στην προσπάθειά τους αυτή, επιχειρούν προσεγγίσεις με το αντίπαλο δέος, την βορειοατλαντική συμμαχία αλλά και την Ευρωπαϊκή Ένωση, ως εγγυητές της επιβίωσης και της ανάπτυξής τους.

Κατά πολλούς μελετητές, η κατάρρευση του διπολικού διεθνούς συστήματος, ταυτίζεται χρονικά με τη γέννηση ενός πολυπολικού συστήματος, πλην όμως δεν μπορούν να προσδιορίσουν κράτη τα οποία μπορούν να διαδραματίσουν ένα αυτόνομο ρόλο επηρεάζοντας τη δυναμική του διεθνούς συστήματος, τόσο λόγω δυνατοτήτων όσο και πολιτικών επιλογών. Το σίγουρο είναι ότι η διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης, δημιούργησε ένα κενό ισχύος στην ευαίσθητη περιοχή της Ευρασίας, παρότι οι συντελεστές ισχύος της δεν χάθηκαν αλλά μέρος τους, έστω μικρό, μοιράστηκε στα κράτη που δημιουργήθηκαν. Παρά τη δημιουργία κενού ισχύος, καμία από τις μεγάλες δυνάμεις δεν επιχείρησε να αναλάβει το ρόλο που είχε η Σοβιετική Ένωση, δηλαδή αυτόν του αντιπάλου πόλου απέναντι στις ΗΠΑ. Επιπλέον, την αλλαγή της δομής του διεθνούς συστήματος δεν ακολούθησε κάποια πολεμική αντιπαράθεση, καθώς κανένα από τα μεγάλα κράτη δεν εφάρμοσε επιθετική στρατηγική κατά της μοναδικής υπερδύναμης, με σκοπό την ανακατανομή ισχύος και την απόκτηση μεριδίου αυτής. Η μελέτη των διεθνών σχέσεων, θέλει ανάλογες περιπτώσεις να οδηγούν σε στρατηγικές πολεμικής αντιπαράθεσης μεγάλων δυνάμεων εναντίον του επίδοξου ηγεμόνα, με σκοπό την απόκτηση ισχύος αλλά κυρίως την παρεμπόδισή του να καταστεί περιφερειακός ηγεμόνας. Στη συγκεκριμένη περίπτωση που εξετάζουμε, κάτι τέτοιο δεν εφαρμόστηκε για δύο κυρίως λόγους. Πρώτον, οι σχέσεις αλληλεξάρτησης, ιδιαίτερα σε θέματα οικονομίας και ασφάλειας, των μεγάλων δυνάμεων με τις ΗΠΑ, έδωξε κάθε σκέψη πολεμικής αντιπαράθεσης. Δεύτερον και ίσως πιο σημαντικό, η κατάρρευση της δομής του διεθνούς συστήματος μέσω της αποκαθήλωσης του ενός πόλου, δεν ήταν το αποτέλεσμα μιας πολεμικής σύγκρουσης αλλά το αποτέλεσμα ενός οικονομικού κατά κύριο λόγο ανταγωνισμού, μέσω της κούρσας των εξοπλισμών. Οι προαναφερθέντες λόγοι οδήγησαν στη σημαντική μείωση του διλήμματος ασφαλείας και του φόβου² που θα μπορούσε να δημιουργήσει το νέο διεθνές σύστημα και η κυριαρχία των ΗΠΑ.

Άλλοι πάλι θεωρητικοί των διεθνών σχέσεων, υποστηρίζουν την άποψη ότι το διεθνές σύστημα παραμένει διπολικό, ακόμα και μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης. Η καταγραφή κυρίως

---

² John J. Mearsheimer, «The tragedy of great power politics», WW. Norton & Company, N. York 2001, pages 104-109

του πυρηνικού οπλοστασίου³ και οι δυνατότητες της Ρωσίας να το χρησιμοποιήσει, έστω ως μέσο αποτροπής, αρκούν να στηρίζουν τη θέση αυτή.

Συμπερασματικά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου σηματοδοτεί την κατάρρευση του ως τότε γνωστού διπολικού κόσμου και την ανάδυση ενός διεθνούς συστήματος σύνθετου, σε διαρκή εξέλιξη, ασταθούς και ως εκ τούτου δύσκολου να κατηγοριοποιηθεί. Μέσα σε αυτό το σύστημα, η Ρωσία προσπαθεί να αναλάβει καινούργιο ρόλο, να διεκδικήσει μερίδιο ισχύος από το κενό που η διάλυση του συνασπισμού της ανέδειξε, να διευρύνει εκ νέου τις σφαίρες επιρροής της και παράλληλα να αποτρέψει τους υπόλοιπους παίκτες, κυρίως τις ΗΠΑ, από τις όποιες προσπάθειες διεύρυνσης των δικών τους σφαιρών επιρροής σε βάρος της. Από την άλλη, η Δύση συνειδητοποιεί ότι η διάλυση της ρωσικής αυτοκρατορίας δημιούργησε ένα περιβάλλον ευκαιριών. Το άβατο περιοχών που για αιώνες ήταν υπό τη ρωσική επιρροή έως κυριαρχία, είχε πλέον καταρρεύσει. Η προσπάθεια οικονομικής διεύρυνσης και πολιτικής προσέγγισης των νεοσύστατων κρατών, όπως αυτών του Καυκάσου, ήταν όχι μόνο εφικτή αλλά και για πολλούς επιβεβλημένη.

2.2 Η Ρωσία στην μεταψυχροπολεμική εποχή

Η κατάρρευση του ανατολικού συνασπισμού και η διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης, ανέδειξαν πτυχές που άπτονται της ρωσικής ασφάλειας. Η Ρωσία κληρονόμησε το συντριπτικά μεγαλύτερο μέρος του οπλοστασίου του Συμφώνου της Βαρσοβίας, πλην όμως ήρθε αντιμέτωπη με καταστάσεις που επηρέαζαν την ασφάλειά της⁴. Η συρρίκνωση του εδάφους σε συνδυασμό με την απόσυρση των στρατευμάτων από περιοχές που ήταν υπό τον έλεγχό της, η μείωση των συμβατικών δυνάμεων στην Ευρώπη και η ισορροπία αυτών⁵, αλλά και η επακόλουθη οικονομική δυσχέρεια με άμεσες επιπτώσεις στη συντήρηση και εξοπλισμό των ενόπλων δυνάμεων, αποτέλεσαν παράγοντες που έθεταν σε κίνδυνο

---

³ Οι ΗΠΑ επισήμως απέκτησαν πυρηνικά όπλα με τη χρήση 2 βομβών στο έδαφος της Ιαπωνίας (Χιροσίμα και Ναγκασάκι) το 1945. Οι Σοβιετικοί, εισήλθαν στην κούρσα των πυρηνικών εξοπλισμών στο τέλος της δεκαετίας του '40, υστερούσαν όμως ποιοτικά και ποσοτικά έναντι των Αμερικανών. Η προσπάθεια εξισορρόπησης του αντιπάλου κράτησε πολλά χρόνια και πραγματοποιήθηκε στις αρχές της δεκαετίας του '60, όχι τόσο λόγω της ποσότητας των πυρηνικών όπλων αλλά όσο λόγω της αποτροπής που επετεύχθη από την πλευρά της Ρωσίας.

⁴ Γεώργιος Σπυρόπουλος, «Η Ρωσία στη μεταψυχροπολεμική εποχή και η ευρωπαϊκή ασφάλεια», Κείμενα Έρευνας και Τεκμηρίωσης Νο 43, ΕΚΕΜ, Αθήνα, 1996, σελ. 1-6

⁵ Με τη συνθήκη των Παρισίων του 1990 καθορίστηκε για παράδειγμα ο αριθμός των 20.000 αρμάτων μάχης για τους δύο συνασπισμούς. Μετά τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης τα 20.000 άρματα του Συμφώνου της Βαρσοβίας μοιράστηκαν στη Ρωσία και τα κράτη μέλη της πρώην Ένωσης (13.000) και στα υπόλοιπα κράτη της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης μέλη του Συμφώνου (7.000). Μια προσέγγιση των τελευταίων από το ΝΑΤΟ στο πλαίσιο διεύρυνσής του, θα έγερνε την πλάστιγγα ουσιαστικά υπέρ της Ατλαντικής Συμμαχίας.

την ασφάλεια και επιβίωση του κράτους. Για την αντιμετώπιση της οικονομικής δυσπραγίας, η Ρωσία στράφηκε προς τη Δύση, ως αρωγό για την υλοποίηση οικονομικών προγραμμάτων, ενώ η έλλειψη στρατηγικού βάθους οδήγησε σε νέα στρατηγική προσέγγιση, αυτήν των τριών ομόκεντρων κύκλων ασφάλειας⁶.

2.2.1 Στρατηγική των ομόκεντρων κύκλων

Η νέα στρατηγική προσέγγιση ασφαλείας της Ρωσίας περιλαμβάνει τρεις κύκλους ενδιαφέροντος με κέντρο την Μόσχα. Ο πρώτος αναφέρεται στο εσωτερικό του κράτους με κεντρικό στόχο την επιβιωσιμότητα μέσα σε ένα νέο και διαρκώς μεταβαλλόμενο διεθνές περιβάλλον. Η επιβίωση δεν έχει να κάνει μόνο με την εδαφική ακεραιότητα, αλλά και με την οικονομική ανάπτυξη του κράτους. Αναφορικά με την υλοποίηση οικονομικών μεταρρυθμιστικών προγραμμάτων, η Ρωσία έβλεπε την ΕΕ ως αρωγό. Εκείνο που παρέμενε ως ερωτηματικό για την επόμενη ημέρα, ήταν η αντίδραση της Ρωσίας στις τάσεις διεύρυνσης της ΕΕ προς ανατολάς, μέσω της προσέγγισης κρατών του πρώην Συμφώνου της Βαρσοβίας και ιδιαίτερα αυτών που αποτελούσαν κομμάτια της Σοβιετικής Ένωσης. Μια διεύρυνση της ΕΕ προς ανατολάς θα εξυπηρετούσε και τις ανάγκες της Ρωσίας, κάτι που σίγουρα δεν ίσχυε σε μια αντίστοιχη κίνηση από το ΝΑΤΟ, η οποία θα έπληττε ζωτικά συμφέροντά της εντός των έστω πρώην ζωνών επιρροής της.

Ο δεύτερος κύκλος περιλαμβάνει τα κράτη που δημιουργήθηκαν από τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης. Κράτη που μέχρι το 1990 αποτελούσαν μέρος του στρατηγικού βάθους που κάλυπτε τη ρωσική επικράτεια. Με την ίδρυση της Κοινοπολιτείας Ανεξαρτήτων Κρατών (ΚΑΚ⁷), η Μόσχα προσπάθησε να ελέγξει έως ένα βαθμό τον περίγυρό της, που αποτελούταν πλέον από εδάφη επί των οποίων μέχρι πρότινος είχε τον πλήρη έλεγχο. Ταυτόχρονα υποστήριξε σθεναρά την αναβάθμισή της σε μια προσπάθεια αναγνώρισης της ΚΑΚ ως αναπόσπαστο κομμάτι του συστήματος της ευρωπαϊκής ασφάλειας.

---

⁶ Γεώργιος Σπυρόπουλος, «Η Ρωσία στη μεταψυχροπολεμική εποχή και η ευρωπαϊκή ασφάλεια», Κείμενα Έρευνας και Τεκμηρίωσης Νο 43, ΕΚΕΜ, Αθήνα, 1996, σελ. 11-16

⁷ Η ΚΑΚ είναι ένας περιφερειακός διεθνής οργανισμός του οποίου οι συμμετέχουσες χώρες είναι πρώην Σοβιετικές Δημοκρατίες, που σχηματίστηκαν μετά την διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης. Αν και η ΚΑΚ έχει κάποιες υπερεθνικές εξουσίες, επιδιώκεται να είναι κάτι περισσότερο από έναν συμβολικό οργανισμό, να διαθέτει τυπικά εξουσίες συντονισμού στους τομείς του εμπορίου, της οικονομίας, της παραγωγής νομοθετικού έργου, και την ασφάλειας. Έχει προωθήσει επίσης την συνεργασία στην διαδικασία εκδημοκρατισμού των χωρών μελών του και στην διασυννοριακή πρόληψη της εγκληματικότητας. Οι Χώρες που την αποτελούν είναι η Ρωσία, η Αρμενία, το Αζερμπαϊτζάν, η Λευκορωσία, το Καζακστάν, η Κιργιζία, η Μολδαβία, το Τατζικιστάν, το Ουζμπεκιστάν και η Γεωργία η οποία αποχώρησε το 2008.

Ο τρίτος κύκλος περιλαμβάνει της ευρύτερη περιοχή της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης. Μια περιοχή που έπρεπε να παραμείνει ουδέτερη, ώστε να μην αποδομηθεί ολοσχερώς το πάλαι ποτέ στρατηγικό βάθος της ρωσικής αυτοκρατορίας. Η διεύρυνση της βορειοατλαντικής συμμαχίας προς τα κράτη της εν λόγω περιοχής, θα έπληττε σοβαρά ζωτικά συμφέροντα ενισχύοντας παράλληλα το δίλημμα ασφάλειας της Ρωσίας. Από την πλευρά της η Μόσχα φαίνεται να χάνει το παιχνίδι στην περιοχή για δύο κυρίως λόγους. Αφενός δεν προσπάθησε τουλάχιστον σθεναρά να προσεγγίσει τα κράτη αυτά με στόχο τη συνεργασία κυρίως στο πεδίο της οικονομίας και αφετέρου ο όγκος των στρατιωτικών της δυνάμεων πλησίον των συνόρων δημιούργησε διλήμματα ασφάλειας. Δεδομένα που οδήγησαν τα κράτη της περιοχής να αναζητήσουν την ασφάλεια στους κόλπους της Δύσης.

2.2.2 Ρωσία και NATO

Μπορεί οι τάσεις της ΕΕ να προσεγγίσει και να εντάξει στους κόλπους της κράτη της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης, πρώην μέλη της Σοβιετικής Ένωσης ή και του Συμφώνου της Βαρσοβίας, να έτυχαν της σιωπηλής έγκρισης της Ρωσίας, εξυπηρετώντας τα όποια σχέδια οικονομικής ανάκαμψης μέσω συνεργασίας με την Ένωση, αλλά δεν συνέβη το ίδιο με τις αντίστοιχες βλέψεις και κινήσεις για διεύρυνση της βορειοατλαντικής συμμαχίας. Καθ' όλη τη διάρκεια που το διεθνές σύστημα παράμενε διπολικό, ο αντίπαλος ήταν η συμμαχία που είχε διαρθρωθεί γύρω από τις ΗΠΑ. Η επαύριον της κατάρρευσης του συστήματος, βρίσκει τη Ρωσία αντιμέτωπη με τον ίδιο εάν όχι ενδυναμωμένο λόγω διεύρυνσης αντίπαλο. Το NATO εκμεταλλευόμενο τη διάλυση της ρωσικής αυτοκρατορίας, σχεδιάζει και επιχειρεί την επέκτασή του προς ανατολάς, θίγοντας άμεσα ζωτικά συμφέροντα της Ρωσίας, επηρεάζοντας κράτη που μέχρι πρότινος εντάσσονταν στη σφαίρα επιρροής της. Κινήσεις που σε συνδυασμό με την απώλεια συντελεστών ισχύος και τη σημαντική μείωση στρατηγικού βάθους, διογκώνουν το δίλημμα ασφάλειας της Μόσχας. Στην προσπάθεια μετριασμού των επιπτώσεων από την επαπειλούμενη διεύρυνση του NATO και απόκτησης δικαιώματος αρνησικυρίας για την είσοδο κρατών στη συμμαχία, όταν διακυβεύονται ζωτικά της συμφέροντα, η Ρωσία χρησιμοποιεί δύο όπλα. Το κοινοβούλιο του κράτους δεν επικυρώνει τη συμφωνία START 2 που αφορά στη δραστική μείωση των στρατηγικών επιθετικών όπλων, παρά τη συνθήκη SALT 2⁸ που ήταν σε ισχύ από τη δεκαετία του

---

⁸ Η συμφωνία SALT 2 αφορά στη μείωση των οπλοστασίων αναφορικά με τα στρατηγικά πυρηνικά όπλα στην Ευρώπη. Ουσιαστικά διορθώθηκαν ανισότητες που είχαν προκύψει από τη SALT 1 επιτρέποντας στη Ρωσία να αυξήσει τον αριθμό των επί υποβρυχίων πυραύλων προς επίτευξη ισορροπίας των πυρηνικών δυνάμεων. Ηλίας Κουσκουβέλης, «Θεωρία διεθνών σχέσεων: Αποτροπή και πυρηνική στρατηγική στον ψυχρό πόλεμο», Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα, 2007, σελ. 160-164

1970 και παράλληλα συζητά την αναθεώρηση της συμφωνίας των Παρισίων⁹ του 1990 που αφορά στις συμβατικές δυνάμεις στην Ευρώπη.

Το NATO από την πλευρά του, υποστήριξε πως η ενσωμάτωση στη συμμαχία κρατών της πρώην Σοβιετικής Ένωσης, δεν αποτελεί απειλή για την ίδια τη Ρωσία αλλά ίσως και μια πρώτης τάξεως ευκαιρία για την ανάπτυξη σχέσεων, εμπορικών και όχι μόνο, μεταξύ Δύσης και Μόσχας. Κάτι το οποίο δεν αντιλαμβάνεται η τελευταία.

Συμπερασματικά μετά τη δομική αλλαγή του διεθνούς συστήματος, η Μόσχα άρχισε να βλέπει αρνητικά την όποια προσπάθεια διεύρυνσης του NATO. Η προσέγγιση πρώην σοβιετικών δημοκρατιών και η επέκταση της συμμαχίας τόσο στην Ευρώπη όσο και στην Ασία (περιοχή του Καυκάσου), απειλούσε ποικιλοτρόπως τα ζωτικά συμφέροντα της Ρωσίας. Οι επιπτώσεις κρίθηκαν ως δραματικές και άπτονταν της ασφάλειας αλλά και της ίδιας της επιβίωσης του κράτους. Γλώσσες στη ρωσική πρωτεύουσα μιλούσαν για αναγκαία αλλαγή στη στρατηγική χωρίς να εξαιρούν τη χρήση πυρηνικών όπλων¹⁰.

2.2.3 Ρωσία και ΟΑΣΕ¹¹

Η αλλαγή που συντελέστηκε με την έναρξη της δεκαετίας του 1990 και αφορούσε στην αλλαγή της δομής του διεθνούς συστήματος, έφερε στο προσκήνιο καταστάσεις που άπτονταν ζητημάτων της ευρωπαϊκής ασφάλειας. Η κρίση στα Βαλκάνια, οι αναταραχές στις πρώην σοβιετικές δημοκρατίες του Καυκάσου και η συνεπακόλουθες μετακινήσεις πληθυσμών σε συνδυασμό με την έξαρση του θρησκευτικού (μουσουλμανικού) φανατισμού, έφεραν την Ευρώπη αντιμέτωπη με μια πρωτοφανή και πολυδιάστατη κρίση, η αντιμετώπιση της οποίας απαιτούσε συντονισμένη και

---

⁹ Οι σχετικές με τις συμβατικές δυνάμεις στην Ευρώπη διαπραγματεύσεις, κατέληξαν στην υπογραφή της συνθήκης των Παρισίων το 1990 η οποία τέθηκε σε ισχύ τον Ιούλιο του 1992. Με την συμφωνία, η οποία αποτελεί σταθμό στην ιστορία του αφοπλισμού στην Ευρώπη, τίθενται περιορισμοί στον αριθμό κύριων οπλικών συστημάτων ανεπτυγμένων στη Γηραιά Ήπειρο, όπως πολεμικά αεροσκάφη και ελικόπτερα, μεταφορικά μέσα, μέσα πυροβολικού και άρματα μάχης.

¹⁰ Ο Γενικός Γραμματέας του Συμβουλίου Ασφαλείας της Ρωσίας, Ι. Ρίμπκιν, σε δηλώσεις του τόνισε πως η χώρα θα πρέπει να είναι έτοιμη να απαντήσει ακόμα και σε μια επίθεση συμβατικών δυνάμεων, με τη χρήση πυρηνικών όπλων.

¹¹ Ο ΟΑΣΕ, είναι ένας Οργανισμός 57 χωρών που καλύπτει τη γεωγραφική περιοχή από το Βανκούβερ έως το Βλαδιβοστόκ και έχει έδρα τη Βιέννη. Αποτελεί ένα forum πολιτικού διαλόγου σε θέματα που άπτονται τριών διαστάσεων της διεθνούς ασφάλειας: της πολιτικο-στρατιωτικής, της οικονομικής-περιβαλλοντικής και της ανθρώπινης διάστασης. Για περισσότερα βλ. Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Εξωτερικών, <http://www.mfa.gr/exoteriki-politiki/i-ellada-stous-diethneis-organismous/oase.html>

αποφασιστική δράση. Η Ρωσία δεν άργησε να συνειδητοποιήσει τη σημασία του ρόλου που καλείτο να διαδραματίσει ο ΟΑΣΕ. Η αναβάθμιση του οργανισμού, αφορούσε στα συμφέροντα των κρατών, για την επίτευξη της επιθυμητής ασφάλειας, η οποία θα στηρίζεται πλέον στη συνεργασία και την αμοιβαία εμπιστοσύνη και όχι στον φόβο που το διπολικό σύστημα και ο Ψυχρός Πόλεμος επέβαλαν. Άλλωστε, η Μόσχα ποτέ δεν έπαυε να αντιμετωπίζει την εγγύς περιοχή, που κάποτε βρισκόταν κάτω από τον έλεγχό της, ως εφιαλτήριο συγκρούσεων που άπτονταν της ευρωπαϊκής ασφάλειας¹² και για αυτό επιθυμούσε τη συνεργασία με την Ευρώπη ακόμη και μετά τη σύγκρουση του 2008.

Ο ρόλος του οργανισμού δεν θα έπρεπε να μην περιορίζεται τόσο γεωγραφικά, καθόσον η Ευρώπη γινόταν αποδέκτης συνεπειών κρίσεων που λάμβαναν χώρα εκτός αυτής, όσο και σε τομείς δραστηριοτήτων με τις προκλήσεις να ξεπερνούν τον στρατιωτικό ή τρομοκρατικό χαρακτήρα και να χαρακτηρίζονται για το πολιτικό, οικονομικό και ανθρωπιστικό περιεχόμενό τους.

Συμπερασματικά, η Ρωσία έβλεπε τον ΟΑΣΕ ως εχέγγυο συμμετοχής της στα ευρωπαϊκά δρώμενα και ως το μόνο οργανισμό στη Ευρώπη ικανό να προασπίσει τα συμφέροντα όλων των κρατών και να εγγυηθεί την ευρωπαϊκή ασφάλεια. Παράλληλα, η ενδυνάμωσή του θα έθετε φραγμό στο ρόλο που το NATO επιθυμούσε να διαδραματίσει σε θέματα ευρωπαϊκής ασφάλειας και προσπαθούσε να αναβαθμίσει με την ενσωμάτωση σε αυτό κρατών της ανατολικής και κεντρικής Ευρώπης¹³.

2.2.4 Ρωσία και η κρίση στη Γεωργία

Οι ιστορικοί δεσμοί της Ρωσίας με την ευρύτερη περιοχή του Καυκάσου δεν είναι πρόσφατοι. Η επέκταση στην περιοχή ξεκίνησε τον 16ο αιώνα όταν ηγέτης της Ρωσίας ήταν ο τσάρος Ιβάν ο 4ος και η επέκταση ολοκληρώθηκε τον 17ο αιώνα επί Μεγάλου Πέτρου, μετά από τον ρωσο-τουρκικό πόλεμο. Το 1783, οι κάτοικοι της Γεωργίας, στην πλειοψηφία τους χριστιανοί ορθόδοξοι, επέλεξαν να

---

¹² Sandra Fernandes, «Georgia And The European Security Architecture Conundrum – Analysis», Eurasia Review, article, 28 June 2013

¹³ Η επιθυμητή λύση η οποία υποστηρίχθηκε από τη Μόσχα κατά τη διάρκεια των διαβουλεύσεων στο πλαίσιο της προετοιμασίας της συνόδου κορυφής της Βουδαπέστης, ήθελε το NATO να μην ενεργεί ανεξάρτητα αλλά κάτω από τον έλεγχο και συντονισμό του ΟΑΣΕ. Programme de developpement de l'efficacite de la CSCE, Diplomaticheskii Vestnik, No 17-18, Septembre 1994, pag 13-16

ενσωματωθούν στη ρωσική αυτοκρατορία παρά να υποταχθούν στους Τούρκους ή τους Πέρσες¹⁴. Ως αποτέλεσμα, η κυριαρχία της Ρωσίας εδραιώθηκε όχι μόνο στη Γεωργία αλλά σε ολόκληρη την περιοχή του νότιου Καυκάσου. Με την πτώση της τσαρικής αυτοκρατορίας και την γέννηση της Σοβιετικής Ένωσης, ο Καύκασος γνώρισε μια μικρή περίοδο ανεξαρτησίας, μέχρι την εμφάνιση στα δρώμενα των Μπολσεβίκων. Οι τελευταίοι με κύριο μέλημα την ανάκτηση των χαμένων πατρίδων, κυριάρχησαν στην περιοχή. Η κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, μπορεί να άφησε τη Ρωσία με πολλά προβλήματα, κυρίως πολιτικής και οικονομικής υφής, πλην όμως δεν έσβησε από το μυαλό του Κρεμλίνο την αίσθηση ότι ένα μεγάλο κομμάτι της σφαίρας επιρροής του είχε απολεσθεί και έχρηζε ιδιαίτερης αντιμετώπισης. Εργαλείο για αυτό αποτέλεσε η σύσταση της Κοινοπολιτείας Ανεξαρτήτων Κρατών, μία κίνηση ώστε τα γειτονικά κράτη, πρώην σοβιετικές δημοκρατίες, να ελέγχονται από τη Μόσχα. Η δυναμική πολιτική του προέδρου Putin, έφερε αντιδράσεις και τάσεις στα κράτη μέλη αποχώρησης από την Ένωση. Οι τάσεις αυτές, εκφράστηκαν έντονα από τον πρόεδρο της Γεωργίας Saakashvili το 2006. Μετά από τον πόλεμο του 2008, οριστικοποιήθηκε η αποχώρηση του κράτους από την Ένωση.

Ουσιαστικά, η διάσπαση την πάλαι ποτέ ρωσικής αυτοκρατορίας εκτός από την απώλεια εδάφους και συντελεστών ισχύος, δημιούργησε πληθώρα νέων κρατών με τάση απεμπλοκής από τη ρωσική επιρροή. Παράλληλα ένα σημαντικό ποσοστό πληθυσμού ρωσικής καταγωγής εγκλωβίστηκε εκτός συνόρων. Στη Γεωργία, το έντονο ρωσόφωνο ή ρωσόφιλο στοιχείο των περιοχών της Απχαζίας και της Ν. Οσσετίας, επιθυμούσε την ανεξαρτησία του και προσπαθούσε να την επιτύχει με δυναμικό σε πολλές των περιπτώσεων τρόπο. Η σκέψη εάν και δεν εκφραζόταν επισήμως, ήταν στην απεξάρτηση από τη Γεωργία και στην ενσωμάτωση μελλοντικά στη Ρωσία. Απότοκο των κινήσεων αυτών ήταν η δυναμική αντίδραση της Γεωργίας, στην προσπάθεια διατήρησης ενιαίου κράτους. Η επέμβαση στα όρια του εμφυλίου πολέμου κλιμάκωση την κρίση.

Η Ρωσία, από τις αρχές της δεκαετίας του 1990, προσπάθησε να διατηρήσει διαύλους επικοινωνίας με τη Γεωργία, προχωρώντας σε υπογραφές σειράς συμφωνιών σε τομείς εμπορίου, επιστήμης και στρατιωτικής συνεργασίας συμπεριλαμβανομένου της διατήρησης τριών βάσεων στο έδαφός της. Το ξέσπασμα της κρίσης στις σχέσεις των δύο αμφισβητούμενων περιοχών με το επίσημο κράτος, αλλά περισσότερο η συντήρησή της με ευθύνη της Ρωσίας, σύμφωνα με τους Γεωργιανούς,

---

¹⁴ Dr. Houman A. Sadri and Nathan L. Burns “The Georgia Crisis: A New Cold War On The Horizon?”, Eurasia Review, article, 25 May 2010

έπαιξε καταλυτικό ρόλο στη διατήρηση των στρατιωτικών βάσεων και επομένως ρωσικών ενόπλων δυνάμεων στο έδαφος της Γεωργίας. Παράλληλα εξανάγκασε την τελευταία να εισέλθει ως μέλος στην Κοινοπολιτεία Ανεξαρτήτων Κρατών σε μια προσπάθεια αναζήτησης βοήθειας από το εξωτερικό.

Οι συγκρούσεις στο εσωτερικό του κράτους, την περίοδο 1991-1993, δεν άφησαν αδιάφορη τη Μόσχα. Πως άλλωστε θα μπορούσε να είναι διαφορετικά; Η διάλυση της πάλαι ποτέ κραταιάς αυτοκρατορίας, δεν σήμαινε απεμπόληση των ζωτικών συμφερόντων της στην περιοχή του Καυκάσου. Ο διαμεσολαβητικός ρόλος που έπαιξε, είτε μονομερώς είτε υπό την αιγίδα του ΟΑΣΕ, την κράτησε ουσιαστικά στο παιχνίδι. Μπορεί η ειρηνευτική δύναμη που ενεργοποιήθηκε να ήταν διεθνής, όμως ο κύριος όγκος των δυνάμεών της προέρχονταν από τη Ρωσία. Ο ρόλος της Μόσχας γενικά χαρακτηρίστηκε κατά κάποιο τρόπο ουδέτερος ανάμεσα στις αντιμαχόμενες παρατάξεις. Αφενός υποστήριζε τουλάχιστον αρχικά τις θέσεις της Τιφλίδας, εφαρμόζοντας μάλιστα εμπορικό αποκλεισμό στην Απχαζία, αφετέρου ο αποκλεισμός δεν χαρακτηρίστηκε αυστηρός ενώ διαφόρων μορφών βοήθεια (οικονομική, εξοπλιστική, συμβουλευτική, κα) κατευθυνόταν προς τις αυτόνομες περιοχές. Φαίνεται πως η διαιώνιση της κατάστασης εξυπηρετούσε τα σχέδια της Μόσχας. Η αποκατάσταση της εδαφικής ακεραιότητας της Γεωργίας θα οδηγούσε στην ανεξάρτησή της από το ρωσικό παράγοντα και πιθανό στον περιορισμό στην πρόσβαση της Ρωσίας στις πλούσιες περιοχές και τα λιμάνια της Μαύρης Θάλασσας. Όμως και η ανεξαρτησία των αυτόνομων περιοχών ενείχε κινδύνους. Ήταν δυνατό να αποτελέσει το παράδειγμα, να δημιουργήσει μιμητικές τάσεις και να εγείρει αξιώσεις απόσχισης από άλλες δημοκρατίες της ρωσικής επικράτειας.

Παράλληλα, την όλη κατάσταση ήρθε να επιδεινώσει η προσπάθεια προσέγγισης της Γεωργίας από το NATO. Η συμμαχία δεν έκρυψε τις προθέσεις της να διευρύνει την επιρροή της στην ευαίσθητη περιοχή του Καυκάσου, όπως άλλωστε είχε κάνει με κράτη του πρώην ανατολικού μπλόκ, δηλαδή σε περιοχές εντός της σφαίρας επιρροής της Μόσχας μέχρι και το τέλος της δεκαετίας του '80. Επιπλέον και η Τιφλίδα κοιτούσε ανοικτά προς τη Δύση, ως καταλύτη για την ανεξάρτηση από τη ρωσική επιρροή και την πορεία προς την ανάπτυξη. Κινήσεις ένθεν και ένθεν στο νέο περιβάλλον κατανομής ισχύος, που δεν άφησαν τη Ρωσία αδιάφορη. Η σημασία που απέδιδε η Ρωσία στις σχέσεις των δύο, εμπεριέχεται στις δηλώσεις αξιωματούχων ακόμη και μετά τις συγκρούσεις του 2008. Η προσπάθεια επαναπροσέγγισης NATO και Γεωργίας, φάνταζε στις σκέψεις της Μόσχας ως νέα απειλή αστάθειας

στην περιοχή. Ποιός ήταν ο κίνδυνος; Οι τάσεις ρεβανσισμού της Τιφλίδας, μη αποδεχόμενη με τις ευλογίες της συμμαχίας, το υφιστάμενο status quo¹⁵.

Οι πολεμικές ενέργειες της Γεωργίας το 2008, έχτισαν το απαραίτητο «ιδεολογικό πλαίσιο», το οποίο δικαιολογούσε τη ρωσική εισβολή. Εάν κάποιος αναρωτηθεί ποιος ήταν ο σκοπός της εισβολής κρίνοντας από τα αποτελέσματα αυτής, δύσκολα θα καταλήξει σε ασφαλή συμπεράσματα. Είναι γεγονός ότι οι ρωσικές ένοπλες δυνάμεις κατανίκησαν τις γεωργιανές σε σύντομο χρόνο, πρώτα στο έδαφος των δύο αυτόνομων περιοχών και στη συνέχεια στην ενδοχώρα. Εισέβαλαν, νίκησαν και απήλθαν αφήνοντας πίσω μία κυβέρνηση με έντονα πληγωμένο γόητρο αλλά εν ενεργεία¹⁶. Ήταν άραγε η κατά Carl von Clausewitz «συνέχιση της πολιτικής με άλλα μέσα», ή τα αίτια κρύβονται σε άλλα επίπεδα υψηλής στρατηγικής;

Η Ρωσία έβλεπε δηλαδή εκτός της αποδόμησης της αυτοκρατορίας της και της απώλειας εδαφών, να πλήττονται ζωτικά της συμφέροντα, με επιπτώσεις στην εθνική ασφάλεια και την ίδια την κρατική επιβίωση, μέσω ένταξης περιοχών στη σφαίρα επιρροής του μεγάλου αντιπάλου, του ίδιου που υφίστατο και πριν το τέλος του διπολικού διεθνούς συστήματος. Με αυτά τα δεδομένα, η αντίδραση της Ρωσίας τον Αύγουστο του 2008, τουλάχιστον στην περιοχή του Καυκάσου ήταν αναμενόμενη και την ευκαιρία την πρόσφερε απλόχερα η Γεωργία.

2.3 Η Γεωργία ως ανεξάρτητο κράτος

Η Γεωργία από την απαρχή της ιστορίας της ως ανεξάρτητο κράτος, αντιμετώπισε προκλήσεις όπως όλα τα νεοσύστατα κράτη. Η προσπάθειες σταθεροποίησης της πολιτικής κατάστασης, ανασυγκρότησης και η πορεία προς την ανάπτυξη ήταν μονόδρομος για την πολιτική ηγεσία του κράτους. Μία σημαντική διαφοροποίηση σε σχέση με τους επίσης νεοσύστατους γείτονες, ήταν η πηγή των προκλήσεων. Η πηγή τους εντοπιζόταν κατά κύριο λόγο στο εσωτερικό του κράτους και όχι σε εξωγενείς παράγοντες. Παρότι η Γεωργία αναγνωρίστηκε ως ανεξάρτητο κράτος από τη διεθνή κοινότητα, δεν μπορεί κανείς να υποστηρίξει ότι η κεντρική κυβέρνηση είχε υπό τον έλεγχό της όλη την επικράτεια. Δύο περιοχές, αυτές της Αμπχαζίας και της Ν. Οσετίας, μπορεί να μην αναγνωρίστηκαν διεθνώς ως ανεξάρτητες, αλλά ποτέ δεν βρέθηκαν κάτω από έλεγχο του κράτους.

---

¹⁵ Civil. Ge, «Moscow Says NATO Failed To Learn Lessons Of 2008 War With Georgia», Eurasia Review, article, 11 Sep 2012

¹⁶ Michael Cecire, «Russia's Art of War State, Branding by Other Means», Foreign Affairs, Article, 7 Feb 2017

Από τις πρώτες ημέρες της κατάρρευσης της ρωσικής αυτοκρατορίας, οι δύο τοπικές κυβερνήσεις προσπαθούσαν να αποκτήσουν την αυτονομία τους, με τη χρήση στρατιωτικών και μη μέσων. Μία αυτονομία που θα μπορούσε σταδιακά να οδηγήσει στο δικαίωμα αυτοδιάθεσης. Τις συνθήκες που διαμόρφωσαν τις σχέσεις των δύο περιοχών με το επίσημο κράτος, θα τις εξετάσουμε σε επόμενα κεφάλαια.

Οι αρχή της νέας δεκαετίας, βρίσκει το νεοσύστατο κράτος αντιμέτωπο με πληθώρα προβλημάτων στον πολιτικοκοινωνικό αλλά και οικονομικό τομέα. Τρομοκρατικές πράξεις, διαδηλώσεις κατά της κυβέρνησης, οικονομία υπό κατάρρευση και αποσχίσεις περιοχών¹⁷ ήταν μερικές από τις προκλήσεις που σηματοδότησαν τη συγκεκριμένη περίοδο. Η χαοτική κατάσταση που επικρατούσε στο εσωτερικό του κράτους με τις ένοπλες ομάδες στην ουσία να κυβερνούν, αποδείκνυε περίτρανα το έλλειμμα της δημοκρατίας. Από το 1992, όταν ο πρώην υπουργός των εξωτερικών της Σοβιετικής Ένωσης Eduard Shevardnadze αναμίχθηκε στην πολιτική ζωή της Γεωργίας, παρουσιάζονται σημάδια ανάκαμψης. Βέβαια το ζητούμενο, οι δημοκρατικές αξίες με τις μεταρρυθμίσεις που προϋποθέτουν, φαίνονταν μακριά στον ορίζοντα. Οι προσπάθειες του προέδρου να επιβάλλει την κυβέρνησή του, μετά το 1994 αλλά ιδιαίτερα το 1996, οδήγησαν στην σταθεροποίησή του στην εξουσία αλλά ταυτόχρονα οριοθέτησαν τους στόχους για το μέλλον της Γεωργίας. Οι δημοκρατικές μεταρρυθμίσεις αποτελούσαν το εχέγγυο για την ανάπτυξη. Μία ανάπτυξη που περνούσε και από τις σχέσεις του κράτους με τη Δύση. Ο Eduard Shevardnadze προσπάθησε να ανοίξει διαύλους επικοινωνίας με το δυτικό κόσμο. Η αναγνώριση και η υποστήριξη της Δύσης, θα απεγκλώβιζε τη Γεωργία από το ρωσικό ιστό οικοδομώντας τις επιθυμητές συνθήκες ανεξαρτησίας και ανάπτυξης¹⁸. Η σημαντική ανθρωπιστική βοήθεια και τα δάνεια προς το κράτος έφεραν τη δικιά του σφραγίδα. Παρά τη βοήθεια, η οικονομία παρέμενε μία επιπλέον πρόκληση για τη Γεωργία. Η κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης άφησε πίσω της μία κατεστραμμένη οικονομία. Εκτός από τις άμεσες επιπτώσεις στο βιοτικό επίπεδο των πολιτών, δημιουργήθηκαν οι κατάλληλες συνθήκες άνθισης της παραοικονομίας. Εκείνοι που επιβίωναν ήταν όσοι ασχολούνταν με το οργανωμένο έγκλημα. Κατέχοντας τη δύναμη του χρήματος, αγόραζαν κρατικές επιχειρήσεις, εξαγόραζαν πολιτικούς και έλεγχαν τοιουτοτρόπως την ίδια την κυβέρνηση. Αποτέλεσμα ήταν μία ασταθής και

---

¹⁷ Η περιοχή της Απχαζίας αποσχίστηκε το 1993. Το γεγονός οδήγησε στην είσοδο της Γεωργίας στην Κοινοπολιτεία Ανεξαρτήτων Κρατών, με την προτροπή εάν όχι την πίεση της Ρωσίας για μία από κοινού αντιμετώπιση του θέματος.

¹⁸ Ηλίας Κ. Αλεξόπουλος, «Οι πολιτικοστρατηγικές επιπτώσεις από την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης στις τρεις ανεξάρτητες δημοκρατίες του Καυκάσου: Αζερμπαϊτζάν, Αρμενίας, Γεωργίας», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2001, σελ. 266

επικίνδυνη κατάσταση στο εσωτερικό του κράτους. Παρότι οι πρώτες αχτίδες ανάκαμψης και οικονομικής σταθερότητας φάνηκαν το 1995¹⁹ και παρά τις προσπάθειες της κυβέρνησης, τα υψηλά ποσοστά ανεργίας, η χαμηλή παραγωγικότητα, η ενεργειακή κρίση και η έλλειψη σοβαρών επενδύσεων από το εξωτερικό, χαρακτήρισαν την πορεία της οικονομίας και τα επόμενα χρόνια.

Προς το τέλος της δεκαετίας, εκείνο που μπορεί να υποστηρίξει ένας αντικειμενικός κριτής, είναι ότι η Γεωργία είχε κάνει βήματα προς τη δημοκρατία και την ανάπτυξη. Βέβαια έπρεπε πολλά να γίνουν ακόμα προς αυτή την κατεύθυνση, αλλά σίγουρα δεν μπορούσε το κράτος να συγκριθεί με τα άλλα μετασοβιετικά κράτη, της κεντρικής κυρίως Ασίας, με τα απολυταρχικά πολιτεύματα, την απουσία ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τα ελλείμματα των ελευθεριών του λόγου και της πολιτικής ζωής.

Η νέα δεκαετία βρίσκει την περιοχή του Καυκάσου, ιδιαίτερα τη βόρεια περιοχή του, ως υψηλού κινδύνου και ασταθής. Εάν και η πιθανότητα άμεσης απειλής στο εγγύς μέλλον είναι χαμηλή, εντούτοις υφίστανται προκλήσεις που απειλούν την ασφάλεια του κράτους της Γεωργίας. Η μεγαλύτερη απειλή²⁰ εντοπίζεται στις αποσχιστικές δραστηριότητες εντός των συνόρων. Η προσωρινή κατά την επίσημη κυβέρνηση απώλεια ελέγχου στις περιοχές της Αμπχαζίας και Ν. Οσετίας, επηρεάζει όχι μόνο την εθνική ασφάλεια αλλά και τις προοπτικές ανάπτυξης. Η παρουσία ρωσικών βάσεων και στρατευμάτων στο γεωργιανό έδαφος, αποτελούν διαρκή απειλή υποστηρίζοντας και προκαλώντας τις ενέργειες των καθεστώτων στις εν λόγω περιοχές. Στο επίσημο έγγραφο του Υπουργείου Άμυνας, γίνεται αναφορά και σε άλλες απειλές, όπως για παράδειγμα την τρομοκρατία και τα όπλα μαζικής καταστροφής, αλλά η προσοχή εστιάζεται στις ενέργειες της Ρωσίας εντός των αμφισβητούμενων περιοχών, χωρίς να αναφέρονται βέβαια ως τέτοιες.

2.3.1 Η κρίση στην Αμπχαζία

Μπορεί η Γεωργία από την πρώτη ημέρα της ανεξαρτησίας της να ταλαιπωρούνταν από κοινωνικά, οικονομικά, πολιτικά προβλήματα, όμως το βασικό ζήτημα ήταν κατά βάση νομικό και αφορούσε την εδαφική περιοχή της Αμπχαζίας. Μπορεί το νεοσύστατο κράτος να απολάμβανε τη

---

¹⁹ Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, ενεπλάκη στα οικονομικά δρώμενα της Γεωργίας από το 1994, με τη αποδέσμευση ενός δανείου στο πλαίσιο εφαρμογής ενός αντιπληθωριστικού προγράμματος. Ενώ αρχικά η ισοτιμία του κρατικού νομίσματος με το δολάριο ήταν 1,3 εκατομμύρια προς 1, με τη σημαντική μείωση του πληθωρισμού από το 1995, σταθεροποιήθηκε σε 1,25 προς 1.

²⁰ Ministry of Defence of Georgia, «National Military Strategy», Tbilisi, 2014, page 4-5

διεθνή αναγνώριση ως ενιαίο και ανεξάρτητο, εντούτοις οι κάτοικοί του δεν είχαν ελεύθερη πρόσβαση στην προαναφερθείσα περιοχή. Άλλωστε πως μπορούμε να μιλάμε για εδαφική ακεραιότητα, όταν η επίσημη κυβέρνηση δεν ασκεί τον έλεγχο σε όλη την επικράτεια. Οι τάσεις αυτονομίας που γεννήθηκαν από τις πρώτες μέρες της δεκαετίας, μετατράπηκαν σε ανοικτές συγκρούσεις από τον Αύγουστο του 1992 μέχρι τον Σεπτέμβριο του επομένου έτους, με χιλιάδες νεκρούς και από τις δύο πλευρές και 200.000 Γεωργιανούς να εγκαταλείπουν τις εστίες τους ως πρόσφυγες στην ίδια τους τη χώρα. Οι ένοπλες δυνάμεις των Αμπχάζιων, υποστηριζόμενες από ομάδες μαχητών από άλλα μέρη του βορείου Καυκάσου, επιβλήθηκαν αυτών των γεωργιανών, με αποτέλεσμα την κλιμάκωση της κρίσης αλλά και την επιδείνωση των σχέσεων Γεωργίας – Ρωσίας²¹. Η λύση της “Συνομοσπονδίας” που εν μέρει αποδεχόταν η Αμπχάζια, δεν έβρισκε σύμφωνη την κυβέρνηση της Τιφλίδας που υποστήριζε ένα “Ομόσπονδο” κράτος με τμήμα του την αμφισβητούμενη περιοχή.

Η Μόσχα, ως ένδειξη καλής θέλησης προς την Τιφλίδα, προχώρησε σε επιβολή εμπορικού αποκλεισμού της Αμπχάζιας, ο οποίος ναι μεν δεν αποδείχτηκε ιδιαίτερα αυστηρός στην πράξη, αλλά επιδείνωσε την ήδη επιβαρυνόμενη οικονομική κατάσταση των κατοίκων της γεωργιανής επαρχίας. Μπορεί τα λιμάνια να λειτουργούσαν και το εμπόριο να διεξαγόταν με κάποιους περιορισμούς, αλλά δεν πρέπει να διαφεύγει η πραγματικότητα της οικονομικής δυσπραγίας που βίωνε το νεοσύστατο κράτος.

Βέβαια, τα δεδομένα πριν ξεσπάσει η κρίση κάθε άλλο παρά οδηγούσαν στην πρόβλεψη ότι θα συμβεί κάτι τέτοιο. Από τη μία το χαμηλό πληθυσμιακό ποσοστό των Αμπχάζιων σε σχέση με αυτό των Γεωργιανών²² στην αμφισβητούμενη περιοχή και από την άλλη η ειρηνική συμβίωση και οι πολύ καλές σχέσεις των δύο λαών κατά το παρελθόν, δεν δικαιολογούν τα γεγονότα που ακολούθησαν. Πως θα μπορούσαν αυτές οι εθνικές ομάδες να έρθουν σε αντιπαράθεση; Την απάντηση έδωσαν εθνικιστές Αμπχάζιοι ιδεολόγοι που επιθυμούσαν διακαώς την ανεξαρτησία της περιοχής. Ύφανα ένα “ιδεολογικό μανδύα” σύμφωνα με τον οποίο οι Γεωργιανοί για χρόνια προσπαθούσαν να αφομοιώσουν τους Αμπχάζιους, με σκοπό να τους μειώσουν πληθυσμιακά μετατρέποντάς τους σε μειονότητα στην

---

²¹ Η Γεωργία έβλεπε τη Ρωσία πίσω από τις αυτονομιστικές τάσεις της Αμπχάζιας, με σκοπό τον εξαναγκασμό της πρώτης να εισέλθει ως μέλος της Κοινοπολιτείας Ανεξαρτήτων Κρατών και να αποδεχτεί της παρουσία ρωσικών δυνάμεων σε στρατιωτικές βάσεις στο έδαφός της.

²² Με την έναρξη της κρίσης, η επαρχία της Αμπχάζιας ήταν καθαρά πολυεθνική. Οι Γεωργιανοί αποτελούσαν το 46%, ενώ οι Αμπχάζιοι μόλις το 17%(και το 1,8% του συνολικού πληθυσμού). Το μωσαϊκό συμπλήρωναν με σημαντικά ποσοστά Ρώσοι, Αρμένιοι και Έλληνες.

ίδια τους τη χώρα. Το απαραίτητο ιδεολογικό πλαίσιο είχε στηθεί και αποσκοπούσε στο να δικαιολογήσει τις επερχόμενες πράξεις πολιτικές και στρατιωτικές, στο εσωτερικό αλλά και εξωτερικό. Μία κίνηση που παρουσιάζει γεγονότα ως το αίτιο του πολέμου, αλλά στην πραγματικότητα αυτά τα γεγονότα απλώς αποτελούν την αφορμή του. Περισσότερα περί “ιδεολογικού πλαισίου” θα εξετάσουμε σε επόμενο κεφάλαιο, όπου το παραπάνω ρόλο αναλαμβάνει η Ρωσία πριν την επέμβαση στη Γεωργία το 2008.

Συμπερασματικά, η πολεμική αντιπαράθεση στις αρχές της δεκαετίας του 90 άφησε πίσω της χιλιάδες νεκρούς, μεταξύ των οποίων και άμαχοι, εκατοντάδες χιλιάδες πρόσφυγες και μία κρίση σε εξέλιξη. Η Απχαζία επιθυμούσε την αυτονομία της, μακριά από τον έλεγχο της Τιφλίδας, υπέφερε οικονομικά κυρίως από τον εμπορικό αποκλεισμό που της επέβαλε η Ρωσία, στην οποία όμως έβλεπε ένα ισχυρό σύμμαχο στη διεκδίκηση των δικαιωμάτων της. Από την άλλη, η Γεωργία θεωρούσε την αυτονομία της επαρχίας ως το πρώτο βήμα για την ανεξαρτησία της και την απώλεια εθνικού εδάφους. Επιθυμούσε την υποστήριξη των κρατών της ΚΑΚ, κυρίως της Ρωσίας, την οποία όμως έβλεπε ως τον ενορχηστρωτή της αναταραχής που για δικά της συμφέροντα συντηρούσε την κρίση. Το περίεργο παζλ έρχεται να συμπληρώσει ο μεγάλος παίκτης, η Ρωσία²³, που αφενός μέσω της κρίσης κρατούσε τη Γεωργία εντός της ΚΑΚ και τα στρατεύματά της εντός αυτής, αφετέρου δεν επιθυμούσε την αυτονόμηση της Απχαζίας, καθόσον θα αποτελούσε παράδειγμα για άλλες εθνότητες (πχ Τσετσένοι) εντός της επικράτειάς της. Εξάλλου η ενσωμάτωση της αμφισβητούμενης περιοχής στη Γεωργία, θα έθετε σε αμφισβήτηση την πρόσβαση στις ακτές και τα λιμάνια της Μαύρης Θάλασσας πλήττοντας τα στρατηγικά της συμφέροντα.

2.3.2 Η κρίση στην Ν. Οσετία

Τα δεδομένα σε σχέση με τη δεύτερη αμφισβητούμενη περιοχή, τη Νότια Οσετία, ήταν κάπως διαφορετικά. Εκεί δεν υφίστατο έντονο πληθυσμιακά το γεωργιανό στοιχείο. Τη συντριπτικά μεγάλη πλειοψηφία αποτελούσαν οι Οσέτιοι, περσικό φύλο με ιδιαίτερη διάλεκτο, με ποσοστό περί το 70%. Τη ίδια στιγμή τη γεωργιανή εθνότητα αποτελούσε το 20% του πληθυσμού. Οι Οσέτιοι ποτέ δεν είδαν με καλό μάτι τις πολιτικές κινήσεις της Τιφλίδας, που κατά την άποψή τους καταργούσαν την αυτονομία και επέβαλαν ένα καθεστώς κατά των μειονοτήτων. Στην πραγματικότητα, η κρίση τοποθετείται χρονικά πριν την ανεξαρτησία της Γεωργίας το 1991. Αιτία αποτέλεσε η στάση της

---

²³ Ηλίας Κ. Αλεξόπουλος, «Οι πολιτικοστρατηγικές επιπτώσεις από την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης στις τρεις ανεξάρτητες δημοκρατίες του Καυκάσου: Αζερμπαϊτζάν, Αρμενίας, Γεωργίας», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2001, σελ. 294-300

Οσετίας υπέρ της Αμπχαζίας στη διένεξη της τελευταίας με τη Γεωργία στα τέλη της δεκαετίας του 80, αλλά και οι φωνές που πλήθαιναν στο εσωτερικό υπέρ μια ανεξάρτητης επαρχίας. Η στάση της επίσημης κυβέρνησης, πυροδότησε αντιδράσεις και τάσεις απόσχισης, με αποτέλεσμα τις πολεμικές συγκρούσεις του 1991-1992 με χιλιάδες νεκρούς και πρόσφυγες, όχι όμως στα επίπεδα της Αμπχαζίας. Οι αποσχιστικές τάσεις αντικατόπτριζαν την επιθυμία όχι μόνο της ανεξαρτησίας αλλά και της ένωσης με τη Βόρεια Οσετία ή απλά την επιστροφή στους κόλπους της Ρωσίας. Ήταν το σενάριο που φοβόταν η Τιφλίδα.

Μετά τις ένοπλες συγκρούσεις στις αρχές της δεκαετίας και με την παρέμβαση τρίτων, επήλθε μία περίοδος χωρίς εντάσεις, κατά την οποία υπεγράφησαν συμφωνίες με σκοπό την επίτευξη και διατήρηση της ειρήνης. Παράλληλα, μία τριμερής ειρηνευτική δύναμη υπό την αιγίδα του ΟΑΣΕ, ενεργοποιήθηκε στην περιοχή. Οι κοινές ανακοινώσεις και η υπογραφή μιας διακήρυξης²⁴ το 1995, αποδείκνυαν ότι οι σχέσεις των αντιμαχομένων πλευρών έτειναν προς ένα καθεστώς ειρηνικής συνύπαρξης. Στη διακήρυξη, εκτός από συμφωνίες ήσσονος σημασίας, δεν γίνονταν αναφορές στα ουσιαστικά ζητήματα που αφορούσαν το μέλλον της περιοχής. Στην πραγματικότητα βέβαια, η Οσσετία πέτυχαν αυτά που επιζητούσαν. Αποφυγή χρήσης βίας από τη Γεωργία και αναγνώριση ισονομίας.

Πριν αλλά και μετά την υπογραφή της διακήρυξης, είτε στο τιμόνι της Οσετίας βρίσκονταν οι υπερεθνικιστές είτε οι κομμουνιστές, η επιθυμία ένωσης με τη Ρωσία ήταν εμφανής. Την ενσωμάτωση ποτέ δεν ενέκρινε η επίσημη κυβέρνηση της Μόσχας, μία θέση που έβρισκε σύμφωνα και όλα τα αντιπολιτευόμενα κόμματα. Όμως, όπως και στην περίπτωση της Αμπχαζίας, η Τιφλίδα έβλεπε πίσω από την κρίση τη Μόσχα. Η Ρωσία για δικούς της λόγους, ένας από αυτούς ήταν και ο έλεγχος της Γεωργίας, συντηρούσε την αναταραχή και βοηθούσε εμμέσως τις αυτόνομες περιοχές στις προσπάθειες διεκδίκησης της ανεξαρτησίας τους. Η αλήθεια είναι πως η Μόσχα ποτέ δεν τάχθηκε υπέρ της ανεξαρτησίας των δύο αμφισβητούμενων περιοχών, χωρίς όμως αυτό να την εμποδίσει να προσφέρει πολυεπίπεδη συνδρομή, είτε οικονομικού, είτε συμβουλευτικού χαρακτήρα, σε αυτές.

---

²⁴ Καταλυτικός ήταν ο ρόλος της Ρωσίας στην υπογραφή της κοινής διακήρυξης αλλά και της Βορείου Οσετίας. Την διακήρυξη υπέγραψαν ο γεωργιανός Υπουργός των Εξωτερικών Menagharishvili και ο Πρωθυπουργός της Ν. Οσετίας Gabaralev. Η σπουδαιότητά της δεν έγκειται τόσο στα συμφωνηθέντα με αυτήν, καθώς το περιεχόμενο ήταν λιτό και αόριστο, αλλά στη βελτίωση της εικόνας στο εξωτερικό τόσο της Ρωσίας όσο και του Προέδρου Γιέλτσιν.

2.3.3 Γεωργία και Δύση (NATO – ΕΕ)

Από τις πρώτες ημέρες της ανεξαρτησίας της, η Γεωργία προσπάθησε να ανοίξει διαύλους επικοινωνίας με το NATO. Η συμμαχία έμοιαζε να αποτελεί την εγγύηση της εδαφικής ακεραιότητας του κράτους και την ασπίδα απέναντι στις ρωσικές επεκτατικές βλέψεις. Από τη μεριά του, το NATO ουδέποτε απέρριψε μια τέτοια προσέγγιση, εάν και ποτέ δεν προχώρησε στην ενσωμάτωση²⁵ της Γεωργίας σε αυτό. Εντούτοις, προσέφερε υπηρεσίες με τη μορφή συμβουλών σε θέματα που άπτονται του σχεδιασμού της άμυνας, ενώ μετά τη σύγκρουση του 2008 προέβη, χωρίς είναι αλήθεια να τηρήσει κάποια διακριτικότητα, σε κοινές ασκήσεις στο έδαφος της Γεωργίας. Οι δηλώσεις αξιωματούχων και η επίσκεψη του Γενικού Γραμματέα του NATO, Javier Solana, στη Τιφλίδα το 1997, προσυπογράφουν τις βλέψεις της συμμαχίας στην περιοχή του Καυκάσου. Μια περιοχή που θεωρείται ως αναπόσπαστο κομμάτι της ευρωπαϊκής ισορροπίας ασφάλειας²⁶. Οι κινήσεις βρήκαν τη θετική ανταπόκριση της γεωργιανής κυβέρνησης. Η δημιουργία δεσμών με το NATO, σήμαινε απομάκρυνση από τον έλεγχο της Μόσχας και προσέγγιση της Δύσης, με επιπτώσεις στην ασφάλεια και την ίδια την επιβίωση του κράτους.

Το 1992 ήταν το έτος που επισημοποιήθηκαν οι διπλωματικές σχέσεις με τις ΗΠΑ. Έκτοτε η υπερδύναμη στάθηκε αρωγός στην προσπάθεια της Γεωργίας να ανακτήσει την εδαφική της ακεραιότητα, μέσω διπλωματικής, οικονομικής και στρατιωτικής σε επίπεδο παροχής εκπαίδευσης, υποστήριξης. Το ενδιαφέρον εστιάζεται στα ενεργειακά αποθέματα της Κασπίας. Ο αγωγός πετρελαίου Baku – Tbilisi – Ceyhan και ο αγωγός φυσικού αερίου Baku – Tbilisi – Erzurum, αποκτούν σπουδαία προτεραιότητα στα στρατηγικά σχέδια των ΗΠΑ. Ο στόχος δεν είναι η κάλυψη καταναλωτικών αναγκών, δεν υφίσταται τέτοια ανάγκη, αλλά η αποδυνάμωση της Ρωσίας²⁷. Η διατήρηση των ενεργειακών γραμμών εκτός ρωσικής επιρροής, στερεί από την Μόσχα το μονοπώλιο των πλούσιων κοιτασμάτων υδρογονανθράκων της Κασπίας, με ότι αυτό συνεπάγεται στη δυνατότητα χειραγώγησης των διεθνών τιμών και στην οικονομική και πολιτική κυριαρχία της Ρωσίας στις πρώην σοβιετικές δημοκρατίες του Καυκάσου.

---

²⁵ Το 2008 στη σύνοδο του NATO στο Βουκουρέστι οι Γεωργιανοί ζητούν ένταξη στον οργανισμό μαζί με την Ουκρανία, κάτι που απορρίπτεται από τα κράτη της Παλαιάς Ευρώπης.

²⁶ Ηλίας Κ. Αλεξόπουλος, «Οι πολιτικοστρατηγικές επιπτώσεις από την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης στις τρεις ανεξάρτητες δημοκρατίες του Καυκάσου: Αζερμπαϊτζάν, Αρμενίας, Γεωργίας», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2001, σελ. 310-311

²⁷ Dr. Houman A. Sadri and Nathan L. Burns, «The Georgia Crisis: A New Cold War On The Horizon?», Eurasia Review, article, 25 May 2010

Τα ενεργειακά δεν αποτέλεσαν τη μόνη προτεραιότητα των ΗΠΑ. Οι επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου του 2001, ανέδειξαν σοβαρά θέματα ασφαλείας και αποτέλεσαν την αφορμή για την έναρξη των επιχειρήσεων στο Αφγανιστάν. Η Γεωργία μαζί με το Αζερμπαϊτζάν, παρείχαν τον ασφαλή αεροδιάδρομο, εκτός ρωσικού ελέγχου, για την μεταφορά στρατευμάτων και εφοδίων στη κεντρική Ασία. Σε ανταπόδοση οι ΗΠΑ ενεργοποίησαν το 2002 δύο προγράμματα²⁸ υποστήριξης και βελτίωσης των δυνατοτήτων των γεωργιανών ενόπλων δυνάμεων, ιδιαίτερα σε αντιτρομοκρατικές επιχειρήσεις.

Οι δεσμοί μεταξύ των δύο κρατών ενισχύθηκαν περαιτέρω με την αποστολή γεωργιανών στρατευμάτων στον πόλεμο του Ιράκ αλλά και με την υποστήριξη που παρείχαν οι ΗΠΑ στη εκλογή του προέδρου Saakashvili ο οποίος αντικατέστησε τον Shevardnadze το 2003. Μετά τη συμμετοχή της Γεωργίας στο PfP Program²⁹ το 1994, ο δρόμος για ένταξη στο NATO είχε ανοίξει, με την υποστήριξη των ΗΠΑ. Η πλήρης ένταξη όμως στη Συμμαχία δεν ευοδώθηκε, παρά το γεγονός ότι αποτελούσε διακαή πόθο της Γεωργίας, λόγω των αμφισβητούμενων περιοχών της Αμπχαζίας και της Ν. Οσετίας. Κατάσταση η οποία εξυπηρετούσε τα σχέδια της Μόσχας. Ως μέλος του NATO, η Γεωργία θα είχε τη δυνατότητα να καλέσει τις συμμαχικές δυνάμεις, επικαλούμενη το άρθρο 5, σε βοήθεια αποκατάστασης του εθνικού της εδάφους.

Μετά από την τελευταία υπογραφή ευρέου φάσματος στρατηγικής συνεργασίας ΗΠΑ - Γεωργίας, φαίνεται ότι μια συμφωνία με τη μορφή στρατιωτικής βοήθειας, ήταν και είναι τουλάχιστον στις σκέψεις της υπερδύναμης³⁰. Η ασφάλεια στη διοίκηση και τον έλεγχο των δυνάμεων, η αντιαεροπορική άμυνα, η αντιαρματική άμυνα και οι δυνάμεις αντιπυροβολικού, όπως επίσης η άμυνα απέναντι σε αερομεταφερόμενες δυνάμεις, είναι οι τομείς που έχρηζαν βελτίωσης για την ασφάλεια και την προάσπιση της εδαφικής ακεραιότητας και ανεξαρτησίας του κράτους. Αξίζει να σημειωθεί

---

²⁸ Τα προγράμματα Georgia Train and Equip Program (GTEP) και Sustainment and Stability Operations Program (SSOP) ενεργοποιήθηκαν το 2002, με στόχο την επαύξηση των επιχειρησιακών δυνατοτήτων των γεωργιανών ενόπλων δυνάμεων με έμφαση στην διεξαγωγή αντιτρομοκρατικών επιχειρήσεων. Εκτός από την οικονομική υποστήριξη (επένδυση 64 εκατ. δολ.), τα προγράμματα περιελάμβαναν και την αποστολή ειδικών δυνάμεων για την εκπαίδευση των αντίστοιχων γεωργιανών.

²⁹ Το πρόγραμμα Partnership for Peace (PfP), ενεργοποιήθηκε μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, ως μία εναλλακτική λύση συνεργασίας με κράτη μη μέλη του NATO. Η Γεωργία, μαζί με την Αρμενία και το Αζερμπαϊτζάν, έγιναν μέλη το 1994. Μέσω του προγράμματος, τα κράτη είχαν την ευκαιρία στενότερης συνεργασίας με την Συμμαχία σε τομείς κοινού ενδιαφέροντος.

³⁰ Paul B. Rich, Crisis in the Caucasus: «Russia, Georgia and the West», Taylor & Francis, New York, 2010, page 231

ότι, μετά την πολεμική αντιπαράθεση του 2008, οι επισκέψεις και δηλώσεις υψηλόβαθμων αξιωματούχων του ΝΑΤΟ και των ΗΠΑ, η παροχή οικονομικής και στρατιωτικής βοήθειας, η εκπαίδευση των γεωργιανών ενόπλων δυνάμεων από άνδρες των ειδικών δυνάμεων των ΗΠΑ, εντάθηκαν καταδεικνύοντας τη σημασία που απέδιδε η υπερδύναμη στις σχέσεις με τη Τιφλίδα³¹.

Είναι χαρακτηριστικό ότι στο κείμενο το Γεωργιανού Υπουργείου Άμυνας περί εθνικής στρατιωτικής στρατηγικής, είναι εμφανής η προσπάθεια εμπλοκής στους σχεδιασμούς του κράτους του ρόλου των ΗΠΑ. Δεν είναι τυχαίο ότι η υπερδύναμη αναφέρεται συχνά ως «key strategic partner». Μετά την ήττα του 2008, οι λήπτες των αποφάσεων συνειδητοποίησαν ότι πολλά πρέπει να γίνουν στο εσωτερικό του κράτους. Πάντα όμως προσβλέπουν και αναφέρονται στη συνεργασία και την υποστήριξη διεθνών δρώντων. Το ερώτημα που προκύπτει είναι εάν οι διεθνείς δρώντες είναι διατεθειμένοι να έρθουν σε μία ευθεία αντιπαράθεση με τη Ρωσία για τη προστασία των συμφερόντων της Γεωργίας και κατά πόσο η τελευταία μπορεί να βασίζεται σε αυτό.

Η ασφάλεια αλλά πρωτίστως τα ενεργειακά σηματοδοτούν και τις σχέσεις της Γεωργίας με την ΕΕ. Το ενδιαφέρον της Ευρώπης στην περιοχή του Καυκάσου ήταν εξίσου έντονο με αυτό των ΗΠΑ. Η ειδοποιός διαφορά έγκειται στο γεγονός ότι η Ευρώπη ενδιαφερόταν πρωτίστως για την κάλυψη των ενεργειακών της αναγκών. Η ενεργειακή εξάρτηση των κρατών της Γηραιάς Ηπείρου από τη Ρωσία, εντοπίζεται τόσο επί Σοβιετικής Ένωσης όσο και μετά τη διάλυση αυτής³². Οι υδρογονάνθρακες της Κασπίας, ιδιαίτερα όταν αυτοί διακινούνταν μέσω εδαφών που δεν βρίσκονταν κάτω από τον έλεγχο της Μόσχας, δεν μπορούσαν να αφήσουν αδιάφορη την Ευρώπη. Άλλωστε η διαφοροποίηση (diversification) αποτελεί στρατηγική επιλογή των κρατών που επιθυμούν την ενεργειακή τους επιβίωση μέσω ανεύρεσης και αξιοποίησης εναλλακτικών πηγών ενέργειας. Έτσι η προσέγγιση της Γεωργίας ως μιας νέας με προοπτική αγοράς, ήταν φυσιολογική. Παράλληλα, η Τιφλίδα έβλεπε την ΕΕ ως απαραίτητο εμπορικό εταίρο, για την ανάπτυξη των εξαγωγών και εισαγωγών και τη σταδιακή της αποδέσμευση από τη Μόσχα.

Η πρώτη συμφωνία, η οποία περιελάμβανε και μέτρα ενδυνάμωσης πολιτικών και οικονομικών ελευθεριών της πρώην σοβιετικής δημοκρατίας, υπογράφηκε το Απρίλιο του 1996 και επικυρώθηκε

---

³¹ Rick Rozoff, «Donald Rumsfeld Returns To Georgia – Analysis», Eurasia Review, article, 4 July 2012.

³² Ενδεικτικό στοιχείο που χαρακτηρίζει την ενεργειακή εξάρτηση, αποτελεί το γεγονός ότι το 2006 το 33% των εισαγωγών πετρελαίου και το 40% των εισαγωγών φυσικού αερίου της Ευρώπης, προέρχονταν από τη Ρωσία.

τον Ιούλιο του 1999. Παράλληλα, το ίδιο έτος, η Γεωργία έγινε μέλος του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου με την υποστήριξη της ΕΕ. Οι δεσμοί ενισχύθηκαν ακόμη περισσότερο επί προεδρίας Saakashvili και τη αποδοχή του κράτους ως μέλος του ENP³³ το 2004. Ήταν σαφές ότι η ΕΕ θεωρούσε πλέον τη Γεωργία, αλλά και την ευρύτερη περιοχή του Καυκάσου, ως αναπόσπαστο κομμάτι της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας³⁴. Στο πλαίσιο αυτό, η Ευρώπη άρχισε να επιδεικνύει περισσότερο ενδιαφέρον, για το εσωτερικό πρόβλημα των αμφισβητούμενων περιοχών της πρώην σοβιετικής δημοκρατίας, αναγνωρίζοντας την εδαφική της ακεραιότητα. Η ειρηνική επίλυση του θέματος ήταν το ζητούμενο.

Αρωγός στην προσπάθεια της Γεωργίας για αποκατάσταση του εθνικού εδάφους με την ενσωμάτωση της Αμπχαζίας και Ν. Οσετίας, αλλά και για ανάπτυξη των σχέσεων με την ΕΕ, υπήρξε ο Οργανισμός για την Ασφάλεια και Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ - OSCE). Από το 1993, ο οργανισμός ανέλαβε το ρόλο του παρατηρητού στα σύνορα με την Αμπχαζία, υπό την αιγίδα του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, καθώς και του παρατηρητού των ειρηνευτικών δυνάμεων στα σύνορα με την Ν. Οσετία. Στη πράξη όμως, όπως διαπιστώθηκε, ο οργανισμός δεν είχε ούτε τις δυνατότητες και ίσως ούτε τη θέληση να επηρεάσει αποφασιστικά τις αντιλήψεις της Μόσχας. Ως αποτέλεσμα, μετά τις συγκρούσεις του 2008 και με την απαίτηση της Ρωσίας, ο οργανισμός τερμάτισε την αποστολή στη Γεωργία.

Τα παραπάνω στοιχεία σηματοδότησαν τις σχέσεις της πρώην σοβιετικής δημοκρατίας με το ΝΑΤΟ, τις ΗΠΑ και την ΕΕ, από τα πρώτα χρόνια της ανεξαρτησίας της, μέχρι τα γεγονότα του 2008. Το αν η Γεωργία κινήθηκε ορθολογικά, ή διαφορετικά, εάν εφάρμοσε την αρχή “μικρό κράτος – έξυπνη ηγεσία” θα εξεταστεί σε επόμενο κεφάλαιο.

2.3.4 Η θέση της Τουρκίας

Ένα από τα κράτη που έδειξαν τεράστιο ενδιαφέρον στην περιοχή του Καυκάσου αλλά και της Κεντρικής Ασίας, μετά τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης, ήταν η Τουρκία. Οι μετασοβιετικές δημοκρατίες της περιοχής αποτέλεσαν το πρόσφορο έδαφος ή διαφορετικά πρώτης τάξεως ευκαιρία επέκτασης επιρροής προς ανατολάς, σε μια περιοχή που κατοικούνταν από λαούς με σημαντικούς

---

³³ European Neighborhood Policy (ENP)

³⁴ Στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας (European Security and Defense Policy), η ΕΕ ενεργοποίησε το 2004 την επιχείρηση EUJUST THEMIS με στόχο την αναβάθμιση του Κράτους Δικαίου στη Γεωργία.

ιστορικούς, γλωσσικούς και θρησκευτικούς κυρίως δεσμούς. Ενώ μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 80, οι σχέσεις με τους λαούς αυτούς ήταν μηδαμινές, κυρίως γιατί η ρωσική αυτοκρατορία δεν άφηνε τα περιθώρια για κάτι τέτοιο, από τις αρχές της δεκαετίας του 90, οι ραγδαίες εξελίξεις με απότοκο τις σημαντικές αλλαγές στο χάρτη της περιοχής, δεν άφησαν αδιάφορη την Τουρκία.

Δύο ήταν οι βασικοί λόγοι που οδήγησαν στην αναθεώρηση της εξωτερικής της πολιτικής³⁵. Πρώτον, οι γέννηση κρατών με ασταθείς κυβερνήσεις που προσπαθούσαν να ορθοποδήσουν, εμφυλίους πολέμους, οικονομικά και εθνολογικά εσωτερικά προβλήματα, δημιουργούσε όλες εκείνες τις απαραίτητες συνθήκες για την αποσταθεροποίηση της ευρύτερης περιοχής και κατ' επέκταση άπτονταν της εθνικής ασφάλειας των γειτόνων. Άρα δεν υπήρχε άλλη επιλογή για την Τουρκία, από αυτήν της άμεσης αντίδρασης. Δεύτερον και ίσως πιο σημαντικό, ήταν η επίδραση της νέας κατανομής ισχύος στον γεωστρατηγικό ρόλο του κράτους στην ευρύτερη περιοχή. Μέχρι και τα τέλη της δεκαετίας του '80, η Τουρκία αποτελούσε το ανατολικότερο κομμάτι της βορειοατλαντικής συμμαχίας και άρα το αντίβαρο στις όποιες βλέψεις του ανατολικού συνασπισμού προς την Μέση Ανατολή και την Κεντρική Ασία. Η υποβάθμιση του ρόλου της, ως απότοκο της διάλυσης του συνασπισμού, απαιτούσε άμεση αντίδραση από την Τουρκία. Αντίδραση που μεταφράστηκε σε πολιτική, οικονομική, στρατιωτική διείσδυση στις περιοχές των νέων δημοκρατιών. Η αύξηση της σφαίρας επιρροής, εκτός του ότι προσφέρει αίγλη, αναβαθμίζει το ρόλο της ως σημαντικού παίκτη της συμμαχίας. Δεν είναι αναληθές να ειπωθεί ότι η Τουρκία έδρασε κάτω από την ομπρέλα του NATO αλλά για καθαρά εθνικά συμφέροντα.

Επιπλέον και πέρα από την αναβάθμιση του ρόλου της ως στρατηγικός εταίρος της συμμαχίας και τα ζητήματα εθνικής ασφάλειας που έθεσε ο μετασοβιετικός νέος χάρτης της περιοχής, η Τουρκία εντόπισε νέες ευκαιρίες οικονομικής διείσδυσης σε αυτήν. Δεν πρέπει να μας διαφεύγει το πλούσιο σε υδρογονάνθρακες υπέδαφος των κρατών του Καυκάσου και ιδιαίτερα αυτό του Αζερμπαϊτζάν³⁶. Το παίγνιο της εκμετάλλευσης και διακίνησης των ενεργειακών πόρων από την Κασπία και τον Καύκασο προς την Ευρώπη έπρεπε να έχει και την Τουρκία ως βασικό παίκτη. Κάτι το οποίο δεν ήταν εφικτό ή

---

³⁵ Ηλίας Κ. Αλεξόπουλος, «Οι πολιτικοστρατηγικές επιπτώσεις από την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης στις τρεις ανεξάρτητες δημοκρατίες του Καυκάσου: Αζερμπαϊτζάν, Αρμενίας, Γεωργίας», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2001, σελ. 422-424

³⁶ Ηλίας Κ. Αλεξόπουλος, «Οι πολιτικοστρατηγικές επιπτώσεις από την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης στις τρεις ανεξάρτητες δημοκρατίες του Καυκάσου: Αζερμπαϊτζάν, Αρμενίας, Γεωργίας», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2001, σελ. 432-433

καλύτερα επιτρεπτό επί Σοβιετικής Ένωσης. Ορθολογική αντίδραση της Τουρκία, που κινήθηκε με γνώμονα το κρατικό συμφέρον, εκμεταλλευόμενη τις ευκαιρίες που της δόθηκαν με τη διάλυση της ρωσικής αυτοκρατορίας και τη νέα κατανομή ισχύος.

Στην περιοχή του Καυκάσου, εάν και η Τουρκία ήταν από τα πρώτα κράτη που αναγνώρισε την ανεξαρτησία της, η Γεωργία κατείχε ένα μικρό ρόλο, αρχικά τουλάχιστον, στα σχέδια της τουρκικής εξωτερικής πολιτικής. Ο στόχος ήταν το Αζερμπαϊτζάν λόγω των εθνολογικών, γλωσσικών και θρησκευτικών δεσμών αλλά κυρίως των πλούσιων κοιτασμάτων σε υδρογονάνθρακες. Τα πράγματα όμως άλλαξαν γρήγορα, καθόσον ένα κράτος με έντονη εσωτερική αστάθεια και κοινά σύνορα δεν μπορούσε να αφήσει αδιάφορη την Τουρκία. Ιδιαίτερα από τη στιγμή που απώλεσε τον έλεγχο της Αμπχαζίας και αναγκάστηκε τοιουτοτρόπως να ενταχθεί στην Κοινοπολιτεία Ανεξαρτήτων Κρατών υπό την αιγίδα της Ρωσίας. Τα νέα δεδομένα μαζί με την εγκατάσταση ρωσικών στρατιωτικών βάσεων και στρατευμάτων στο έδαφος της Γεωργίας, δημιούργησαν ένα χώρο αντιπαράθεσης των υπό διεύρυνση σφαιρών επιρροής Ρωσίας – Τουρκίας. Από τη μία η Ρωσία προσπαθούσε να ανακτήσει τη χαμένη αίγλη του πρόσφατου παρελθόντος και από την άλλη η Τουρκία άρχισε να βλέπει τη Γεωργία ως απαραίτητο κομμάτι του πάζλ διαμέσου του οποίου θα περνούσαν οι υδρογονάνθρακες της Κασπίας στη Δύση. Ένα εξίσου σημαντικό στοιχείο που προσανατόλισε τη στάση της Τουρκίας απέναντι στη Γεωργία, ήταν το ζήτημα των μη ελεγχόμενων από τη γεωργιανή κυβέρνηση περιοχών του κράτους. Η απώλεια του ελέγχου αυτών των περιοχών και ιδιαίτερα της Αμπχαζίας, μπορούσε να πυροδοτήσει έντονες τάσεις απόσχισης περιοχών της νοτιοανατολικής Τουρκίας³⁷. Οι Κούρδοι αυτονομιστές, θα μπορούσαν να εκμεταλλευτούν την πιθανή **defacto** αυτονόμηση της Αμπχαζίας, ως οδηγό για την απόσχιση και τη δημιουργία του δικού τους αυτόνομου κράτους. Αυτός ήταν ο λόγος που η Τουρκία έσπευσε να αναγνωρίσει την εδαφική ακεραιότητα της Γεωργίας.

Συμπερασματικά, οι ενεργειακή πόροι και η διακίνησή τους, πτυχές που άπτονται της ασφάλειας του κράτους, η αναβάθμιση του ρόλου της στην περιοχή του Καυκάσου και το θέμα της Αμπχαζίας, οδήγησαν την Τουρκία σε μια στροφή στην εξωτερική της πολιτική απέναντι στη Γεωργία. Η προσέγγισή της, μέσω εμπορικών αλλά όχι μόνο διαύλων επικοινωνίας, ήταν μονόδρομος. Το μέγιστο όλων – η ασφάλεια και επιβίωση του κράτους δεν εξασφαλίζεται μόνο μέσω της σκληρής

---

³⁷ Ηλίας Κ. Αλεξόπουλος, «Οι πολιτικοστρατηγικές επιπτώσεις από την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης στις τρεις ανεξάρτητες δημοκρατίες του Καυκάσου: Αζερμπαϊτζάν, Αρμενίας, Γεωργίας», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2001, σελ. 436

ισχύος αλλά μέσω και της συνεργασίας και αλληλεξάρτησης³⁸, παρατήρηση που παραπέμπει στην πλουραλιστική θεώρηση των διεθνών σχέσεων, σύμφωνα με την οποία το "έθνικό συμφέρον" καταργείται ή τροποποιείται ώστε να συμπεριλάβει και άλλους τομείς εκτός από την ασφάλεια και επιβίωση του κράτους (πχ. οικονομία). Οικονομικές, πολιτικές, κοινωνικές, περιβαλλοντικές και στρατιωτικές πτυχές αλληλοσυμπληρώνουν η μία την άλλη και χαρακτηρίζουν τις διεθνείς σχέσεις³⁹.

2.3.5 Η θέση της Ελλάδος

Οι διπλωματικές σχέσεις της Ελλάδας με τη Γεωργία, έχουν αφετηρία στα πρώτα χρόνια της σύστασης του νέου κράτους και συγκεκριμένα το 1992⁴⁰. Η ελληνική Πρεσβεία στην Τιφλίδα άρχισε να λειτουργεί τον Ιούλιο του 1995. Λειτουργούν επίσης Πρεσβεία και Γενικό Προξενείο της Γεωργίας στην Αθήνα, καθώς και Γενικό Προξενείο της Γεωργίας στη Θεσσαλονίκη. Το έντονο ελληνικό στοιχείο, στη συγκεκριμένη περιοχή του Καυκάσου, χρονολογείται από την αρχαιότητα, ενώ οι πολιτικές σχέσεις μεταξύ των δύο κρατών, ξεκίνησαν με τη διάλυση της σοβιετικής αυτοκρατορίας και εδράζονται βασικά σε δύο παράγοντες. Πρώτον, στο ενδιαφέρον της Αθήνας να χτίσει δεσμούς με μια περιοχή μεγάλης στρατηγικής σημασίας, λόγω των ενεργειακών αγωγών που τη διατρέχουν και δεύτερον στην ανάγκη της Τιφλίδας να απεγκλωβιστεί από τα δεσμά του πρόσφατου παρελθόντος και την επιρροή της Μόσχας, στρέφοντας το βλέμμα της προς τη Δύση.

Τα τελευταία χρόνια, διατηρούνται πολύ καλές σχέσεις μεταξύ των δύο κρατών, μέσω κυρίως πρωτοβουλιών από την ελληνική πλευρά⁴¹ και λόγω ενδιαφέροντος εκμάθησης του πολιτισμού και της ελληνικής γλώσσας από τη γεωργιανή πλευρά. Είναι χαρακτηριστικό ότι στο Κρατικό Πανεπιστήμιο της Τιφλίδας λειτουργεί το Ινστιτούτο Νεοελληνικών, Βυζαντινών και Κλασικών Σπουδών με 80

---

³⁸ Η αλληλεξάρτηση είναι μια θεωρία που εξηγεί τη διεθνή συνεργασία. Αποτελεί την προσπάθεια σύνδεσης της οικονομίας με την πολιτική. Εμφανίστηκε στο δεύτερο μισό του 20^{ου} αιώνα, μετά τον Β΄ΠΠ, με την έναρξη της από-αποικιοποίησης οπότε και γεννώνται ζητήματα και απαιτήσεις οργάνωσης, ανάπτυξης, δανειοδότησης, εμπορίου μεταξύ των νέων και των ανεπτυγμένων κρατών. Παράλληλα δημιουργούνται διεθνείς οργανισμοί (ΔΟΕ, ΔΝΤ, κα) με στόχο την κάλυψη αυτών των απαιτήσεων.

³⁹ Robert O. Keohane & Joseph S. Nye «Power and Interdependence», Εκδόσεις Παπαζήση, Longman, New York 2001, 3rd edition (preface), page xvii.

⁴⁰ Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Εξωτερικών, <http://www.mfa.gr/blog/dimereis-sheseis-tis-ellados/georgia>

⁴¹ Η Ελλάδα, ως Προεδρεύουσα χώρα του Συμβουλίου της Ε.Ε. (α' εξάμηνο 2014), προώθησε την έγκαιρη υπογραφή της Συμφωνίας Σύνδεσης και Ελευθέρων Συναλλαγών Ε.Ε.- Γεωργίας (27.6.2014), την οποία η Βουλή των Ελλήνων κύρωσε στις 19.11.2015. Επίσης, η Ελλάδα αντιμετώπισε εξ αρχής ευνοϊκά τη δυνατότητα απελευθέρωσης των θεωρήσεων εισόδου στην Ε.Ε. για τους Γεωργιανούς πολίτες. Απέμενε να υποβληθεί σχετική νομοθετική πρόταση προς έγκριση από το Συμβούλιο της ΕΕ, όταν όλα τα σχετικά κριτήρια εκπληρώνονταν από γεωργιανής πλευράς.

φοιτητές, ενώ στα Πανεπιστήμια του Αχαλτσίχε και του Βατούμ λειτουργούν έδρες Ελληνικών Σπουδών. Επιπλέον, στα σχολεία της Γεωργίας διδάσκεται η Ελληνική γλώσσα σε 1680 μαθητές. Κατά τη δεκαετία του '90 και μετά τα δραματικά γεγονότα της περιοχής, παρατηρήθηκε πολύ μεγάλο κύμα παλιννόστησης των ομογενών, τόσο προς τη Ρωσία όσο και την Ελλάδα, με αποτέλεσμα το ελληνικό στοιχείο στη Γεωργία να αριθμεί σήμερα περί τα 15.000 άτομα, στην πλειοψηφία τους μεγάλης ηλικίας που διαμένουν κυρίως στην περιοχή της Τσάλκα⁴².

Μετά την κρίση του Αυγούστου 2008, η οποία είχε ως αποτέλεσμα η Ρωσία να επιβάλλει τη θέλησή της επί της Γεωργίας, κάνοντας χρήση σκληρής ισχύος, η Ελλάδα βρέθηκε αντιμέτωπη σε ένα μεγάλο δίλημμα. Δίλημμα που είχε να κάνει με τη χάραξη πολιτικής, με γνώμονα την προάσπιση των εθνικών συμφερόντων και των πυλώνων της εθνικής στρατηγικής, μέσα στο νέο υπό διαμόρφωση διεθνές περιβάλλον.

Η θέση της Αθήνας ήταν δύσκολη. Η κίνηση της Ρωσίας, μόλις είχε ταρακουνήσει τις θεμελιώδεις αρχές της Ελληνικής Εξωτερικής Πολιτικής, δηλαδή τη διατήρηση του status quo στο σύστημα (διεθνές και περιφερειακό), τη μη αλλαγή των συνόρων με τη χρήση σκληρής ισχύος και την αποκατάσταση της άδικης στρατιωτικής επέμβασης και κατοχής μέρους της Κύπρου από την Τουρκία. Η Μόσχα μόλις είχε αναγνωρίσει τις δυο δημοκρατίες που βοήθησε να αποσχιστούν. Η Αθήνα, με ευαισθησίες σε Κύπρο, Αιγαίο, Δ. Θράκη και Βαλκάνια, τασσόμενη ανοικτά κατά των δράσεων αλυτρωτισμού, δεν θα μπορούσε να μην ήταν επικριτική. Ο κίνδυνος παραλληλισμού με την τουρκική εισβολή στην Κύπρο ήταν ορατός. Παρά τις επίσημες διαβεβαιώσεις⁴³ από την πλευρά της Μόσχας, ότι η επέμβαση στη Γεωργία και η αναγνώριση της ανεξαρτησίας της Αμπχαζίας και Ν. Οσετίας δεν είχε καμία σχέση με την τουρκική εισβολή στην Κύπρο παρά συσχετιζονταν άμεσα με την αντιμετώπιση του περιπτώσεως του Κοσσυφοπεδίου από τη Δύση, ο ελληνικός προβληματισμός ήταν έντονος.

---

⁴² Ως υποσημείωση 1 (στοιχεία από το Ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών)

⁴³ Ανώτατη πηγή του ρωσικού υπουργείου Εξωτερικών υπογράμμισε ότι η αναγνώριση της Αμπχαζίας και της Νότιας Οσετίας από τη Μόσχα ουδεμία σχέση έχουν με το Κυπριακό. Με αυτόν τον κατηγορηματικό τρόπο υπενθύμιζε πως η εξωτερική πολιτική της Ρωσίας είναι σοβαρή και κυρίως σταθερή, επομένως δεν τίθεται θέμα αλλαγής στο Κυπριακό. Οι συγκεκριμένες διπλωματικές πηγές επισήμαναν πως η αναγνώριση της Αμπχαζίας και της Νότιας Οσετίας από τη Μόσχα αποτελεί ενέργεια sui generis, όπως αντίστοιχα υπήρξε το Κόσοβο για κάποιες χώρες της Δύσης.
<http://www.kathimerini.gr/333171/article/epikairothta/kosmos/h-mosxa-diaxwrizei-ampxazia-kai-notia-osetia-apo-to-kypriako/4/9/2008>

Επιπλέον, ως μέλος της βορειοατλαντικής συμμαχίας αλλά και της ΕΕ, όφειλε να συνταχθεί με τη γραμμή των συμμάχων και εταίρων. Οι ΗΠΑ, κάτω από την ομπρέλα του ΝΑΤΟ, ακολούθησαν πιο σκληρή γραμμή κυρώσεων κατά της Ρωσίας και το ίδιο απαιτήσαν από την ΕΕ. Η Ευρώπη με τη σειρά της, δεν επείσθη και εφάρμοσε πιο ήπια τακτική⁴⁴ κυρίως λόγω της ενεργειακής της εξάρτησης από τη Μόσχα αλλά και της πεποίθησης ότι η Ρωσία αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της ευρωπαϊκής ασφάλειας και άμυνας. Επιπροσθέτως, δεν μπορούσε να αγνοηθεί η ιδιότητά της ως μόνιμο μέλος του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ και ως μεγάλη πυρηνική δύναμη.

Από την άλλη, η Ελλάδα κατέχει μακροχρόνιους ιστορικούς και θρησκευτικούς δεσμούς με την Ρωσία. Εκτός των συμφωνιών συνεργασίες σε διάφορους τομείς, με έμφαση στα ενεργειακά, καθώς τη συγκεκριμένη περίοδο η Αθήνα έπαιζε δυνατά το χαρτί του αγωγού Μπουργκάς – Αλεξανδρούπολη, και τον τουρισμό, η Ελλάδα είχε και κάποιου βαθμού εξάρτηση από ρωσικά οπικά συστήματα. Επιπλέον, στα μάτια των Ελλήνων, η Ρωσία αποτελούσε διαχρονικά τη μεγάλη εκείνη προστάτιδα δύναμη, που λόγω των παραπάνω δεσμών θα βοηθούσε την Ελλάδα στην εκπλήρωση των στρατηγικών της στόχων και προάσπιση των εθνικών συμφερόντων.

Βεβαίως, στη διεθνή διπλωματία, καταδίκη δεν σημαίνει και ρήξη. Αντίθετα σημαίνει διάυλοι επικοινωνίας και προσπάθεια διαλόγου, προς ανεύρεση κοινού εδάφους και λύσης που εξυπηρετούν και τα δύο μέρη. Το χειρότερο στην περίπτωση που εξετάζουμε, θα ήταν η προσάρτηση των αμφισβητούμενων περιοχών από τη Ρωσία, μετά την αναγνώριση της ανεξαρτησίας τους. Κάτι τέτοιο απεφεύχθη.

Οι παραπάνω παράγοντες που εξετάστηκαν, οριοθέτησαν την ήπια γραμμή που εφάρμοσε η Ελλάδα απέναντι στη Ρωσία, μετά την κρίση του 2008, που κατέληξε στην απόσχιση των δύο αμφισβητούμενων περιοχών και την επακόλουθη αναγνώριση της ανεξαρτησίας τους από τη δεύτερη. Η Αθήνα καταδίκασε την αναγνώριση, αλλά παράλληλα δεν διέκοψε τους διαύλους επικοινωνίας με τη Μόσχα. Η τότε υπουργός των εξωτερικών, Ντόρα Μπακογιάννη, δήλωσε⁴⁵ ενώπιον της επιτροπής της ελληνικής βουλής, **«η κρίση στην Οσετία δεν έπρεπε να είχε ξεκινήσει και υπήρξαν εμφανώς εσφαλμένοι χειρισμοί και εκτιμήσεις»**, προσθέτοντας **«η Ελλάς ορθώς καταδίκασε την**

---

⁴⁴ Ελευθέριος Μαυρουδής, «Η κρίση του Καυκάσου και οι επιπτώσεις της στην περιοχή», strategic analysis wordpress, άρθρο, 26 Νοεμβρίου 2008

⁴⁵ <http://www.kathimerini.gr/710701/opinion/epikairothta/arxeio-monimes-sthles/endiaferon-kai-epikindyno/> 31/8/2008

αναγνώριση της Νοτίου Οσετίας και της Αμπχαζίας από τη Ρωσία, διότι είναι συνεπής με τον απόλυτο σεβασμό της χώρας μας στο Διεθνές Δίκαιο».

3. ΑΙΤΙΑ ΑΝΤΙΠΑΡΑΘΕΣΗΣ (θεωρήσεις διεθνών σχέσεων)

3.1 Ρωσία

3.1.1 Το ιδεολογικό αφήγημα

Όταν αναφερόμαστε στην νομιμοποίηση μιας ενέργειας, εννοούμε τη δικαιολόγηση αυτής στο εσωτερικό του κράτους αλλά και στο εξωτερικό, προς αποφυγή αντιδράσεων που θα αποτελέσουν τροχοπέδη στην όλη προσπάθεια. Βέβαια η διάσταση της εσωτερικής νομιμοποίησης απασχολεί κατά κύριο λόγο τις δημοκρατίες και πολύ λιγότερο μοναρχικά καθεστώτα και αναθεωρητικά κράτη. Η ανάγκη δικαιολόγησης ενός πολέμου, οδηγεί ένα κράτος στη δημιουργία ενός ιδεολογικού πλαισίου, μέσω του οποίου θα νομιμοποιήσει στο εσωτερικό αλλά και στο εξωτερικό, μια ενέργεια κατά άλλου κράτους. Με λίγα λόγια θα εξασφαλίσει τη συνοχή και την υποστήριξη της κοινής γνώμης, ενώ ταυτόχρονα θα ενισχύσει το συμμαχικό του δίκτυο. Ο Σπυρίδων Λίτσας μας λέει: «Κανένας πόλεμος μέχρι σήμερα στην ανθρώπινη ιστορία δεν έλαβε χώρα και δεν εξελίχθηκε χωρίς το ιδεολογικό του υπόβαθρο...». Αυτό το ιδεολογικό πλαίσιο θα χρησιμοποιηθεί από τα κράτη και στη συγκεκριμένη περίπτωση τη Ρωσία, ως ο λόγος, δηλαδή το αίτιο έναρξης του πολέμου. Στην πραγματικότητα αποτελεί την αφορμή για την εκδήλωση της ενέργειας, ενώ για το αίτιο θα πρέπει να ανατρέξουμε αλλού. Μία αναγωγή στο Θουκυδίδειο αδιέξοδο και στο τρίπτυχο φόβος – τιμή – συμφέρον⁴⁶, μας δίνει πειστικές απαντήσεις στα ερωτήματα περί αιτιών του πολέμου⁴⁷. Σε αυτή την κατεύθυνση, η Μόσχα έπαιξε με δύο βασικά όπλα στη σκακιέρα των διεθνών σχέσεων.

Το πρώτο, έχει να κάνει με τους κατοίκους των δύο υπό αμφισβήτηση περιοχών και τις αποσχιστικές τάσεις που εντόνως είχαν εκδηλώσει. Τόσοι οι Αμπχαζίοι, εάν και δεν αποτελούσαν την πλειοψηφία, όσο και οι Οσέτιοι, επιθυμούσαν διακαώς της ανεξάρτησής τους από τη Γεωργία και την αυτονομία τους. Σε δεύτερο χρόνο και υπό προϋποθέσεις, την ενσωμάτωση στη Ρωσία. Θεωρούσαν εαυτούς μάλλον πιο κοντά στους Ρώσους, αλλά σίγουρα ξένους προς τους Γεωργιανούς. Η Μόσχα δεν τάχθηκε αρχικά υπέρ της ανεξαρτησίας των περιοχών και επομένως υπέρ της ενσωμάτωσής τους, πλην

---

⁴⁶ Θουκυδίδης «Θουκυδίδου Ιστορία του Πελοποννησιακού Πολέμου», Αποδοση Άγγελος Βλάχος, Αθήνα, Εκδόσεις Εστία, 2012, σελ.67 (Α΄ 74-76)

⁴⁷ Σπυρίδων Ν. Λίτσας «Πόλεμος και Ορθολογισμός: Θεωρητικές Προεκτάσεις και Στρατηγικές Εφαρμογές», Αθήνα, Εκδόσεις Ποιότητα, 2010, σελ.306

όμως η προστασία αυτού του ρωσόφιλου στοιχείου ήταν μια πρώτης τάξεως αφορμή εμπλοκής στη διένεξη.

Το δεύτερο όπλο, ενσάρκωναν οι ρωσικές ένοπλες δυνάμεις εντός της γεωργιανής επικράτειας. Μετά τους εμφυλίους πολέμους στα πρώτα χρόνια της ανεξαρτησίας, αναπτύχθηκαν ένοπλες δυνάμεις ως μέρος ειρηνευτικής αποστολής υπό τον ΟΑΣΕ. Διεθνής ειρηνευτική δύναμη μεν, αλλά αποτελούμενη ως επί το πλείστον από Ρώσους στρατιώτες. Οι επιχειρήσεις της Γεωργίας κατά της Ν. Οσετίας, το 2008, βρήκαν τις παραπάνω δυνάμεις ανάμεσα στα αντιμαχόμενα μέρη. Η Μόσχα κατηγόρησε τη Τιφλίδα για προσβολή των δικών της ειρηνευτικών δυνάμεων⁴⁸, χωρίς αυτό βέβαια να επιβεβαιωθεί. Η αλήθεια βρίσκεται αλλού. Οι Ρώσοι στρατιώτες έπρεπε να προστατευτούν με δυναμικό τρόπο και αυτό ήταν υποχρέωση τη Ρωσίας.

Τα στοιχεία που αναλύθηκαν παραπάνω, έδρασαν καταλυτικά στην προσπάθεια της Μόσχας να υφάνει τον ιδεολογικό μανδύα, που θα δικαιολογούσε στο εσωτερικό αλλά και τη διεθνή κοινότητα την επέμβαση στο έδαφος της Γεωργίας.

Θα ήταν αφελές να υποστηρίξουμε, ότι η προστασία των φίλα προσκείμενων και αμφισβητούμενων περιοχών της Αμπχαζίας και Ν. Οσετίας ήταν το αίτιο της εισβολής των ρωσικών ενόπλων δυνάμεων στο έδαφος της Γεωργίας. Άλλωστε, όπως έχει ήδη αναφερθεί παραπάνω, μετά τις ένοπλες συγκρούσεις στις αρχές της δεκαετίας του '90, η Μόσχα συμμετείχε ενεργά στη επιβολή εμπορικού αποκλεισμού κατά της Αμπχαζίας, αντιτιθέμενη στις αποσχιστικές τάσεις της, γεγονός που επιδείνωσε την ήδη κακή οικονομική κατάσταση των κατοίκων της περιοχής. Επιπροσθέτως, υπήρχαν και έτεροι τρόποι αντίδρασης, εκτός της εφαρμογής σκληρής ισχύος, όπως η διπλωματία για παράδειγμα ή η απειλή χρήσης βίας ή εμπορικού αποκλεισμού, ώστε να αποτραπεί μία κίνηση της Γεωργίας κατά των δύο περιοχών.

Θα ήταν επίσης αφελές να υποστηρίξουμε ότι στόχος ήταν η καταστροφή του νεοσύστατου κράτους της πρώην σοβιετικής δημοκρατίας. Τα αποτελέσματα των μικρής διάρκειας επιχειρήσεων, πιστοποιούν τη θέση αυτή. Σε πέντε μόλις ημέρες, η ρωσικές ένοπλες δυνάμεις σε μια κεραυνοβόλα επιχείρηση, εισέβαλαν στη γεωργιανή επικράτεια, έφθασαν σε βάθος, διέλυσαν τις αντίστοιχες

---

⁴⁸ Dr. Houman A. Sadri and Nathan L. Burns, «The Georgia Crisis: A New Cold War On The Horizon?», Eurasia Review, article, 25 May 2010 και C. J. Chivers και Ellen Barry, «How the crisis in S. Ossetia began?», New York Times, article, 12 Nov 2008

γεωργιανές δυνάμεις και απήλθαν, αφήνοντας ουσιαστικά ανέπαφη την πρωτεύουσα και την κεντρική κυβέρνηση ώστε το κράτος να μην καταρρεύσει ολοκληρωτικά. Η επαπειλούμενη κρίση εγκυμονούσε κινδύνους και έθετε ζητήματα ασφαλείας όχι μόνο στη συγκεκριμένη περιοχή αλλά και στην ευρύτερη περιοχή του Καυκάσου.

Ποιοι όμως ήταν οι πραγματικοί λόγοι που οδήγησαν στην εμπλοκή της Μόσχας στην κρίση και τη ένοπλη επέμβαση στο γειτονικό κράτος;

3.1.2 Πολιτικός ρεαλισμός

Σε μια προσπάθεια διερεύνησης των αιτιών που οδήγησαν στη σύγκρουση του 2008, θα προσπαθήσω να προσεγγίσω το γεγονός χρησιμοποιώντας ως εργαλείο το έργο του Kenneth Waltz «Man, the State and War», σύγχρονου θεωρητικού των διεθνών σχέσεων και πατέρα του «δομικού» ρεαλισμού. Ο Waltz με το έργο του εισήγαγε καινοτόμες ιδέες και τη λογική του θετικισμού, σε ότι αφορά στο τρόπο και τη μεθοδολογία προσέγγισης των διεθνών σχέσεων. Τι μας λέει λοιπόν ο μεγάλος θεωρητικός;

Τα κράτη μέσα σε ένα άναρχο και ανταγωνιστικό διεθνές σύστημα, είναι αναγκασμένα να καταβάλουν προσπάθειες και να επιδιώκουν τον ανταγωνισμό ή τη συνεργασία με στόχο την επιβίωσή τους. Και οι δύο καταστάσεις, ανταγωνισμού και συνεργασίας, οδηγούν σε συγκρούσεις μεταξύ τους⁴⁹. Συνεργασία ή ανταγωνισμός μεταξύ Μόσχας – Τιφλίδας; Σαφώς και δεν τίθεται θέμα συνεργασίας. Άρα δημιουργείται μία κατάσταση ανταγωνισμού, αλλά μεταξύ ποίων; Θα ήταν αφελές να υποστηρίξει κάποιος ότι στο δίπολο ανταγωνισμού εντάσσονται η Ρωσία από τη μια πλευρά και η Γεωργία από την άλλη. Οι συντελεστές και τα φορτία ισχύος της δεύτερης δεν δικαιώνουν τέτοιες θέσεις. Ο ανταγωνισμός όμως υφίσταται και θέλει τη Μόσχα στην μία άκρη του δίπολου και τη Δύση στην άλλη. Η πρώτη προσπαθεί να ανακάμψει από το πλήγμα που δέχθηκε με τη κατάρρευση της αυτοκρατορίας της, να ανακτήσει τη χαμένη αίγλη του παρελθόντος, να διευρύνει τη σφαίρα επιρροής της και μάλιστα σε μια περιοχή με την οποία γειτνιάζει και αποτελεί κομμάτι στη σύνθεση που αντικατοπτρίζει τα ύψιστα στρατηγικά συμφέροντα του κράτους.

---

⁴⁹ Kenneth Waltz, «Ο Άνθρωπος, το Κράτος και ο Πόλεμος», μτφ. Κ. Κολιόπουλος, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα, 2011, σελ.10

Ταυτόχρονα, βλέπει τις προσπάθειες, τόσο της Τιφλίδας, όσο της Δύσης και κυρίως του NATO, υπό τις ευλογίες των ΗΠΑ φυσικά, για έναρξη διαδικασιών προσέγγισης και τελικά ένταξης στις συμμαχίες και θεσμούς του αντιπάλου. Επιπλέον οι ενέργειες διείσδυσης της Τουρκίας, η οποία υπό την ομπρέλα του NATO, αναγνωρίζει την εδαφική ακεραιότητα της Γεωργίας και προσπαθεί να ανοίξει διαύλους πολιτικής και οικονομικής επικοινωνίας με το νεοσύστατο κράτος αναβαθμίζοντας τοιουτοτρόπως το ρόλο της στην ευρύτερη περιοχή, δεν μπορεί να περάσουν απαρατήρητες. Κινήσεις οι οποίες εκλαμβάνονται ως άμεση απειλή κατά των ρωσικών συμφερόντων ή ακόμη και κατά της επιβίωσης του κράτους.

Ο φόβος, οι επιδιώξεις και οι ενέργειες του κράτους της Ρωσίας, όπως και οι βλέψεις και οι κινήσεις του κράτους της Γεωργίας, μπορούν από μόνες τους να δικαιολογήσουν το πολεμικό φαινόμενο; Πως μπορεί κάποιος να αγνοήσει το διεθνές σύστημα όπως αυτό διαμορφώθηκε με τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης; Έχει ήδη αναλυθεί σε προηγούμενο κεφάλαιο το κενό ισχύος που δημιουργήθηκε απόρροια του νέου και υπό εξέλιξη διεθνούς συστήματος. Οι προσπάθειες μεγιστοποίησης του μεριδίου επί της παγκόσμιας ισχύος, οδήγησε αφενός τη Δύση σε προσπάθεια επέκτασης της σφαίρας επιρροής προς ανατολάς στις πρώην σοβιετικές δημοκρατίες, αφετέρου τη Ρωσία σε προσπάθεια επαναπροσέγγισης των εν λόγω δημοκρατιών και σε κινήσεις αντίδρασης στις επεκτατικές βλέψεις της Δύσης.

Στα παραπάνω έρχεται να προστεθεί και ο παράγοντας άνθρωπος ως αιτία πολέμου. Λέγοντας άνθρωπος εννοώ τους εκάστοτε προέδρους της δημοκρατίας της Γεωργίας, οι οποίοι εμφανώς έδειξαν τις προτιμήσεις τους. Απεγκλωβισμός από τη ρωσική επιρροή και συνεργασία με τους δυτικούς θεσμούς. Η ανάπτυξη και η ασφάλεια του κράτους μπορούσε να επιτευχθεί μόνο στους κόλπους του NATO και της ΕΕ. Παρανόησαν όμως, όπως αποδείχθηκε εκ των υστέρων, τόσο σχετικά με τη Ρωσία, μη αναμενόμενη αντίδραση, όσο με τη Δύση, μη παροχή επιζητούμενης υποστήριξης. Συμπερασματικά, ως αιτία του συγκεκριμένου πολεμικού φαινομένου δεν μπορεί να απομονωθεί κάποιος από τους προαναφερθέντες παράγοντες. Το διεθνές σύστημα, τα κράτη και ο άνθρωπος έχουν το δικό τους μερίδιο στην εκδήλωσή του. Σύμφωνα με τον Kenneth Waltz, η σύγκρουση του 2008 προσεγγίζεται και εξηγείται ικανοποιητικά.

Εκείνο όμως στο οποίο δεν μας καλύπτει ο θεωρητικός, αφορά στη Ρωσία και αναφέρεται στην επιδίωξη απόκτησης και χρήσης ισχύος από μέρους της. Επιδίωξη ισχύος αλλά πόσης; Εδώ θα χρησιμοποιήσω ως εργαλείο, τη θεωρία ενός έτερου μεγάλου θεωρητικού των διεθνών σχέσεων, του

John J. Mearsheimer, πατέρα του «επιθετικού» ρεαλισμού, που με το έργο του «Η τραγωδία της πολιτικής των μεγάλων δυνάμεων» έρχεται να διορθώσει ή καλύτερα να συμπληρώσει το έργο προγενέστερων θεωρητικών. Ο διαχωρισμός σε αμυντικό και επιθετικό ρεαλισμό, οφείλεται στον ίδιο και στην προσπάθειά του να ερμηνεύσει τις ενέργειες των μεγάλων δυνάμεων προς απόκτηση ισχύος. Η απόκτηση και μεγιστοποίηση της ισχύος και μάλιστα εις βάρος του αντιπάλου, εγγυάται την εθνική ασφάλεια⁵⁰ και κατ' επέκταση την ευημερία του κράτους. Παρατίθενται μερικά από τα βασικά σημεία που πρεσβεύει με το έργο του.

- Πρωταρχικός στόχος κάθε κράτους είναι η μεγιστοποίηση του μεριδίου επί της παγκόσμιας ισχύος. Η απόκτηση ισχύος εις βάρος των άλλων κρατών – δυνητικών αντιπάλων έχει μεγάλη σημασία και προσδίδει ιδιαίτερη αξία στην όλη προσπάθεια. Οι εκτιμήσεις της ισχύος του ιδίου του κράτους αλλά και των άλλων κρατών και η σύγκριση μεταξύ τους, αποτελεί τη βάση χάραξης πολιτικής προς επίτευξη των στρατηγικών στόχων.
- Η μεγιστοποίηση του πλούτου που βρίσκεται κάτω από τον έλεγχο ενός κράτους, αποτελεί στόχο και συνεχή προσπάθεια για το ίδιο το κράτος
- Η ανταγωνιστική συμπεριφορά στο διεθνές περιβάλλον που οδηγεί σε συγκρούσεις με στόχο τη μεγιστοποίηση της ισχύος, πηγάζει από το φόβο, την έλλειψη εμπιστοσύνης και τα αντικρουόμενα συμφέροντα μεταξύ των κρατικών δρώντων.
- Η μεταφορά βαρών σε τρίτους και όχι κατ' ανάγκη συμμάχους, αποτελεί στρατηγική επιλογή του κρατικού δρώντα, μέσω της ενθάρρυνσης, της υποκίνησης και της μεθόδευσης.
- Η αναχαίτιση ή εξισορρόπηση πραγματικού ή δυνητικού αντιπάλου, μέσω διακρατικών συμμαχιών - συνασπισμών, μέτρων και ενεργειών.
- Η απειλή χρήσης βίας, προς αποτροπή κυρίως αδύναμων κρατών να προβούν σε ενέργειες που θίγουν τα συμφέροντα του κράτους.

---

⁵⁰ John J. Mearsheimer, «Η τραγωδία της πολιτικής των μεγάλων δυνάμεων», μτφ. Κ. Κολιόπουλος, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα, 2007, σελ. XIII

- Η κατατριβή τρίτων, μέσω μεθοδευμένης πρόκλησης συγκρούσεων, με σκοπό την εξασθένηση πραγματικών ή δυνητικών εχθρών ή και φίλων και την εξυπηρέτηση στρατηγικών στόχων.
- Η δημιουργία συνθηκών αποδυνάμωσης, μέσω χρήσης «soft power», του εθνικού φρονήματος και της υποστήριξης ή πίστης μιας κοινωνίας στην κρατική εξουσία, με στόχο την εξασθένηση εκ των έσω και τελικά την κατάρρευση της κρατικής κυριαρχίας.
- Η ρύθμιση της κατανομής ισχύος, η επίτευξη της οποίας δεν αποκλείει την μεθοδευμένη παραχώρηση ισχύος και σε «αυριανούς εχθρούς».
- Η παρεμπόδιση άλλων πραγματικών ή εν δυνάμει ηγεμονικών δυνάμεων, να επικρατήσουν σε περιφέρειες, όταν αυτές λόγω συντελεστών ισχύος πχ. πλουτοπαραγωγικοί πόροι, δύναται να επηρεάσουν δραματικά την ισορροπία ισχύος, υπέρ του κράτους στη σφαίρα επιρροής του οποίου θα περιέλθουν. Ουσιαστικά δηλαδή, η απαγόρευση μιας άλλης μεγάλης δύναμης να καταστεί περιφερειακός ηγεμόνας, αποτελεί το μείζον στην ιεράρχηση των στρατηγικών στόχων ενός κράτους.

Ας δούμε με μία προσεκτική ανάλυση των παραπάνω θέσεων, ποιες από αυτές συνάδουν με τις ενέργειες της Ρωσίας. Όπως έχει ήδη αναφερθεί σε προηγούμενο κεφάλαιο, η Μόσχα της μετασοβιετικής εποχής, έχοντας απολέσει σημαντικούς συντελεστές ισχύος, προσπαθεί να ανακτήσει μέρος τουλάχιστον από το παγκόσμιο μερίδιο ισχύος. Η μεγιστοποίηση της ισχύος και μάλιστα σε βάρος της ισχύος πραγματικών ή δυνητικών αντιπάλων, είναι τα ζητούμενο και άπτεται της εθνικής ασφάλειας και επιβίωσης. Η επέμβαση στη γειτονική Γεωργία, αποσκοπεί στον έλεγχο μιας περιοχής που ανήκε στη σφαίρα της δικής της επιρροής και υφίστατο άμεσος κίνδυνος να περάσει στη σφαίρα επιρροής της Δύσης, με ότι αυτό σημαίνει για την κατανομή της παγκόσμιας ισχύος.

Επιπλέον, δεν πρέπει να διαφεύγει ότι η ευρύτερη περιοχή του Καυκάσου είναι πλούσια σε υδρογονάνθρακες. Από το έδαφος της Γεωργίας θα διέλθουν οι αγωγοί μεταφοράς αυτών προς την αγορά της Ευρώπης. Επομένως η διατήρηση της τελευταίας στη σφαίρα επιρροής της Ρωσίας, όπως άλλωστε και της ευρύτερης περιοχής, σχετίζεται άμεσα με τον έλεγχο του πλούτου και τη μεγιστοποίηση αυτού. Ιδιαίτερα όταν ενέργειες, όπως αυτές της Δύσης αλλά και της Γεωργίας, οδηγούν στη μεγιστοποίηση του πλούτου αντιπάλων σε βάρος της Ρωσίας.

Μπορεί η έναρξη της δεκαετίας του '90 να συνοδεύτηκε από τεράστιες αλλαγές, τόσο στο παγκόσμιο χάρτη με τη γέννηση και ένταξη σε αυτόν νεοσύστατων κρατών, όσο και στην κατανομή της παγκόσμιας ισχύος, εντούτοις το περιβάλλον παρέμεινε ανταγωνιστικό. Κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, ο ανταγωνισμός υπήρξε έντονος μεταξύ των μεγάλων παικτών, NATO και Σοβιετικής Ένωσης. Μετά την κατάρρευση του δεύτερου, το ρόλο του επωμίστηκε η Ρωσία. Ισχυρός κρατικός δρών, που βλέπει να θίγονται τα ζωτικά του συμφέροντα στην περιοχή από τις κινήσεις της Δύσης. Αναπόφευκτος ο ανταγωνισμός, που οδηγεί σε συγκρούσεις, εξαιτίας του φόβου, της έλλειψης εμπιστοσύνης και των αλληλοσυγκρουόμενων συμφερόντων.

Στρατηγικός στόχος η εξασφάλιση των ζωτικών συμφερόντων. Ένας στόχος που άπτεται της ίδιας της κρατικής επιβίωσης και που η επίτευξή του υποχρεώνει στην αναχαίτιση ή εξισορρόπηση του αντιπάλου και στην παρεμπόδιση του δυνητικού περιφερειακού ηγεμόνα, ούτως ώστε περιοχές όπως αυτή του Καυκάσου να μην περιέλθουν στη σφαίρα επιρροής του. Η επέκταση του NATO κυρίως στην εν λόγω περιοχή, μεταφράζεται σε έλεγχο πλουτοπαραγωγικών πόρων, αύξηση συντελεστών ισχύος και δραματική μεταβολή της όποιας ισορροπίας ισχύος. Οι ενέργειες της Ρωσίας φυσικά, προς επίτευξη των τεθέντων στρατηγικών στόχων, ολοκληρώθηκαν με την απειλή και εν τέλει τη χρήση βίας απέναντι σε ένα αδύναμο κράτος, τη Γεωργία.

Συμπερασματικά, διαπιστώνουμε ότι ενώ η σύγκρουση του 2008 και οι ενέργειες της Ρωσίας εξηγούνται επαρκώς από τον Kenneth Waltz, εντούτοις ο έτερος θεωρητικός, John J. Mearsheimer, προσεγγίζει το φαινόμενο πληρέστερα συμπληρώνοντας και όχι καταργώντας τον πρώτο.

3.1.3 Θεωρίες Πολέμου (η αποτροπή τρίτων μέσω πολέμου)

Σύμφωνα τον Clausewitz, τον μεγάλο θεωρητικό της κλασσικής στρατηγικής, ο πόλεμος ως φαινόμενο, αποτελεί εργαλείο της πολιτικής προς επίτευξη των στόχων, όταν αυτοί απέτυχαν να επιτευχθούν με άλλα μέσα. Αυτοί οι στόχοι δεν είναι άλλοι από τις απαιτήσεις του κοινωνικού συνόλου ενός κράτους για ασφάλεια και επιβίωση που εντέλει θα αποτελέσουν τις βάσεις για την επιθυμητή κοινωνική ευμάρεια⁵¹. Συμπερασματικά, τα κράτη δρώντας ορθολογιστικά, με εξαίρεση τα αναθεωρητικά σχήματα, χρησιμοποιούν τον πόλεμο για την επίτευξη ουσιαστικά πολιτικών στόχων. Στόχοι οι οποίοι εντάσσονται σε ένα ευρύ φάσμα, από την πρόκληση φθοράς σε έναν υπαρκτό ή

---

⁵¹ Σπυρίδων Ν. Λίτσας, «Πόλεμος και ορθολογισμός, Θεωρητικές προεκτάσεις και στρατηγικές εφαρμογές», Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα, 2010, σελ. 245-250

δυναμικό αντίπαλο μέχρι τους αγώνες εθνικής ολοκλήρωσης (πχ. Ελληνοτουρκικός πόλεμος 1821). Μέσα σε αυτούς τους πολιτικούς στόχους, αξίζει να εξετάσουμε και μια ιδιαίτερη διάσταση, αυτήν της αποτροπής τρίτων μέσω του πολεμικού φαινομένου.

3.1.3.1 Υπό το βλέμμα τρίτων

Το πολεμικό φαινόμενο, μπορεί να εμπλέκει άμεσα δύο ή περισσότερα κράτη, αλλά δεν αφορά μόνο αυτά. Σε ένα άναρχο κρατοκεντρικό διεθνές σύστημα, τα κράτη ως ορθολογικοί δρώντες δεν εφησυχάζουν. Ενδιαφέρονται για ευκαιρίες που θα παρουσιαστούν, αδυναμίες και λάθη αντιπάλων, κενά ισχύος που δημιουργούνται και η διατήρησή τους εγκυμονεί κινδύνους, για αύξηση του μεριδίου στην κατανομή ισχύος και ενίοτε για τη διατήρηση αυτής, με απώτερο στόχο την ασφάλεια και την κρατική επιβίωση. Επαναλαμβάνω, αναφέρομαι σε ορθολογικούς δρώντες στη διεθνή αρένα και όχι σε αναθεωρητικά κράτη, στην πολιτική στόχευση του πολεμικού φαινομένου και όχι στον μιλιταρισμό.

Τα κράτη με άλλα λόγια, παρατηρούν στενά πως ενεργούν τα άλλα κράτη, ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια πολεμικών συγκρούσεων. Αντιγράφουν⁵² σε πολλές των περιπτώσεων άλλα κράτη, αναπτύσσουν τάσεις μιμητισμού⁵³, δηλαδή τι πρέπει και δεν πρέπει να κάνουν στο μέλλον, όταν κληθούν να αντιμετωπίσουν παρόμοιες καταστάσεις ή αντιπάλους. Το αξιοσημείωτο είναι το αμφίδρομο των σχέσεων που αναπτύσσονται. Οι τρίτοι δρώντες παρακολουθούν, αλλά και οι άμεσα εμπλεκόμενοι στο πολεμικό φαινόμενο γνωρίζουν ότι παρακολουθούνται. Μια πρώτης τάξεως ευκαιρία για τους δεύτερους να επιδείξουν δυνατότητες και αποφασιστικότητα, αλλά και να αποκρύψουν αδυναμίες.

3.1.3.2 Πρόκληση φόβου

Όταν αναφερόμαστε στο φόβο σε ατομικό επίπεδο, εννοούμε το αρνητικό συναίσθημα που γεννάται στον άνθρωπο απέναντι σε κάτι το οποίο είναι συγκεκριμένο και μετρήσιμο. Στη διεθνή αρένα και στις διακρατικές σχέσεις, η αναφορά στο φόβο δεν αντικατοπτρίζει κάποιο συναίσθημα, αλλά ουσιαστικά περιγράφει μια κατάσταση στην οποία περιέρχεται μία κρατική οντότητα, εξαιτίας των ενεργειών μιας άλλης, και η οποία μπορεί να έχει αρνητικά ή θετικά αποτελέσματα. Το θετικό ή αρνητικό καθορίζεται από τον τρόπο αντίδρασης στις ενέργειες πρόκλησης φόβου, από τη δυναμική

---

⁵² Kenneth Waltz, «Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής», μτφ. Κ. Κολιόπουλος, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα, 2011, σελ.213

⁵³ Σπυρίδων Ν. Λίτσας, «Ιλιάδα και διεθνής πολιτική: Μία θεωρητική προσέγγιση», Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα, 2014, σελ. 210-220

αντίδραση του κράτους που είναι αποδέκτης του φόβου μέχρι την πλήρη υπαναχώρηση σε όποιες βλέψεις ή διεκδικήσεις μπορεί να έχει.

Ένας από τους πολιτικούς στόχους του πολεμικού φαινομένου είναι η πρόκληση του φόβου με αποδέκτες τόσο το αντίπαλο κράτος όσο και και λοιπά κράτη τα οποία έχουν το ρόλο του παρατηρητή. Πολλάκις δε, οι δεύτεροι αποτελούν το κύριο στόχο. Η πρόκληση φόβου έρχεται σε άμεση συνάρτηση με την εξέλιξη του πολεμικού φαινομένου. Σε αυτό το πλαίσιο, η υπέρμετρη έκλυση βίας, μπορεί να φέρει μη επιθυμητά αποτελέσματα⁵⁴ και για το λόγο αυτό απαιτείται σύνεση κατά τη λήψη αποφάσεων που αφορούν στην ενεργοποίηση και σε ποιο βαθμό των φορτίων ισχύος ενός κράτους. Πιο συγκεκριμένα, η πρόκληση φόβου σε τρίτους κατά την εξέλιξη του πολεμικού φαινομένου, μπορεί να οδηγήσει σε δυναμική αντίδραση αυτών, είτε μεμονωμένα είτε συλλογικά. Το δεύτερο προϋποθέτει την αναζήτηση συμμάχων και τη συγκρότηση συνασπισμών με σκοπό την αντιμετώπιση από κοινού αυτού που προκαλεί το φόβο. Επιπλέον, η μεγάλη σε διάρκεια απειλή ή αλλιώς η διαρκής απειλή που συνεπάγεται την πρόκληση φόβου, δύναται να οδηγήσει σε καταστάσεις εξοικείωσης με αυτή, με επακόλουθο την ακύρωση του σκοπού της. Υπάρχει όμως ένας ακόμη κίνδυνος που έχει να κάνει με το εσωτερικό του κράτους που αποφασίζει να χρησιμοποιήσει συντελεστές ισχύος με σκοπό την αποτροπή μέσω του φόβου. Η συνεχής χρήση φορτίων ισχύος και η ανάγκη ανατροφοδοσίας τους, οδηγεί στην μείωση πόρων που διατίθενται σε άλλους κοινωνικούς τομείς (πχ. τομείς υγείας, εκπαίδευσης), με κίνδυνο την εμφάνιση κοινωνικών αναταραχών.

Αυτά είναι τα ρίσκα που πρέπει να αναλάβει το κράτος το οποίο έχει επιλέξει τη χρήση βίας προς πρόκληση φόβου σε τρίτους με απώτερο στόχο την αποτροπή τους. Είναι οι παράγοντες που πρέπει να λαμβάνονται σοβαρά υπόψη κατά τη σχεδίαση και τη λήψη αποφάσεων. Είναι η δύσκολη απόφαση για το ποια φορτία ισχύος θέλω να ενεργοποιήσω, ποια από αυτά επιθυμώ να παρουσιάσω προς τα έξω και μέχρι που θέλω να φτάσω. Μια επιχείρηση σύντομη και περιορισμένου σκοπού, μπορεί να εξυπηρετεί το στόχο. Αντίθετα, η πλήρης καταστροφή του αντιπάλου, ο μηδενισμός της οντολογικής του ύπαρξης, μπορεί να προκαλεί φόβο αλλά οδηγεί σε κενά ισχύος και αστάθεια στην ευρύτερη περιοχή.

---

⁵⁴ Σπυρίδων Ν. Λίτσας, «Ιλιάδα και διεθνής πολιτική: Μία θεωρητική προσέγγιση», Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα, 2014, σελ. 229-236

3.1.3.3 Η αποτροπή

Το σημαντικότερο ίσως στοιχείο από τα προαναφερθέντα, το οποίο συνδέεται άμεσα με την εκμετάλλευση του πολεμικού φαινομένου, για την πρόκληση φόβου και εντέλει την αποτροπή τρίτων, είναι η γνώση ότι οι τελευταίοι παρακολουθούν από κοντά την εξέλιξη του φαινομένου για τους λόγους που αναφερθήκαν σε προηγούμενο κεφάλαιο. Ο κρατικός δρών που επιλέγει να αποτρέψει τρίτους μέσω του φόβου ως απότοκο του πολεμικού φαινομένου, εκμεταλλευόμενος τις τάσεις μιμητισμού που επικρατούν στη διεθνή αρένα, προβαίνει σε δράσεις προβολής ισχύος. Στοιχεία όπως το επίπεδο εκπαίδευσης των δυνάμεών του, η ικανότητα, ο εξοπλισμός, η αποφασιστικότητα χρήσης φορτίων ισχύος και η ικανότητα κινητοποίησης αυτών, ακόμη και η κατασκοπευτική δεινότητα, βρίσκονται εντός του πλαισίου στόχων προς προβολή.

Στην περίπτωση που εξετάζουμε, η Ρωσία εκμεταλλεύτηκε το λάθος της Γεωργίας να επέμβει στην αμφισβητούμενη περιοχή της Ν. Οσετίας. Μία λάθος κίνηση που ίσως η Μόσχα περίμενε και επιθυμούσε. Με την κινητοποίηση στρατιωτικών δυνάμεων από το έδαφός της, σε συνδυασμό με άλλες δυνάμεις που νόμιμα ή μη διατηρούσε στο γεωργιανό έδαφος, έδωσε μία τόσο σύντομη όσο και πειστική απάντηση. Πράγματι, τα ρωσικά στρατεύματα σε μια επιχείρηση που εύκολα μπορεί να χαρακτηριστεί ως κεραυνοβόλος, επιτέθηκαν στις αντίπαλες δυνάμεις, αρχικά στο έδαφος της Ν. Οσετίας και στη συνέχεια σε αυτό της Αμπχαζίας, τις αποδιοργάνωσαν σε τέτοιο βαθμό ώστε να είναι ανίκανες να αντιτάξουν αποτελεσματική άμυνα και προήλασαν σε βάθος μέσα στο γεωργιανό έδαφος φτάνοντας πλησίον της πρωτεύουσας όπου και σταμάτησαν. Σε λίγες μόνο ημέρες πέτυχαν τη συντριπτική ήττα των γεωργιανών δυνάμεων αλλά όχι την ολοκληρωτική καταστροφή του κράτους. Κάτι τέτοιο άλλωστε, όπως έχει ήδη αναφερθεί σε προηγούμενο κεφάλαιο, ήταν πιθανό να οδηγήσει σε αστάθεια την ευρύτερη περιοχή και για αυτό δεν ήταν το ευκαταίιο. Από την άλλη, ο στόχος είχε επιτευχθεί. Το μήνυμα είχε αποσταλεί και φυσικά δεν είχε αποδέκτη τη Γεωργία, αλλά τρίτους (κυρίως το ΝΑΤΟ και τις ΗΠΑ), που είχαν εκφράσει ανοικτά αλλά και εμπράκτως την επιθυμία να εντάξουν την περιοχή στη δική τους σφαίρα επιρροής.

Η επιχείρηση αποτέλεσε μία πρώτης τάξεως ευκαιρία για τη Μόσχα, να δηλώσει παρούσα στη σκακιέρα της διεθνούς πολιτικής και μάλιστα με τον πιο εμφαντικό τρόπο. Μπορεί η αίγλη του παρελθόντος να χάθηκε με την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, αλλά η Ρωσία είχε ακόμη την ικανότητα και αποφασιστικότητα να κινητοποιήσει φορτία ισχύος για την προάσπιση ζωτικών της συμφερόντων. Τουλάχιστον αυτό προέβαλε με τα γεγονότα του 2008 και αυτό εξυπηρετούσε τον πολιτικό στόχο της αποτροπής τρίτων μέσω του πολεμικού φαινομένου.

3.2 Γεωργία

3.2.1 Μικρό κράτος – Έξυπνη Ηγεσία;

Η σύγκρουση του 2008, έφερε στην επιφάνεια αδυναμίες των γεωργιανών ενόπλων δυνάμεων και τομείς που απαιτούσαν βελτίωση, όπως το σύστημα διοικήσεως και ελέγχου, η αντιαεροπορική και αντιαρματική άμυνα, η άμυνα απέναντι σε αερομεταφερόμενες δυνάμεις. Το πιο σημαντικό όμως συμπέρασμα, αφορά στην έλλειψη ενός δόγματος ή καλύτερα στην ανάγκη ανάπτυξης ενός δόγματος⁵⁵ που θα περιελάμβανε και συνδύαζε τις ανωτέρω δυνατότητες των ενόπλων δυνάμεων. Ένα δόγμα στο οποίο θα βασιζόταν η αμυντική πολιτική της χώρας, ώστε να μπορεί να ανταπεξέλθει απέναντι σε μια σαφώς υπέρτερη τουλάχιστον αριθμητικά δύναμη.

Η αμυντική πολιτική της Γεωργίας σήμερα, εστιάζει στην προστασία από εκδήλωση εχθρικής άμεσης επιθετικότητας και στη διαλειτουργικότητα με το NATO. Επιπλέον προσβλέπει στην περιφερειακή και διεθνή ασφάλεια και ως εκ τούτου, κρίνεται απαραίτητη η ακριβής εκτίμηση του στρατηγικού περιβάλλοντος. Ένα περιβάλλον⁵⁶ το οποίο χαρακτηρίζεται από ταχέως εξελισσόμενες καταστάσεις στο πολιτικό σκηνικό, ραγδαίες τεχνολογικές εξελίξεις, ποικιλία στους υπάρχοντες και πιθανούς εχθρούς και περιορισμένες στρατιωτικές ικανότητες. Επομένως, η ανάλυση των υπαρχόντων και πιθανών απειλών, είναι ζωτικής σημασίας για τον καθορισμό αποστολών και δυνατοτήτων στις ένοπλες δυνάμεις.

Ο κύριος αντικειμενικός σκοπός είναι η άμυνα του κράτους σε συνδυασμό με την αποτροπή (deterrence) ή παρεμπόδιση (prevention). Για να είναι αποτελεσματική η όποια αμυντική προσπάθεια, προϋποθέτει την ετοιμότητα (readiness) και προσβλέπει στη διεθνή στρατιωτική συνεργασία. Με στόχο οι αντικειμενικοί σκοποί να είναι εφικτοί και όχι απλώς ευσεβείς πόθοι και απλοί σχεδιασμοί του κράτους, απαιτούνται ένοπλες δυνάμεις με ευελιξία, ικανότητα διεξαγωγής διακλαδικών επιχειρήσεων και διαχείρισης κρίσεων. Παράλληλα, η συμμετοχή σε διεθνείς επιχειρήσεις, η διαλειτουργικότητα με το NATO και η ικανότητα στη συλλογή και επεξεργασία πληροφοριών, όπως και στη διεξαγωγή πληροφοριακών επιχειρήσεων, αποτελούν ουσιώδη χαρακτηριστικά απαραίτητα για την εκπλήρωση των τεθέντων αντικειμενικών σκοπών.

---

⁵⁵ Paul B. Rich, Crisis in the Caucasus: «Russia, Georgia and the West», Taylow & Francis, New York, 2010, page 231 - 232

⁵⁶ Ministry of Defence of Georgia, «National Military Strategy», Tbilisi, 2014, page 4

Για τη σωστή όμως αντιμετώπιση των προκλήσεων και την εφαρμογή δογμάτων και στρατηγικών, αποκτά ιδιαίτερη σημασία η ορθή ανάγνωση του διεθνούς περιβάλλοντος, για τον εντοπισμό των απειλών, τη χάραξη της στρατηγικής και τη λήψη αποφάσεων. Άλλωστε μία από τις πλέον σπουδαίες διαστάσεις⁵⁷, εάν όχι η σπουδαιότερη, που πρέπει να λαμβάνει υπόψη η χάραξη της υψηλής στρατηγικής ενός κράτους είναι η ορθή διάγνωση του διεθνούς περιβάλλοντος, ώστε να αποκαλύπτονται απειλές, ευκαιρίες, προοπτικές, τυχόν περιορισμοί και γενικά παράγοντες που δημιουργούν το πλαίσιο στο οποίο ένα κράτος μπορεί να κινηθεί. Οι όποιες αποφάσεις πρέπει να είναι εναρμονισμένες με τις επικρατούσες διεθνείς συνθήκες.

Η Γεωργία, πριν τα γεγονότα που στιγμάτισαν το 2008, κινήθηκε ορθολογικά όσον αφορά το στόχο και τα μέσα που χρησιμοποίησε. Η ασφάλεια και επιβίωση του κράτους ήταν το μέγιστο εθνικό συμφέρον. Στόχος που θα μπορούσε να επιτευχθεί μέσα από την εξασφάλιση του ενιαίου του κράτους, άρα την ενσωμάτωση σε αυτό των δύο αμφισβητούμενων περιοχών και την νομιμοποίηση κυρίως στο εξωτερικό των ενεργειών, μέσω της προσέγγισης ισχυρών διεθνών δρώντων. Η ΕΕ αλλά ιδιαίτερα το ΝΑΤΟ⁵⁸, θα έπαιζαν καταλυτικό ρόλο τόσο στην προσπάθεια απεξάρτησης από τη Μόσχα, όσο και στην εξασφάλιση του κράτους. Άλλωστε η τάση της Δύσης για μη ενδυνάμωση της Ρωσίας ήταν έκδηλη και έπρεπε να τύχει ανάλογης εκμετάλλευσης. Παράλληλα, με στόχο την ανάπτυξη, εξασφαλίστηκαν δάνεια και ανθρωπιστική βοήθεια, ενώ υπήρξε αξιοσημείωτη η συμμόρφωση του κράτους με τις απαιτήσεις του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου⁵⁹. Στόχος προς εκμετάλλευση αποτέλεσε επίσης η διέλευση του αγωγού που θα μετέφερε το πετρέλαιο της Κασπίας μέσα από το γεωργιανό έδαφος. Οι συγκρούσεις στη Τσετσενία, εκτός των αρνητικών επιπτώσεων στην εικόνα της Ρωσίας στο εξωτερικό, έθεταν σε αμφισβήτηση τα σχέδια για τη διέλευση του αγωγού μέσα από το έδαφος της τελευταίας. Εναλλακτικά, η διέλευση μέσα από το έδαφος της Γεωργίας, ήταν πιο ασφαλής και η επιλογή της θα αναβάθμιζε το ρόλο του κράτους στην ευρύτερη περιοχή του Καυκάσου⁶⁰.

---

⁵⁷ Αθανάσιος Πλατιάς «Διεθνής Σχέσεις και Στρατηγική στον Θουκυδίδη», Αθήνα, Εκδόσεις Εστία, 2010, σελ. 84 - 85

⁵⁸ Η επίσκεψη στην Τιφλίδα και οι σχετικές δηλώσεις του Γενικού Γραμματέα του ΝΑΤΟ Javier Solana, τον Φεβρουάριο του 1997, εκτός από τις έντονες αντιδράσεις που προκάλεσε στη Μόσχα, επιβεβαίωσε το ενδιαφέρον της συμμαχίας για επέκταση της σφαίρας επιρροής στην περιοχή σε βάρος της Ρωσίας.

⁵⁹ Ηλίας Κ. Αλεξόπουλος, «Οι πολιτικοστρατηγικές επιπτώσεις από την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης στις τρεις ανεξάρτητες δημοκρατίες του Καυκάσου: Αζερμπαϊτζάν, Αρμενίας, Γεωργίας», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2001, σελ. 277-278

⁶⁰ Ηλίας Κ. Αλεξόπουλος, «Οι πολιτικοστρατηγικές επιπτώσεις από την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης στις τρεις ανεξάρτητες δημοκρατίες του Καυκάσου: Αζερμπαϊτζάν, Αρμενίας, Γεωργίας», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2001, σελ. 271

Παρά τις ορθολογικές προσπάθειες της Γεωργίας, ήτοι άνοιγμα προς τη Δύση σε αναζήτηση ισχυρών συμμάχων που μάλιστα δεν επιθυμούσαν την ενδυνάμωση της Ρωσίας, σύναψη εμπορικών συμφωνιών και λήψη δανείων, εκμετάλλευση των εντάσεων στην Τσετσενία, δεν λήφθηκε υπόψη κατά τη χάραξη στρατηγικής η διάσταση που προαναφέρθηκε ήτοι η διάγνωση του διεθνούς περιβάλλοντος. Δεν υπήρξε κάποια προσπάθεια διπλωματικής προσέγγισης της Ρωσίας και ουσιαστικά δεν εκτιμήθηκε ορθολογικά η αντίδρασή της στις κινήσεις του κράτους, είτε προς το εξωτερικό (αναζήτηση συμμαχιών) είτε προς το εσωτερικό (αμφισβητούμενες περιοχές). Κινήσεις που ήταν σχεδόν βέβαιο ότι δεν θα άφηναν αδιάφορη τη Μόσχα. Ιδιαίτερα δε το άνοιγμα προς τη Δύση⁶¹. Εθνικά συμφέροντα είχε και η Ρωσία στην περιοχή και όταν έβλεπε αυτά να διακυβεύονται θα αντιδρούσε δυναμικά. Τα λάθη αυτά, σε συνδυασμό μάλιστα με μια πολιτική⁶² που εφαρμόστηκε από τη δεκαετία του '90 και η οποία ουσιαστικά στρεφόταν κατά των εθνικών μειονοτήτων αλλά και της Μόσχας, οδηγούν στο συμπέρασμα ότι η τακτική **μικρό κράτος – έξυπνη ηγεσία**, ή δεν εφαρμόστηκε ποτέ ή απέτυχε στην πράξη.

3.2.2 Ψυχολογικές Θεωρίες – Παρανόηση (Θεωρίες Απόφασης - πλουραλισμός)

Εάν προσπαθήσουμε να ερμηνεύσουμε τις ενέργειες της ηγεσίας της Γεωργίας υπό το πρίσμα των θεωριών λήψης απόφασης, θα πρέπει να κινηθούμε στο πλαίσιο της πλουραλιστικής θεώρησης και να εστιάσουμε στις ψυχολογικές θεωρίες και θεωρίες παρανόησης, αφήνοντας εκτός τις ορθολογικές και τις θεωρίες μη συμβατικής λογικής. Αυτό γιατί οι ψυχολογικές θεωρίες προσαρμόζονται καλύτερα στο άτομο – Μιχαήλ Σαακασβίλι εν προκειμένω, ως λήπτη της απόφασης και όχι σε κάποιο οργανισμό – υπηρεσία ή το ίδιο το κράτος. Κανένα από τα παραπάνω σύνολα δεν προσωποποιούνται κατά την ερμηνεία των αποφάσεων, μέσω αυτών των θεωριών. Η παρανόηση⁶³, ως ψυχολογική θεωρία, μπορεί να δώσει πειστικές απαντήσεις, στο πως ο ηγέτης της Γεωργίας έλαβε την απόφαση για επέμβαση αρχικά στην Ν. Οσετία. Αναφερόμενοι στην παρανόηση, εννοούμε τη μη ορθή εκτίμηση της προθέσεως άλλου ή άλλων δρώντων του διεθνούς συστήματος. Ο λήπτης της απόφασης δεν αφομοιώνει τις νέες πληροφορίες και δεν προσαρμόζει ή αναπροσαρμόζει τα σχέδιά του σύμφωνα με

---

⁶¹ Sandra Fernandes, «Georgia And The European Security Architecture Conundrum – Analysis», Eurasia Review, article, 28 June 2013

⁶² Ηλίας Κ. Αλεξόπουλος, «Οι πολιτικοστρατηγικές επιπτώσεις από την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης στις τρεις ανεξάρτητες δημοκρατίες του Καυκάσου: Αζερμπαϊτζάν, Αρμενίας, Γεωργίας», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2001, σελ. 294

⁶³ Ηλίας Κουσκουβέλης «Λήψη Αποφάσεων και Διαπραγμάτευση», Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση, 1997, σελ. 90-91

αυτές. Το πρόβλημα γίνεται ακόμα πιο περίπλοκο, όταν ενώ ο λήπτης αποδέχεται τις νέες πληροφορίες, τις προσαρμόζει όμως στη θεωρία του, υποστηρίζοντας με αυτό τον τρόπο την απόφαση η οποία έχει ήδη ληφθεί.

Οι εισερχόμενες πληροφορίες που λάμβαναν ο ηγέτης Γεωργίας και το επιτελείο του περί πιθανόν αντιδράσεων της Ρωσίας, δεν ήταν ικανές να τροποποιήσουν τα σχέδια για επέμβαση στις δύο αμφισβητούμενες περιοχές. Αλλά και το στρατιωτικό επιτελείο παρά τις όποιες εισερχόμενες πληροφορίες, δεν εκτίμησε ορθολογικά και δεν ανέμενε την αντίδραση της γείτονος σε τόση μεγάλη έκταση⁶⁴. Επιπροσθέτως, ένα άλλο χαρακτηριστικό της παρανόησης, θέλει τον λήπτη απόφασης να δυσκολεύεται να αντιληφθεί ότι οι υπόλοιποι τον θεωρούν ως απειλή και πιστεύει ότι αυτοί δεν κατανοούν το πρόβλημα και τη σημαντικότητα των σκοπών του. Οι κινήσεις της Τιφλίδας αποτελούσαν απειλή για τη Μόσχα. Όχι βέβαια κατά της εδαφικής ακεραιότητάς της. Δεν είναι δυνατό να φανταστεί κάποιος ότι η Ρωσία, παρά τα όποια προβλήματα ως απότοκο της διάσπασης της αυτοκρατορίας της, κινδύνευε από ένα μικρό κράτος. Η απειλή ήταν συγκεκριμένη και δυτικής προέλευσης. Η πιθανότητα επέκτασης του NATO ανατολικά στην ευαίσθητη περιοχή του Καυκάσου έβλαπτε ζωτικά συμφέροντα της Μόσχας, περιόριζε της σφαίρα επιρροής της και απειλούσε την ίδια την επιβίωση του κράτους.

Επιπλέον απειλή για τη Μόσχα αποτέλεσαν οι προσπάθειες προσέγγισης δύο κρατών, Αζερμπαϊτζάν και Ουκρανίας, με σκοπό την εκμετάλλευση των υδρογονανθράκων της Κασπίας⁶⁵. Το πρώτο κράτος επιθυμούσε να εξάγει το πετρέλαιο του και το δεύτερο να απεξαρτηθεί ενεργειακά από τη Μόσχα. Η Γεωργία θα μπορούσε να αναλάβει το ρόλο του διαμετακομιστή παρακάμπτοντας τη Ρωσία. Αυτό επιθυμούσε η ηγεσία του κράτους και αυτό επιδίωξε μέσω επαφών και διαπραγματεύσεων με στόχο τη συνεργασία των τριών κρατών⁶⁶. Χωρίς βέβαια να εκτιμήσει πως αυτές οι ενέργειες έθιγαν ενεργειακά συμφέροντα και αποτελούσαν απειλή για τη Μόσχα.

---

⁶⁴ Ariel Kohen & Robert E. Hamilton, «The Russian Military and the Georgia War: Lessons and Implications», Strategic Studies Institute, 2011

⁶⁵ Ηλίας Κ. Αλεξόπουλος, «Οι πολιτικοστρατηγικές επιπτώσεις από την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης στις τρεις ανεξάρτητες δημοκρατίες του Καυκάσου: Αζερμπαϊτζάν, Αρμενίας, Γεωργίας», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2001, σελ. 311

⁶⁶ Οι προοπτικές συνεργασίας μεταξύ των τριών κρατών ενισχύθηκε και από τη συμμετοχή τους στο TRACECA (Transport Corridor Europe – Caucasus – Asia) project, στο οποίο συμμετείχαν 33 κράτη ως μέλη και 12 διεθνείς οργανισμοί και είχε στόχο την εκμετάλλευση του “Δρόμου του Μεταξιού” για τη διακίνηση εμπορευμάτων μεταξύ Ασίας και Ευρώπης μέσω της ευαίσθητης περιοχής του Καυκάσου.

Ένα ακόμη στοιχείο που οδήγησε στην παρανόηση της γεωργιανής ηγεσίας, ήταν η αντίληψη ότι η Δύση θα πρόσφερε τη συνδρομή της σε περίπτωση δυσμενούς εξέλιξης της κατάστασης. Τα πρόσφατα παραδείγματα, όπως πχ. η υποστήριξη της Δύσης κατά τη διάρκεια των αναταραχών στη Γιουγκοσλαβία, διαδραμάτισαν καταλυτικό ρόλο στην δημιουργία εντυπώσεων και αντιλήψεων που οδήγησαν στην παρανόηση. Υπήρχε η πεποίθηση ότι το NATO θα επενέβαινε, έστω και με τη μορφή της ανθρωπιστικής βοήθειας, υπέρ ενός κράτους που συνορεύει με αυτό λόγω γειτνίασης με την Τουρκία. Άρα θα υπήρχε δυτική απάντηση σε μία πιθανή δυναμική αντίδραση της Ρωσίας στην προσπάθεια της Γεωργίας να αποκαταστήσει το ενιαίο του κράτους. Κανείς όμως δεν εκτίμησε εάν η Δύση (NATO, ΕΕ, ΟΑΣΕ) ήταν διατεθειμένη να έρθει σε μία ευθεία αντιπαράθεση με τη Ρωσία ή να θυσιάσει για ακόμη μια φορά τις τύχες ενός μικρού κράτους προς αποφυγή δυσμενέστερων επιπτώσεων.

4. Η ΕΠΟΜΕΝΗ ΗΜΕΡΑ – ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ

Εάν θέλουμε να ρίξουμε μια ματιά στην επόμενη ημέρα της κρίσης του 2008, αναφορικά με τις εξελίξεις στην περιοχή και στους χαμένους ή κερδισμένους της ιστορίας, εύκολα θα διαπιστώσουμε ότι ο μεγάλος χαμένος είναι η Γεωργία. Διακαής πόθος του νεοσύστατου κράτους ήταν η αποκατάσταση της εδαφικής του ακεραιότητας, η πορεία προς την ανάπτυξη, η ασφάλεια και η έξοδος από το καθεστώς επιρροής και ελέγχου από τη Ρωσία. Έστρεψε το βλέμμα προς τη Δύση, ως αρωγό και εγγυητή για την επίτευξη των εθνικών στόχων. Δεν υπολόγισε όμως το ενδεχόμενο σενάριο αντίδρασης της Μόσχας. Σενάριο το οποίο και εξελίχθηκε και ήταν βιαίας μορφής με τη χρήση σκληρής ισχύος. Λάθος χειρισμοί από τη Τιφλίδα, το τίμημα των οποίων πληρώνει μέχρι και σήμερα η πρώην σοβιετική δημοκρατία του Καυκάσου. Η επόμενη μέρα, βρίσκει τη Γεωργία με διαλυμένες ένοπλες δυνάμεις, περιορισμένους συντελεστές ισχύος και χωρίς εγγυήσεις για την ασφάλεια και επιβίωσή της. Η εθνική ολοκλήρωση δεν πραγματοποιήθηκε, καθόσον μέχρι και σήμερα οι δύο αμφισβητούμενες περιοχές απολαμβάνουν ένα καθεστώς αυτονομίας. Η Γεωργία δεν ελέγχει όλη την επικράτειά της. Αντίθετα, βρίσκεται υπό τον έλεγχο και επιρροή της Μόσχας. Υπάρχουν βέβαια συνεργασίες με τη Δύση, όμως ο στόχος της ένταξης στην βορειοατλαντική συμμαχία έμεινε απλώς πόθος. Με σωστούς χειρισμούς θα μπορούσε να παίξει σπουδαίο ρόλο στην περιοχή, εκμεταλλευόμενη τα πλεονεκτήματα που διαθέτει, όμως ήταν λάθος ο χρόνος και πολύ περισσότερο ο τρόπος που το επιχείρησε. Πλέον, οι όποιες συζητήσεις με τη συμμαχία έχουν παγώσει όπως και οι σκέψεις για αποκατάσταση της εδαφικής της ακεραιότητας. Δεν επανέλαβε ανάλογες κινήσεις τα επόμενα χρόνια,

καθώς κάτι τέτοιο θα έβαζε σε κίνδυνο την ίδια την επιβίωση του κράτους. Δεν έχασε απλώς ότι μπορούσε να έχει, αλλά και όποια προοπτική περί επίτευξης των εθνικών αντικειμενικών στόχων.

Η Ρωσία είναι η μεγάλη κερδισμένη της επόμενης ημέρας. Έδρασε βάση ενός πολύ καλά οργανωμένου σχεδίου και εκμεταλλεύτηκε στο έπακρο τα λάθη υψηλής στρατηγικής της Γεωργίας. Ο έλεγχος της τελευταίας αλλά και της ευρύτερης περιοχής του Καυκάσου από τη Δύση και κυρίως το ΝΑΤΟ, έπληττε τα εθνικά συμφέροντα, θέτοντας ζητήματα κρατικής ασφάλειας και επιβίωσης. Σε περίοδο οικονομικής ανάκαμψης, λόγω πώλησης των ελεγχόμενων από αυτή υδρογονανθράκων, έψαχνε μια ευκαιρία να δηλώσει ξανά την παρουσία της ως κύριος δρών στο διεθνές σύστημα. Την ευκαιρία την έδωσαν τόσο η Τιφλίδα με τις απερίσκεπτες ενέργειες, όσο και η Δύση η οποία δεν υπολόγισε τη Μόσχα όταν προχωρούσε στην αναγνώριση της ανεξαρτησίας του Κοσόβου και στις επιχειρήσεις στο Ιράκ. Σε επίπεδο υψηλής στρατηγικής, είχε στη διάθεσή της δύο βασικά μέσα για να πετύχει τους στόχους της. Άριστα εκπαιδευμένες ένοπλες δυνάμεις για διεξαγωγή συμβατικού πολέμου και ένα τρομακτικό πυρηνικό οπλοστάσιο⁶⁷. Μετά τα γεγονότα του 2008, η περιοχή του Καυκάσου συνεχίζει να βρίσκεται εντός της ρωσικής σφαίρας επιρροής, ενώ οι σκέψεις επέκτασης της βορειοατλαντικής συμμαχίας έχουν παγώσει. Ταυτόχρονα, η Μόσχα πέρασε το μήνυμα αποτροπής προς του λοιπούς κύριους δρώντες. Οποιαδήποτε κίνηση κατά των ρωσικών εθνικών συμφερόντων, θα τύχει ανάλογης δυναμικής απάντησης. Υπάρχει η θέληση αλλά και η ικανότητα. Το μήνυμα δεν διαβάστηκε όμως σωστά. Έτσι, 6 χρόνια περίπου μετά, ανάλογες κινήσεις του ΝΑΤΟ στην ανατολική Ευρώπη, οδήγησαν τη Ρωσία σε νέα επέμβαση με θύμα αυτή τη φορά την Ουκρανία. Μόνο που τώρα η Μόσχα προχώρησε ένα βήμα πιο πέρα, προσαρτώντας την περιοχή της Κριμαίας. Στην περίπτωση της Γεωργίας, δεν έχουμε προσάρτηση, παρά αναγνώριση της ανεξαρτησίας των Αμπχαζίας και Ν. Οσετίας. Το βήμα ήταν αρκετό, εάν και εμπεριείχε αρκετή δόση ρίσκου. Η ανεξαρτησία των δύο περιοχών, μπορούσαν να γεννήσουν μιμητικές τάσεις στο εσωτερικό της ρωσικής επικράτειας. Φαίνεται ότι το ρίσκο άξιζε, καθόσον μέχρι σήμερα η Ρωσία χειρίστηκε επιτυχώς τις όποιες τάσεις αστάθειας από αυτονομιστικά κινήματα στο εσωτερικό της. Ουσιαστικά, μέσω της κρίσης, η Ρωσία επανήλθε στο προσκήνιο ως υπερδύναμη, χωρίς να αποκοπεί από την Ευρώπη κυρίως λόγω της ενεργειακής εξάρτησης. Οι πιέσεις των Δυτικών όχι μόνο δεν πτόησαν τη Μόσχα, αλλά επιπλέον δικαίωσαν τους ηγέτες της για την πολιτικές τους.

---

⁶⁷ Ελευθέριος Μαυρουδής, «Η κρίση του Καυκάσου και οι επιπτώσεις της στην περιοχή», strategic analysis wordpress, άρθρο, 26/11/2008 <https://strategicanalysis.wordpress.com/26/11/2008>

Οι ΗΠΑ και το ΝΑΤΟ, φαίνεται ότι εντάσσονται στην πλευρά των χαμένων της κρίσης του 2008. Ο στόχος ήταν διττός. Η ένταξη στη σφαίρα επιρροής τους της πρώην σοβιετικής δημοκρατίας του Καυκάσου, μέσω της επέκτασης της βορειοατλαντικής συμμαχίας στην περιοχή και ταυτόχρονα η περαιτέρω αποδυνάμωση της Ρωσίας. Η κρίση όμως, παρά τις προσδοκίες, ανέδειξε πρώτον την αδυναμία της συμμαχίας να εγγυηθεί την ασφάλεια της Γεωργίας και δεύτερον μια πιο ισχυρή Ρωσία που απέδειξε ότι παρέμενε βασικός παίκτης στο διεθνές σύστημα, με ικανότητα και αποφασιστικότητα να υπερασπισθεί τα ζωτικά του εθνικά συμφέροντα. Το μήνυμα που έστειλε η Μόσχα ήταν ξεκάθαρο, πλην όμως δεν είναι σίγουρο ότι έγινε σαφές σε ΗΠΑ και ΝΑΤΟ. Η απάντηση σε οποιαδήποτε πρόκληση που θίγει τα συμφέροντά της, ειδικά σε περιοχές που γειτνιάζουν στη ρωσική επικράτεια, θα πρέπει να θεωρείται αναμενόμενη, της χρήσης σκληρής ισχύος συμπεριλαμβανομένης. Η λάθος στρατηγική προσέγγιση στην περίπτωση της Γεωργίας, ήρθε σε συνέχεια προγενέστερων σφαλμάτων, όπως η αγνόηση της Ρωσίας στην περίπτωση της αναγνώρισης της ανεξαρτησίας του Κοσσόβου και της επέμβασης στο Ιράκ, και συνεχίστηκε μερικά χρόνια αργότερα στην περίπτωση της Ουκρανίας. Μόνο που αυτή τη φορά, όπως έχει ήδη αναφερθεί, η Μόσχα προχώρησε ένα βήμα παραπάνω με την προσάρτηση της Κριμαίας. Παρά τις απειλές και τις κυρώσεις, η Ρωσία δεν δείχνει την παραμικρή διάθεση για συζητήσεις και υποχωρήσεις στο θέμα αυτό⁶⁸. Είναι χαρακτηριστικό ότι η εκπρόσωπος του ρωσικού υπουργείου εξωτερικών Μαρία Ζαχάροβα, κατά την ενημέρωση για τρέχοντα ζητήματα εξωτερικής πολιτικής, διεμήνυσε στο Λευκό Οίκο⁶⁹: **«Δεν επιστρέφουμε τα εδάφη μας. Η Κριμαία είναι έδαφος της Ρωσικής Ομοσπονδίας»**. Η ιστορία με λίγα λόγια επαναλαμβάνεται. Οι ίδιοι κύριοι δρώντες του διεθνούς συστήματος με το ίδιο διακύβευμα. Το κράτος – θύμα μόνο και οι συνέπειες σε αυτό, είναι διαφορετικά.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση είχε σαν στόχο περισσότερο την ενεργειακή της διαφοροποίηση παρά την αποδυνάμωση της Ρωσίας. Κράτησε μια πιο ήπια στάση μετά τα γεγονότα του 2008, παρά τις προτροπές σε επίπεδο απαιτήσεων των ΗΠΑ για λήψη αυστηρών κυρώσεων κατά της Μόσχας. Η επιζητούμενη ενεργειακή απεξάρτηση από τους ρωσικούς υδρογονάνθρακες, δεν επετεύχθη. Η Ευρώπη συνεχίζει μέχρι και σήμερα να εξαρτάται ενεργειακά από τη Ρωσία. Σε αυτό ίσως οφείλεται και η επίσης ήπια στάση της απέναντι στη Μόσχα, λίγα χρόνια αργότερα κατά την κρίση της Ουκρανίας που οδήγησε στη προσάρτηση της Κριμαίας στο έδαφος της ρωσικής ομοσπονδίας. Δεν

---

⁶⁸ <http://www.newsbeast.gr/world/arthro/2619735/i-rosia-den-sikoni-kouventa-gia-tin-krimea>, 16/03/2017

⁶⁹ <http://www.iefimerida.gr/news/319300/o-tramp-zita-apo-ti-rosia-na-epistrepsei-tin-krimaia-stin-oykrania>, 15|02|2017

ήταν μόνο η ενεργειακή εξάρτηση που οδήγησε την ΕΕ στη τήρηση της συγκεκριμένης στάσης. Για την Ευρώπη, η Ρωσία συνέχιζε να διαδραματίζει το ρόλο της ως υπερδύναμη, διέθετε τεράστιο πυρηνικό οπλοστάσιο παρά τον κατακερματισμό της Σοβιετικής αυτοκρατορίας και φυσικά διατηρούσε τη θέση της ως μόνιμο μέλος του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ. Η συνεργασία μαζί της ήταν προτιμότερη από τη σύγκρουση. Εκείνο όμως που διαπίστωσε η Ένωση, ήταν η αποτυχία της αποστολής στη Γεωργία του Οργανισμού Ασφάλειας και Συνεργασίας για την Ευρώπη. Η ειρηνευτική αποστολή υπό την αιγίδα του Οργανισμού δεν κατάφερε να αποτρέψει τη σύγκρουση. Αυτό οδήγησε την Ευρώπη να επανεξετάσει το ρόλο, τις δυνατότητες και τις αποστολές του ΟΑΣΕ. Ο μη περιορισμός γεωγραφικά, η ενδυνάμωσή του και ίσως η απεμπλοκή του από τα μέσα, τις δομές και δυνατότητες του ΝΑΤΟ, θα αποτελούσαν τα εχέγγυα για την εξασφάλιση της ειρήνης και συνεργασίας στην Ευρώπη αλλά και στην ευρύτερη γειτνιάζουσα αυτής περιοχή.

Η Ελλάδα ακολούθησε τη γενική γραμμή που χάραξε η ΕΕ. Προχώρησε στην καταδίκη της ρωσικής επέμβασης αλλά ορθώς όχι στη ρήξη με τη Μόσχα. Σαφώς και οι ενέργειες της Ρωσίας, έρχονταν σε αντίθεση με τις πάγιες θέσεις της Αθήνας περί διεθνούς δικαίου, αλλά θα μπορούσε να είναι και χειρότερα. Το χειρότερο σενάριο θα ήταν η ενσωμάτωση των αμφισβητούμενων περιοχών στη ρωσική επικράτεια, μετά την αναγνώριση της ανεξαρτησίας τους. Η καλύτερη απάντηση στην πρόκληση, ήταν ο διάλογος και η συνεργασία. Εξάλλου, η Ελλάδα διατηρούσε εμπορικούς δεσμούς και ήταν ενεργειακά εξαρτημένη από τη Μόσχα. Μετά τη κρίση του 2008, οι δεσμοί αυτοί, παρά τις κυρώσεις από τη Δύση, συνέχιζαν να υφίστανται. Ακόμη και μετά την κρίση στην Ουκρανία το 2014, που είχε σαν αποτέλεσμα την ενσωμάτωση της Κριμαίας στη ρωσική ομοσπονδία, η Ελλάδα προχώρησε ένα βήμα παραπάνω στις σχέσεις της με τη Μόσχα. Υποστήριξε, παρά τις αντιδράσεις της Ευρώπης αλλά και των ΗΠΑ⁷⁰, τα ρωσικά σχέδια διακίνησης φυσικού αερίου στην ευρωπαϊκή αγορά μέσω του εδάφους της, παρακάμπτοντας τοιούτοτρόπως την Ουκρανία. Τα σχέδια για τον South Stream δεν υλοποιήθηκαν, αλλά πρόσφατα, ένα άλλο σχέδιο φαίνεται να παίρνει σάρκα και οστά. Ο South Stream 2, για τον οποίο από το 2016 έχει επέλθει συμφωνία μεταξύ ΔΕΠΑ, Edison και Gazprom, θα μεταφέρει ρωσικό φυσικό αέριο μέσω του ελληνικού χώρου στην Ιταλία⁷¹. Σε συνδυασμό με τον υπό εξέλιξη αγωγό TAP, ο οποίος θα μεταφέρει αζέρικο φυσικό αέριο στην Ευρώπη, θα αναβαθμίσει στρατηγικά τον ελληνικό χώρο. Συμπερασματικά, οι καταδίκη των ρωσικών κινήσεων σε Γεωργία αλλά και Ουκρανία λίγο αργότερα, με βάση το διεθνές δίκαιο, όπως και οι

---

⁷⁰ Σταύρος Πετρολέκας, «Ουκρανική Κρίση: Ευρω-ρωσικές ενεργειακές επιπλοκές και οι ελληνικοί υδρογονάνθρακες», liberal, άρθρο, 02/03/ 2017, http://www.liberal.gr/admin/uploads/test/oukraniki_krisi

⁷¹ <https://www.paraskhnio.gr/επεσαν-οι-υπογραφές-για-τον-south-stream-2>, 02/06/2016

αντιρρήσεις εταίρων και συμμάχων, δεν εμπόδισαν την Αθήνα να διαπραγματευτεί με τη Μόσχα, με στόχο την εξυπηρέτηση εθνικών συμφερόντων, ήτοι την ενεργειακή και στρατηγική αναβάθμιση του κράτους.

Η επόμενη μέρα, βρίσκει την Τουρκία χαμένη αναφορικά με τους αρχικούς της σκοπούς, μετά το τέλος του ψυχρού πολέμου. Η διείσδυση που επιχείρησε στην περιοχή του Καυκάσου για την αναβάθμιση του ρόλου της στην περιοχή, εκμεταλλευόμενη τη διάλυση της ρωσικής αυτοκρατορίας, βρήκε φραγή από τη δυναμική αντίδραση της Ρωσίας κατά τη κρίση του 2008. Χωρίς όμως δεσμεύσεις από την ΕΕ και ενεργώντας κάτω από την ομπρέλα του NATO αλλά για δικά της συμφέροντα, επαναπροσδιόρισε τις προτεραιότητές της προς εξυπηρέτηση των κρατικών συμφερόντων. Μπορεί η αναγνώριση της ανεξαρτησίας της Αμπχαζίας και Ν. Οσετίας να έβρισκε μιμητές στο εσωτερικό του κράτους, εγκυμονώντας κινδύνους για της ασφάλεια αυτού, εντούτοις τα εθνικά συμφέροντα απαιτούσαν τη συνεργασία και όχι την αντιπαράθεση με τη Μόσχα. Η αναβάθμιση του ρόλου της στην περιοχή, περνούσε από τα ενεργειακά. Προχώρησε παρά τις έντονες αντιρρήσεις των ΗΠΑ, σε συμφωνία με τη Μόσχα, για την από κοινού κατασκευή αγωγού (Turkish Stream) και διακίνηση ρωσικού φυσικού αερίου στην Ευρώπη, παρακάμπτοντας την Ουκρανία. Μπορεί τα σχέδια κατασκευής του αγωγού να πάγωσαν, εξαιτίας πολιτικών διαφωνιών στο Συριακό αλλά και της κατάρριψης ρωσικού πολεμικού αεροσκάφους από τη τουρκική πολεμική αεροπορία, εντούτοις οι σχέσεις αναθερμάνθηκαν το 2016 με την επικαιροποίηση των σχετικών συμφωνιών⁷². Συμπερασματικά, η Τουρκία φορώντας τον μανδύα του καιροσκόπου και αδιαφορώντας για τη στάση της συμμαχίας, επέλεξε τη συνεργασία με τη Μόσχα παρά την αντιπαράθεση, με γνώμονα το κρατικό συμφέρον και την στρατηγική της αναβάθμιση.

5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Το διεθνές σύστημα, μετά τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης και μέχρι την περίοδο που εξετάζεται, δεν μπορεί εύκολα να χαρακτηριστεί ή κατηγοριοποιηθεί ως διπολικό ή πολυπολικό. Βρίσκεται σε διαρκή εξέλιξη, ενώ διαθέτει στοιχεία πολυπολικού συστήματος χωρίς όμως να έχει απολέσει το διπολικό του χαρακτήρα, κυρίως λόγω των συντελεστών ισχύος που συνέχισε να διαθέτει η Ρωσία με το πυρηνικό της οπλοστάσιο σε πρωτεύοντα ρόλο.

---

⁷² Σταύρος Πετρολέκας, «Ουκρανική Κρίση: Ευρω-ρωσικές ενεργειακές επιπλοκές και οι ελληνικοί υδρογονάνθρακες», liberal, άρθρο, 02/03/ 2017, [http://www.liberal.gr/admin/uploads /test/oukraniki_krisi](http://www.liberal.gr/admin/uploads/test/oukraniki_krisi)

Το σημαντικό στοιχείο που σηματοδοτεί τη συγκεκριμένη περίοδο, είναι το κενό ισχύος ως απότοκο των κοσμογονικών αλλαγών που έφερε η κατάρρευση του Ανατολικού Συνασπισμού. Μια κατάρρευση συνεπεία οικονομικού ανταγωνισμού και όχι πολεμικής αντιπαράθεσης.

Το κενό ισχύος, έρχεται να εκμεταλλευθεί η Δύση, είτε λέγεται Ευρωπαϊκή Ένωση είτε ΗΠΑ, μέσω ανοίγματος διαύλων επικοινωνίας με τις νεοσύστατες πρώην σοβιετικές δημοκρατίες του Καυκάσου και φυσικά τη Γεωργία εν προκειμένω. Η επιζητούμενη διεύρυνση των σφαιρών επιρροής της Δύσης, θίγει σαφώς τα συμφέροντα της Ρωσίας στην περιοχή. Η διεύρυνση αυτή σηματοδοτεί για τη Μόσχα τη μείωση του μεριδίου της επί της παγκοσμίου ισχύος, την απώλεια περιοχών πλούσιων σε πλουτοπαραγωγικούς πόρους και κατ' επέκταση την απώλεια συντελεστών ισχύος, όταν μάλιστα αυτές οι περιοχές ήταν στη δική της σφαίρα επιρροής μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του '80. Ουσιαστικά δηλαδή, οι ενέργειες της Δύσης συνιστούν ευθέως απειλή για τα ζωτικά συμφέροντα, την ασφάλεια και την επιβίωση του κράτους της Ρωσίας.

Από τις αρχές της δεκαετίας του '90, δύο είναι τα βασικά ζητήματα που δημιουργούν έντονους προβληματισμούς στη ρωσική ηγεσία. Το πρώτο άπτεται πτυχών οικονομικής δυσπραγίας, με έντονα τα σημάδια στη συντήρηση του οπλοστασίου και στο αξιόμαχο των ενόπλων δυνάμεων και το δεύτερο αφορά στην έλλειψη ικανού στρατηγικού βάθους με τα νέα δεδομένα. Και τα δύο έχουν άμεση σχέση και αντίκτυπο στο πρώτιστο μέλημα κάθε κράτους, την ασφάλεια και επιβίωσή του. Το άνοιγμα προς την ΕΕ εξυπηρετούσε το πρώτο. Η Μόσχα είδε την συνεργασία με την Ευρώπη ως εφελτήριο της οικονομικής της ανάκαμψης. Έτσι οι ενέργειες της δεύτερης για προσέγγιση κρατών είτε της ανατολικής Ευρώπης είτε του Καυκάσου, δηλαδή κρατικών οντοτήτων που ήταν εντός ρωσικής σφαίρας επιρροής, έτυχαν της σιωπηλής αποδοχής της Ρωσίας.

Η στρατηγική των ομόκεντρων κύκλων, ήρθε ως απάντηση στην έλλειψη του στρατηγικού βάθους και εν γένει στα ζητήματα ασφάλειας και επιβίωσης. Με κέντρο την πρωτεύουσα το ενδιαφέρον της Μόσχας εστιάζεται κατά σειρά στο εσωτερικό με στόχο την ανάκαμψη της οικονομίας και την βελτίωση του αξιόμαχου των ενόπλων δυνάμεων, στην περιοχή που κάλυπταν κράτη προερχόμενα από τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης με στόχο την αναγνώριση του καταλυτικού ρόλου της ΚΑΚ στο σύστημα της ευρωπαϊκής ασφάλειας και τέλος στην περιοχή της ανατολικής Ευρώπης δηλαδή σε κράτη που ήταν στη σφαίρα επιρροής της Ρωσίας αλλά με βλέψεις πλέον προς τη Δύση, με στόχο τη διατήρησή τους σε κατάσταση ουδετερότητας και τη μείωση τοιούτοτρόπως του διλήμματος ασφάλειας της Μόσχας.

Εάν οι κινήσεις της Ευρώπης αντιμετωπίστηκαν με μετριοπάθεια, δεν συνέβη το ίδιο με τις κινήσεις του NATO. Η συμμαχία αποτελούσε την κύρια απειλή για τη Ρωσία. Οι προσπάθειες διεύρυνσης μέσω προσέγγισης κρατών ιδιαίτερα αυτών του Καυκάσου, είχαν σαν αποτέλεσμα την αύξηση του διλήμματος ασφάλειας της ρωσικής πρωτεύουσας, παρά τις θέσεις του NATO που μιλούσαν για συνεργασία και ανάπτυξη επωφελών σχέσεων μεταξύ Δύσης και Μόσχας. Η απάντηση ήρθε είτε με διπλωματικά μέσα, όπως η μη κύρωση των συμφωνιών για τη μείωση των στρατηγικών όπλων στην Ευρώπη, είτε με δυναμικά μέσα, όπως η χρήση σκληρής ισχύος στην περίπτωση που εξετάζουμε.

Ιδιαίτερα σημαντική βαρύτητα απεδόθη στον ΟΑΣΕ. Η Ρωσία υποστήριξε όχι μόνο το σημαντικό ρόλο αλλά και την ανάγκη αναβάθμισης των δυνατοτήτων του οργανισμού. Εκτός από εγγυητής της ευρωπαϊκής ασφάλειας, ο οργανισμός θα αποτελούσε φραγή στους προσανατολισμούς του NATO για συμμετοχή στα ευρωπαϊκά δρώμενα. Η Ευρώπη μπορούσε και έπρεπε να διαφυλάξει την ασφάλειά της, χωρίς τη συνδρομή της συμμαχίας.

Η κρίση στη Γεωργία, πριν το ξέσπασμα του πολέμου το 2008, εξυπηρετούσε τα σχέδια της Ρωσίας. Αφενός υποστήριζε την επιθυμία της Τιφλίδας για εξασφάλιση του ενιαίου του κράτους, προχωρώντας μάλιστα και σε εμπορικό αποκλεισμό της Αμπχαζίας, αφετέρου ο αποκλεισμός δεν μπορούσε να χαρακτηριστεί αυστηρός. Συνεργασία με τη μορφή οικονομικής, στρατιωτικής, διπλωματικής βοήθειας, υφίστατο μεταξύ Μόσχας και αμφισβητούμενων περιοχών. Η διαιώνιση της κρίσης, έδινε το δικαίωμα διατήρησης ρωσικών ενόπλων δυνάμεων στο εσωτερικό του κράτους και το δικαίωμα λόγου στα δρώμενα της περιοχής, ενώ παράλληλα διατηρούσε τη Γεωργία εντός της ΚΑΚ. Η αποκατάσταση της εδαφικής ακεραιότητας, θα έθετε τη Γεωργία εκτός σφαίρας επιρροής της Μόσχας και εντός σφαιρών επιρροής δυνητικών ή πραγματικών αντιπάλων. Η στρατηγική της Ρωσίας, όπως ήταν φυσιολογικό, δεν ήταν χωρίς ρίσκο. Οι κινήσεις των δύο αμφισβητούμενων περιοχών, μπορούσαν να δημιουργήσουν μιμητικές τάσεις και αξιώσεις απόσχισης από άλλες δημοκρατίες της ρωσικής επικράτειας.

Η ακαριαία αντίδραση της Μόσχας, ήρθε ως απάντηση στις ασύνετες στρατιωτικές και μη ενέργειες της Γεωργίας. Οι ένοπλες δυνάμεις δεν αιφνιδιάστηκαν από τις προθέσεις και ενέργειες της Τιφλίδας, γι' αυτό και διατηρούσαν τα στρατεύματά τους που στάθμευαν στη περιοχή σε ύψιστη ετοιμότητα. Είναι γεγονός ότι η Μόσχα δεν περιορίστηκε στην ανακατάληψη της Οσετίας και την

εκδίωξη των εισβολέων, αλλά με αεροπορικούς βομβαρδισμούς, αποδιοργάνωσε τη στρατιωτική και οικονομική υποδομή της Γεωργίας, ενώ στο χερσαίο θέατρο επιχειρήσεων με μια θεαματική εισβολή στο έδαφος της Γεωργίας, προήλασε σε απόσταση βολής από τη πρωτεύουσα Τιφλίδα. Με αυτή την κατά τους Δυτικούς “δυσανάλογη αντίδραση”, υποχρέωσε το πρόεδρο Σαακασβίλι να συνθηκολογήσει αποδεχόμενος όλους τους όρους που είχαν συμφωνηθεί μεταξύ Ρωσίας και ΕΕ. Αυτά σε επιχειρησιακό επίπεδο.

Σε επίπεδο υψηλής στρατηγικής, η Μόσχα εκμεταλλεύτηκε επιτυχώς τις αποσχιστικές τάσεις των κατοίκων των δύο αμφισβητούμενων περιοχών. Ο απαραίτητος ιδεολογικός μανδύας κτίστηκε γύρω από αυτούς και χρησιμοποιήθηκε για τη δικαιολόγηση στο εσωτερικό και εξωτερικό, των ενεργειών που θα ακολουθούσαν. Ενέργειες που είχαν σαν στόχο, όπως αποδείχθηκε στην πράξη, την επιβολή της θελήσεως επί του αντιπάλου και όχι τη πλήρη διάλυση του γεωργιανού κράτους. Άλλωστε κάτι τέτοιο θα είχε απρόβλεπτες συνέπειες σε μία ευαίσθητη περιοχή στα σύνορα με τη Ρωσία.

Η κεραυνοβόλος αντίδραση της Ρωσίας που είχε σαν αποτέλεσμα την καταστροφή των γεωργιανών ενόπλων δυνάμεων αλλά όχι την κατάρρευση της κυβέρνησης και τη διάλυση της κρατικής οντότητας, εκτός της επιβολής της θελήσεως επί του αντιπάλου, είχε άλλους πιο σημαντικούς στόχους με αποδέκτες άλλους κύριους δρώντες του διεθνούς συστήματος. Οι ορθολογικοί δρώντες, στο άναρχο διεθνές σύστημα, παρακολουθούν ο ένας τον άλλο, με σκοπό να προσαρμόσουν ανάλογα τις μελλοντικές τους δράσεις. Για τη Μόσχα, η περίπτωση της Γεωργίας προσδιορίστηκε ως μια πρώτη τάξεως ευκαιρία για επίδειξη δύναμης σε εξωτερικό και εσωτερικό. Η πρόκληση φόβου μέσω της προβολής αλλά και χρήσης σκληρής ισχύος, είχε σαν απώτερο στόχο την αποτροπή τρίτων και μάλιστα χωρίς την ευθεία αντιπαράθεση μαζί τους και την αναγκαστική φθορά συντελεστών ισχύος. Περίπτωση λοιπόν αποτροπής τρίτων μέσω του πολεμικού φαινομένου.

Κατά τον Kenneth Waltz, οι καταστάσεις ανταγωνισμού και συνεργασίας, οι οποίες χαρακτηρίζουν το άναρχο διεθνές σύστημα, οδηγούν σε συγκρούσεις. Εν προκειμένω, δεν αναφερόμαστε σε συνεργασίες αλλά σε ανταγωνισμό. Ανταγωνισμός μεταξύ Δύσης και Ρωσίας με έπαθλο αλλά και θύμα, την πρώην Σοβιετική Δημοκρατία της Γεωργίας και κατ’ επέκταση τον έλεγχο της ευρύτερης περιοχής του Καυκάσου. Η δραματική αλλαγή του διεθνούς συστήματος από τις αρχές της δεκαετίας του ‘90, με απότοκο το κενό ισχύος, έκτισε ένα περιβάλλον ευκαιριών. Μερίδιο επί της παγκοσμίου ισχύος, αναζήτησαν τόσο η Δύση μέσω κινήσεων προσέγγισης των προερχομένων κρατών

από τη διάλυση της ρωσικής αυτοκρατορίας, όσο και η Μόσχα που αναζήτησε τη χαμένη αίγλη του παρελθόντος και ταυτόχρονα έβλεπε να θίγονται ζωτικά της συμφέροντα στην περιοχή.

Το διεθνές σύστημα, όπως και οι κινήσεις των κρατών, δεν δικαιολογούν από μόνα τους την πολεμική αντιπαράθεση. Πρέπει να ληφθεί υπόψη και ο ανθρώπινος παράγοντας, ιδιαίτερα αναφορικά με τους εκάστοτε κυβερνώντες τη Γεωργία, ώστε να ολοκληρωθεί το πάζλ των αιτιών του πολεμικού φαινομένου.

Μια πιο ολοκληρωμένη προσέγγιση μπορούμε να έχουμε με βάση την θεωρία που ανέπτυξε ο John J. Mearsheimer. Ο αγώνας για την μεγιστοποίηση του μεριδίου επί της παγκόσμιας ισχύος, είναι μέσα στα σχέδια των δυτικών δυνάμεων και της Ρωσίας, ειδικά μετά το κενό που άφησε η αποδόμηση της αυτοκρατορίας της δεύτερης. Ο φόβος και η έλλειψη εμπιστοσύνης, η χρήση βίας προς εξασφάλιση εθνικών συμφερόντων αλλά και αποτροπή τρίτων, η αναχαίτιση – παρεμπόδιση πραγματικών ή δυνητικών εχθρών και η μεγιστοποίηση του πλούτου, είναι βασικά σημεία της θεωρίας που βρίσκουν εφαρμογή στις ενέργειες της Μόσχας. Αξίζει να τονιστεί ότι, το έργο του John J. Mearsheimer, χωρίς να αποδομεί εκείνο του Kenneth Waltz, εξηγεί πληρέστερα το συγκεκριμένο πολεμικό φαινόμενο.

Τέλος, η Ρωσία ως ορθολογικός δρών, στόχευσε σε πολιτικούς στόχους δια μέσω του πολεμικού φαινομένου. Κινήθηκε στο πεδίο του διεθνούς συστήματος με βάση το εθνικό συμφέρον και την κρατική επιβίωση, παρακολουθώντας και γνωρίζοντας ότι παρακολουθείται. Παρακολουθούσε τις κινήσεις όχι κατά κύριο λόγο της γειτονικής Γεωργίας, αλλά αυτές των πραγματικών ή δυνητικών αντιπάλων που έθιγαν άμεσα τα συμφέροντά της, μέσω της προσέγγισης περιοχών που στο πρόσφατο παρελθόν ανήκαν στη δική της σφαίρα επιρροής. Παράλληλα γνώριζε ότι και οι δικές της κινήσεις παρακολουθούνται από τους άλλους κύριους συστημικούς δρώντες. Με τα δεδομένα αυτά, η περίπτωση της Γεωργίας αποτέλεσε μια πρώτης τάξεως ευκαιρία για επίδειξη δύναμης (show of force). Επίδειξη με στόχο το εσωτερικό αλλά κυρίως το εξωτερικό. Η άμεση και δυναμική ενέργεια κατά του γειτονικού κράτους, η αποφασιστικότητα, η υπέρμετρη εφαρμογή σκληρής ισχύος, τα άμεσα αποτελέσματα και η ταχεία καταστροφή των αντιπάλων ενόπλων δυνάμεων, είχαν σαν στρατηγικό στόχο όχι την κατάρρευση της γεωργιανής κυβέρνησης, η οποία έμεινε στην ουσία ανέπαφη, αλλά την πρόκληση φόβου και την αποστολή αποτρεπτικού μηνύματος με αποδέκτες τη Δύση και κυρίως τις ΗΠΑ.

Το κάλεσμα της Τιφλίδας προς τη Δύση δεν άφησε αδιάφορες τις ΗΠΑ. Οι τελευταίες εξέλαβαν τη στροφή της Γεωργίας και τις προσπάθειες απαγκίστρωσης από τη Μόσχα, ως ευκαιρία προς εξυπηρέτηση των εθνικών τους συμφερόντων. Τα ενεργειακά, όπως και το γεγονός ότι η πρώην σοβιετική δημοκρατία μπορούσε να αποτελέσει χωροταξικά τη βάση υποστήριξης των αμερικανικών επιχειρήσεων στην κεντρική Ασία, εντάσσονται στα συμφέροντα των ΗΠΑ. Το μέγιστο όμως όλων, ήταν η αύξηση της σφαίρας επιρροής στην περιοχή του Καυκάσου. Ιδιαίτερα μάλιστα όταν αυτή η αύξηση λαμβάνει χώρα σε βάρος του αντιπάλου. Η μείωση της σφαίρας επιρροής και η αποδυνάμωση της Ρωσίας καθόρισε τις κινήσεις και οριοθέτησε τον στρατηγικό στόχο των ΗΠΑ.

Από την άλλη, η ΕΕ αντιμετώπισε τη Γεωργία ως ένα κρίκο στην αλυσίδα των προσπαθειών ανεύρεσης και αξιοποίησης εναλλακτικών πηγών ενέργειας, με ταυτόχρονη απεξάρτηση από τους ρωσικούς υδρογονάνθρακες. Τα ενεργειακά λοιπόν ήταν το ζητούμενο και όχι η αποδυνάμωση της Ρωσίας. Επιπλέον, η ενεργοποίηση της αποστολής στην περιοχή, του Οργανισμού για την Ασφάλεια και Συνεργασία στην Ευρώπη, ανέδειξε πρώτον την επιθυμία της ΕΕ να εντάξει τη Γεωργία αλλά και την ευρύτερη περιοχή του Καυκάσου στην Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας, υποστηρίζοντας ταυτόχρονα την εδαφική της ακεραιότητα και δεύτερον την αδυναμία του οργανισμού να επηρεάσει τις σκέψεις και τα σχέδια της Μόσχας.

Το κενό ισχύος που άφησε η αποδόμηση της ρωσικής αυτοκρατορίας και η επακόλουθη γέννηση νεοσύστατων κρατών στην ευρύτερη περιοχή του Καυκάσου, δεν άφησε αδιάφορη την Τουρκία. Πλέον, είχε τη δυνατότητα πολιτικής και οικονομικής διείσδυσης σε περιοχές όπου επί Σοβιετικής Ένωσης τέτοιες βλέψεις ήταν το λιγότερο απαγορευτικές. Η αναβάθμιση του ρόλου της εντός του ΝΑΤΟ, μετά την εξάλειψη της σοβιετικής απειλής, όπως και τα ενεργειακά, σηματοδότησαν την αλλαγή της εθνικής στρατηγικής. Το άνοιγμα προς τις πρώην σοβιετικές δημοκρατίες, κυρίως βέβαια προς το Αζερμπαϊτζάν λόγω των εθνολογικών, γλωσσικών και θρησκευτικών δεσμών και λιγότερο προς τη Γεωργία, ήταν μονόδρομος. Ενεργώντας ορθολογικά, έσπευσε να αναγνωρίσει την εδαφική ακεραιότητα της τελευταίας για δύο λόγους. Πρώτον, η εσωτερική αστάθεια του γειτονικού κράτους μπορούσε εύκολα να εγείρει θέματα εθνικής ασφάλειας και δεύτερον, η απόσχιση περιοχών της Γεωργίας εγκυμονούσε τον κίνδυνο δημιουργίας μιμητικών τάσεων από το κουρδικό στοιχείο στο εσωτερικό της Τουρκίας.

Η Ελλάδα τήρησε ορθώς μία ήπια στάση απέναντι στη Ρωσία. Δεν ήταν μόνο η κοινή γραμμή με τους εταίρους και συμμάχους που όφειλε ακολουθήσει, καταδικάζοντας τις ενέργειες της Μόσχας.

Το κυριότερο ήταν ότι αυτές οι ενέργειες έρχονταν σε πλήρη αντίθεση με τους πυλώνες της Εθνικής Εξωτερικής Πολιτικής και τις θέσεις περί εφαρμογής του διεθνούς δικαίου. Η Ελλάδα, ένα κράτος υπέρμαχο του status quo και με εθνικές ευαισθησίες σε Βαλκάνια, Θράκη και κυρίως Κύπρο, δεν μπορούσε να μην καταδικάσει την ρωσική επέμβαση στη Γεωργία, την αναγνώριση της ανεξαρτησίας των δύο αμφισβητούμενων περιοχών και την αλλαγή των συνόρων με την ευρεία χρήση σκληρής ισχύος. Από την άλλη όμως, επειδή στη διεθνή πολιτική καταδίκη δεν σημαίνει απαραίτητως ρήξη, διατήρησε ανοικτούς τους διαύλους επικοινωνίας με τη Μόσχα, κυρίως λόγω των εμπορικών και τουριστικών δεσμών και της ενεργειακής εξάρτησης, συντασσόμενη έτσι με τη γενική κατεύθυνση των Ευρωπαίων εταίρων. Άλλωστε το χειρότερο σενάριο που αφορούσε στην ενσωμάτωση της Αμπχαζίας και Ν. Οσετίας στη ρωσική επικράτεια, απεφεύχθη.

Από πλευράς Γεωργίας, μπορεί ο σχεδιασμός της αμυντικής πολιτικής να αναφέρεται γενικά σε πιθανούς εχθρούς και προκλήσεις, εντούτοις η κύρια απειλή είναι συγκεκριμένη και προέρχεται από τη Ρωσία. Σε αυτό το λόγο οφείλεται η προσπάθεια προσέγγισης του ΝΑΤΟ αλλά και της ΕΕ. Η συμμαχία και η ένωση, παίρνουν τη μορφή της ασπίδας του κράτους απέναντι στις επεκτατικές βλέψεις του εκ βορρά ορμώμενου αντιπάλου και του εγγυητή της ανεξαρτησίας του από την επιρροή της Μόσχας.

Προκλήσεις αντιμετώπισαν όλα τα νεοσύστατα κράτη της περιοχής του Καυκάσου αλλά και της κεντρικής Ασίας και αφορούσαν ζητήματα στους τομείς της ασφάλειας, της σταθερότητας και ανάπτυξης. Οι προκλήσεις ειδικά για την εκάστοτε ηγεσία της Γεωργίας, είχαν τον πυρήνα τους στο εσωτερικό του κράτους και σηματοδοτούσαν το έλλειμμα της εδαφικής ακεραιότητας αυτού. Πως άλλωστε μπορείς να στοχοθετήσεις τη σταθερότητα, τον εκδημοκρατισμό και την ανάπτυξη, εάν πρωτίστως δεν έχεις εξασφαλίσει το ενιαίο του κράτους. Τροχοπέδη στην εξασφάλιση του τελευταίου, αποτελούσαν οι αποσχιστικές τάσεις των δύο περιοχών, της Αμπχαζίας και της νότιας Οσετίας, αλλά και ο κεκαλυμμένος ή μη ρωσικός παρεμβατισμός στην περιοχή.

Μπορεί η Ρωσία να υποστήριξε ανοικτά τη Γεωργία στην κρίση με τις δύο περιοχές, επιβάλλοντας ακόμη και εμπορικό αποκλεισμό στην Αμπχαζία, κλιμακώνοντας έτσι την ήδη ασθμαίνουσα οικονομία της περιοχής, εντούτοις υπήρχε η πεποίθηση από πλευράς Τιφλίδας, ότι πίσω από τις αποσχιστικές τάσεις και την κρίση βρισκόταν η Μόσχα, της οποίας τα στρατηγικά συμφέροντα επιθυμούσαν τη διαίωνιση της τρέχουσας ρευστής κατάστασης.

Τα σχέδια προς επίτευξη των στρατηγικών συμφερόντων της πρώην σοβιετικής δημοκρατίας, στόχευαν σε πρώτο χρόνο στην εξασφάλιση της εδαφικής ακεραιότητας του κράτους και σε δεύτερο στην απεμπλοκή από το πρόσφατο παρελθόν και τον έλεγχο της Μόσχας. Και τα δύο άπτονταν της ασφάλειας και επιβίωσης, δηλαδή του μέγιστου συμφέροντος του κράτους. Αρωγός στην όλη προσπάθεια, θεωρήθηκε η Δύση. Οι γεωργιανές κυβερνήσεις ανέγνωσαν τις επιδιώξεις τόσο των ΗΠΑ για περιορισμό της ρωσικής επιρροής και ισχύος, όσο της ΕΕ για εκμετάλλευση των ενεργειακών πόρων της Κασπίας, και ανέπτυξαν τη στρατηγική τους με βάση τις σχέσεις με τους προαναφερθέντες κύριους παίκτες του διεθνούς περιβάλλοντος.

Κατά την κρίση του 2008, οι προθέσεις της Γεωργίας κρίνονται ως ορθολογικές. Προσπάθησε να αποκαταστήσει και προασπίσει την εδαφική της ακεραιότητα, μέσω της προσάρτησης των δύο αμφισβητούμενων περιοχών. Όσο όμως ορθολογικός ακούγεται ο σκοπός τόσο μη ορθολογικά αποδείχθηκαν ο τρόπος ή τα μέσα που χρησιμοποιήθηκαν από την Τιφλίδα. Η χρήση στρατιωτικής βίας και μάλιστα με βομβαρδισμούς περιοχών που επιθυμείς να διατηρήσεις στην επικράτειά σου, με απώλειες στον άμαχο πληθυσμό και καταστροφές έργων υποδομής, δεν ενδείκνυται. Τέτοιες ενέργειες παραπέμπουν στο Β΄ΠΠ. Σήμερα όμως, με την εξέλιξη της τεχνολογίας και την εφεύρεση όπλων ακριβείας, παράλληλα με την εξέλιξη του πολιτισμού και τη διαφορετική εκτίμηση της αξίας της ανθρώπινης ζωής, οι τακτικές αυτές απαξιώθηκαν και εγκαταλείφθηκαν από το πολιτισμένο κόσμο. Εάν η πολιτική και στρατιωτική ηγεσία της Γεωργίας διάβαζε Θουκυδίδη ή Σουν Τζου θα γνώριζε ότι κανένας πόλεμος δεν κερδίζεται χωρίς τη κοινωνική συναίνεση και αποδοχή. Η μη ορθολογική χρήση των όπλων, μπορεί να αποτέλεσε λάθος σε τακτικό επίπεδο, εντούτοις τα σοβαρά λάθη κατεγράφησαν σε στρατηγικό επίπεδο. Η Γεωργία ήταν ένα μικρό κράτος με εξαιρετικά περιορισμένους συντελεστές ισχύος. Στη διάσταση της υψηλής στρατηγικής, εξετάστηκαν οι σκοποί αλλά όχι τα μέσα για την επίτευξη αυτών. Πολύ δε περισσότερο, δεν έλαβε χώρα η διάγνωση του διεθνούς περιβάλλοντος. Ένα διεθνές περιβάλλον που ήθελε να θίγονται τα εθνικά συμφέροντα της Ρωσίας ως αποτέλεσμα των κινήσεων της Γεωργίας. Η δυναμική αντίδραση της πρώτης θα έπρεπε να ήταν αναμενόμενη.

Η ηγεσία του κράτους, είχε επαφές με διεθνείς οργανισμούς στην προσπάθεια επιβίωσης και ανάπτυξης, είχε υποσχέσεις και οικονομική βοήθεια από τη Δύση και το ΝΑΤΟ. Προσπάθησε να εκμεταλλευτεί την περίοπτη γεωγραφική της θέση, ως κέντρο διακίνησης προς την Ευρώπη των πλούσιων κοιτασμάτων υδρογονανθράκων της Κασπίας, παρακάμπτοντας μάλιστα το ρωσικό έδαφος. Είχε όμως εξασφαλίσει εγγυήσεις για την εδαφική της ακεραιότητα; Είχε συνάψει συμμαχίες για την επιτυχή αντιμετώπιση ενδεχόμενων απειλών; Είχε λάβει υπόψη τα συμφέροντα και τις πιθανές

αντιδράσεις από τη Μόσχα; Η απάντηση είναι όχι. Εκτός και εάν η ηγεσία της Γεωργίας, εκλάμβανε τις προθέσεις της Δύσης, και εδώ υπαισέρχονται οι ψυχολογικές θεωρίες και οι θεωρίες παρανόησης, ως εγγυήσεις. Ουσιαστικά, όπως έχει αναφερθεί παραπάνω, το μοντέλο **μικρό κράτος – έξυπνη ηγεσία** δεν εφαρμόστηκε. Το αποτέλεσμα γνωστό και εξαιρετικά αρνητικό για το κράτος της Γεωργίας. Κρατική κυριαρχία δεν επετεύχθη και δεν υφίσταται, ακόμη και σήμερα, σε όλη την επικράτεια.

Η επόμενη της κρίσης ημέρα, βρήκε κερδισμένους και χαμένους στη σκακιέρα της διεθνούς πολιτικής. Η Ρωσία, αναβάθμισε τη θέση της, έδειξε ότι παραμένει κύριος δρών στο διεθνές σύστημα και ότι ελέγχει σε μεγάλο βαθμό την περιοχή του Καυκάσου. Παράλληλα, σε μια προσπάθεια διασφάλισης των εθνικών της συμφερόντων, έστειλε ένα μήνυμα αποτροπής με δυναμικό τρόπο, με αποδέκτη τη Δύση και ιδιαίτερα τις ΗΠΑ. Το μήνυμα σαφές. Οποιαδήποτε προσπάθεια διείσδυσης σε περιοχές που γειτνιάζουν της ρωσικής επικράτειας, θίγει τα εθνικά συμφέροντα της Μόσχας και θα επισύρει αποφασιστική και δυναμική απάντηση μη αποκλειόμενης της χρήσης σκληρής ισχύος. Οι ΗΠΑ, δεν πέτυχαν το στόχο τους. Η επέκταση του NATO στην περιοχή του Καυκάσου και η περαιτέρω αποδυνάμωση της Ρωσίας δεν έγινε πραγματικότητα. Όχι μόνο δεν τα κατάφεραν αλλά και δεν εκτίμησαν ορθολογικά το μήνυμα που εξέπεμψε η Μόσχα. Ως επακόλουθο, λίγα χρόνια αργότερα, επιχείρησαν κάτι παρόμοιο σε περιοχή άμεσου ρωσικού ενδιαφέροντος, στην Ουκρανία. Το αποτέλεσμα τραγικό για το Κίεβο. Δυναμική αντίδραση από τη Ρωσία και απώλεια εθνικού εδάφους. Η ΕΕ μπορεί να καταδίκασε τις ενέργειες της Μόσχας, αλλά ενεργώντας πιο ορθολογικά δεν ήρθε σε ευθεία αντιπαράθεση με αυτή. Δεν διέκοψε τους διαύλους επικοινωνίας κυρίως γιατί πρώτον, συνέχισε να εξαρτάται ενεργειακά από τους ρωσικούς υδρογονάνθρακες και δεύτερον συνέχισε να θεωρεί τη Ρωσία ως κομμάτι της επιζητούμενης ευρωπαϊκής ασφάλειας και άμυνας. Ορθολογική στάση κράτησε και η Ελλάδα. Ναι μεν καταδίκασε αλλά δεν διέκοψε τις επαφές και τη συνεργασία με τη Μόσχα, στον εμπορικό και ενεργειακό τομέα. Η παράκαμψη της Ουκρανίας και η διακίνηση φυσικού αερίου στην Ευρώπη μέσω του εδάφους της, παρά τις αντιδράσεις εταίρων και συμμάχων, αντιμετωπίστηκε εξαιρετικά θετικά από την Αθήνα. Μπορεί οι κινήσεις της Ρωσίας να έρχονταν σε πλήρη αντίθεση με τις πάγιες θέσεις της Ελλάδας σε ότι αφορά την εφαρμογή των κανόνων του διεθνούς δικαίου, εντούτοις τα εθνικά οφέλη από τις εμπορικές συμφωνίες ήταν μεγαλύτερα. Η Τουρκία, αφού απέτυχε να διεισδύσει στις πρώην σοβιετικές δημοκρατίες στην περιοχή του Καυκάσου και να αναβαθμίσει τη θέση της, άλλαξε τακτική. Ως μέλος του NATO, αλλά ενεργώντας αντίθετα με τη στάση της συμμαχίας, προέβη σε συνεργασίες με τη Ρωσία κυρίως στον ενεργειακό τομέα, αφού πρώτα καταδίκασε τις ενέργειές της. Με απλά λόγια αδιαφόρησε για το συμφέρον της συμμαχίας, εστιάζοντας

στο κρατικό συμφέρον που ήταν η αναβάθμιση του ρόλου της μέσω συνεργασιών και όχι αντιπαράθεσων με τη Μόσχα.

Οι δύο περιοχές της Αμπχαζίας και Ν. Οσετίας, με έντονο το ρωσικό στοιχείο, θα παραμείνουν ως αυτόνομες περιοχές και θα αποτελέσουν και στο μέλλον το σημείο τριβής μεταξύ των δύο κρατών. Τυχόν προσπάθεια προσάρτησής τους, θα πυροδοτήσει εκ νέου τη ρωσική αντίδραση, όπως συνέβη με τη αντιπαράθεση το 2008 που οδήγησε στην ήττα της Γεωργίας και την απώλεια του όποιου ελέγχου στις αμφισβητούμενες περιοχές. Στην επιδείνωση των σχέσεων, καταλυτικό ρόλο έπαιξε ο λάθος χειρισμός, λόγω μη συνετής διάγνωσης του διεθνούς περιβάλλοντος και των συμφερόντων που διακυβεύονταν, με την εμφανή προσπάθεια της Γεωργίας να ανοίξει διαύλους επικοινωνίας με το NATO (κατά κύριο λόγο) και με την ΕΕ. Μια προσπάθεια η οποία έτυχε της άμεσης ανταπόκρισης, για διαφορετικούς λόγους, τόσο από τη βορειοατλαντική συμμαχία όσο και από την Ευρώπη. Μια αμφίδρομη σχέση μεταξύ του νεοσύστατου κράτους, που μέχρι το τέλος της δεκαετίας του '80 ήταν κομμάτι της Σοβιετικής Ένωσης, και της Δύσης, που η Ρωσία εξέλαβε ως απειλή για τα εθνικά της συμφέροντα. Ο κίνδυνος άμεσος. Η ευαίσθητη περιοχή του Καυκάσου εκτός σφαίρας επιρροής της Μόσχας, με απότοκο τη μείωση του μεριδίου επί της παγκοσμίου ισχύος και μάλιστα υπέρ ενός πραγματικού αντιπάλου. Το ρωσικό μήνυμα μέσω της επέμβασης τον Αύγουστο του 2008, είχε πολλούς αποδέκτες και πήρε τη μορφή της πρόκλησης φόβου και της αποτροπής μέσω του πολεμικού φαινομένου, με κύριο στόχο όχι τη Γεωργία αλλά τους επίδοξους συμμάχους της και κύριους δρώντες του διεθνούς συστήματος.

α/α	ΠΗΓΕΣ
1	Αθανάσιος Πλατιάς «Διεθνής Σχέσεις και Στρατηγική στον Θουκυδίδη», Εκδόσεις Εστία, Αθήνα, 2010
2	Ανδρέας Πενταράς, «Στρατιωτικά συμπεράσματα από τον πόλεμο στη Γεωργία», geopolitics-gr, άρθρο, 27 Αυγούστου 2008
3	Γεώργιος Σπυρόπουλος, «Η Ρωσία στην μεταψυχροπολεμική εποχή και η ευρωπαϊκή ασφάλεια», Κείμενα Έρευνας και τεκμηρίωσης, Νο 43, ΕΚΕΜ, Αθήνα, 1996
4	Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Εξωτερικών, http://www.mfa.gr/exoteriki-politiki/i-elladastous-diethneis-organismous/oase.html
5	Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Εξωτερικών, http://www.mfa.gr/blog/dimereis-sheseis-tis-ellados/georgia/
6	Ελευθέριος Μαυρουδής, «Η κρίση του Καυκάσου και οι επιπτώσεις της στην περιοχή», strategic analysis wordpress, άρθρο, 26 Νοεμβρίου 2008 https://strategicanalysis.wordpress.com/26/11/2008
7	Ηλίας Κουσκουβέλης «Λήψη Αποφάσεων και Διαπραγμάτευση», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 1997
8	Ηλίας Κουσκουβέλης, «Θεωρία διεθνών σχέσεων: Αποτροπή και πυρηνική στρατηγική στον ψυχρό πόλεμο», Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα, 2007
9	Ηλίας Κ. Αλεξόπουλος, «Οι πολιτικοστρατηγικές επιπτώσεις από την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης στις τρεις ανεξάρτητες δημοκρατίες του Καυκάσου: Αζερμπαϊτζάν, Αρμενίας, Γεωργίας», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2001
10	Θουκυδίδης «Θουκυδίδου Ιστορία του Πελοποννησιακού Πολέμου», Απόδοση Άγγελος Βλάχος, Αθήνα, Εκδόσεις Εστία, 2012
11	http://www.kathimerini.gr/710701/opinion/epikairothta/arxeio-monimes-sthles/endiaferon-kai-epikindyno , 31/8/2008
12	http://www.kathimerini.gr/333171/article/epikairothta/kosmos/h-mosxa-diaxwrizei-ampxazia-kai-notia-osetia-apo-to-kypriako , 4/9/2008
13	https://www.paraskhnio.gr/έπεσαν-οι-υπογραφές-για-τον-south-stream-2 , 02/06/ 17
14	http://www.iefimerida.gr/news/319300/o-tramp-zita-apo-ti-rosia-na-epistrepsei-tin-krimaia-stin-oykrania , 15 02 2017

15	http://www.newsbeast.gr/world/arthro/2619735/i-rosia-den-sikoni-kouventa-gia-tin-krimea,16/03/2017
16	Σπυρίδων Ν. Λίτσας «Πόλεμος και Ορθολογισμός: Θεωρητικές Προεκτάσεις και Στρατηγικές Εφαρμογές», Αθήνα, Εκδόσεις Ποιότητα, 2010
17	Σπυρίδων Ν. Λίτσας, «Ιλιάδα και διεθνής πολιτική: Μία θεωρητική προσέγγιση», Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα, 2014
18	Σταύρος Πετρολέκας, «Ουκρανική Κρίση: Ευρω-ρωσικές ενεργειακές επιπλοκές και οι ελληνικοί υδρογονάνθρακες», liberal, άρθρο, 02 Μαρτίου 2017 http://www.liberal.gr/admin/uploads/test/oukraniki_krisi.pdf
19	Χρήστος Ιακώβου, «Ο πόλεμος Ρωσίας – Γεωργίας», άρθρο, 17 Αυγούστου 2008 geopoliticsgr@gmail.com
20	Ariel Kohen & Robert E. Hamilton, «The Russian Military and the Georgia War: Lessons and Implications», Strategic Studies Institute, 2011
21	Charles King, «Clarity in the Caucasus? The Facts and Future of the 2008 Russian-Georgian War», Foreign Affairs, article, 11 Oct 2009 https://www.foreignaffairs.com/articles/russia-fsu/2009-10-11/clarity-caucasus
22	Civil. Ge, «Moscow Says NATO Failed To Learn Lessons Of 2008 War With Georgia», Eurasia Review, article, 11 Sep 2012 http://www.eurasiareview.com/11092012-moscow-says-nato-failed-to-learn-lessons-of-2008-war-with-georgia/
23	C. J. Chivers και Ellen Barry, «How the crisis in S. Ossetia began?», New York Times, article, 12 Nov 2008 http://geopolitics-gr.blogspot.gr/2008/11/blog-post_6386.html
24	Dr. Houman A. Sadri and Nathan L. Burns, «The Georgia Crisis: A New Cold War On The Horizon?», Eurasia Review, article, 25 May 2010 http://www.eurasiareview.com/25052010-the-georgia-crisis-a-new-cold-war-on-the-horizon/
25	Gustav Gressel, «7 Years after the Russian – Georgian War», European Union on Foreign Relations, article, 2015 http://www.ecfr.eu/article/commentary_in_the_shadow_of_ukraine_seven_years_on_from_russian_3086
26	John J. Mearsheimer, «The tragedy of great power politics», WW. Norton & Company, N. York, 2001
27	Kenneth Waltz, «Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής», μτφ. Κ. Κολιόπουλος, Εκδόσεις Ποιότητα,

	Αθήνα, 2011
28	Kenneth Waltz, «Ο Άνθρωπος, το Κράτος και ο Πόλεμος», μτφ. Κ. Κολιόπουλος, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα, 2011
29	Michael Cecire, «Russia's Art of War», Foreign Affairs, Article, 07 Feb 2017 https://www.foreignaffairs.com/articles/russian-federation/2017-02-07/russias-art-war
30	Ministry of Defence of Georgia, «National Military Strategy», Tbilisi, 2014
31	Paul B. Rich, Crisis in the Caucasus: «Russia, Georgia and the West», Taylor & Francis, New York, 2010
32	Peter Tase, «Georgia Braces Its Relations With EU And Regional Countries», Eurasia Review, article, 27 July 2014 http://www.eurasiareview.com/27072014-georgia-braces-its-relations-with-eu-and-regional-countries/
33	Programme de developpement de l' efficacite de la CSCE, Diplomaticheski Vestnik, No 17-18, Septembre 1994
34	Rick Rozoff, «Donald Rumsfeld Returns To Georgia – Analysis», Eurasia Review, article, 4 July 2012 http://www.eurasiareview.com/04072012-donald-rumsfeld-returns-to-georgia-analysis/
35	Robert O. Keohane & Joseph S. Nye «Power and Interdependence», Εκδόσεις Παπαζήση, Longman, New York 2001, 3rd edition
36	Ronald D. Asmus, «A Little War That Shook the World: Georgia, Russia and the Future of the West», St. Martin's Press, New York, 2010
37	Sandra Fernandes, «Georgia And The European Security Architecture Conundrum – Analysis», Eurasia Review, article, 28 June 2013 http://www.eurasiareview.com/28062013-georgia-and-the-european-security-architecture-conundrum-analysis/